

RAPLAMAA Sõnumid

KOLMAPÄEV, 31. detsember 2014 Nr. 53 (2854)

Sõltumatu nädalaleht | www.sonumid.ee | Hind 1.85 €

**KINDLALT
EDASI!**
EDUKAT UUT AASTAT!
KALLE PALLING
Riigikogu liige
Reformierakond
Parem Eesti Sinule

Tujuküllast aastavahetust!

Kaitseliidu ilutulestikku sai näha juba 20. detsembril. Kui palju kulutavad vallad ilutulestikule aastavahetusel, loe **Lk 3**

Foto: SIIM SOLMAN

Rapla maakond saab konkurentsivõime tugevdamiseks 8 miljonit eurot. **Lk 14**

Intervjuu Lauri Vahtrega aasta lõpu eel sellest, mis meeles ja keelel **Lk 6 ja 7**

Ruunawere postimõisas puhkab aeg korraks jalga

Lk 10 ja 11

Eva Seera: mulle läheb kohalik elu korda

Lk 12 ja 13

Padjaklubi metsikud näärid Põlli külas. **Lk 20**

Käsitöölane

Monika Hindi luuvaimustus saab aina hoogu juurde **Lk 16 ja 17**

Juhtkiri

Kokkuvõttes täiesti rahuldav aasta ju!

2014. aastat võiks ära saata umbes samade sõnadega, nagu sai tehtud 20 aastat tagasi: see oli pikk ja pingeline aasta, millesse mahtus poliitilisi intriige, ülemaailmseid tragöödiad ja korvamatuid kannatusi miljonitele inimestele, aga kokkuvõttes oli aasta ikkagi edukas.

Süütult hukkunute nimekirja tipus asuvad muidugi need, kes Malaysia Airlines'i lennuga MH17 Ukrainat ületasid ning Donetsk lahinguvälja kohal alla tulistati. Paraku ei olnud see ainus kohutav õnnetus. Võib öelda, et lahkuv aasta oli traagilisi lennu-, rongi- ja laevaõnnetusi täis pikitud. Dramatismi lisavad sõjad Süürias, Iraagis, Ida-Ukrainas ja mitmel pool mujal. Erilise pitseri vajutavad aastale jõhkrad islamisõdalaste korraldatud avalikud mõrvad, millest on interneti vahendusel osa saanud miljonid inimesed kogu maailmas.

See oli äge poliitilise võitluse aasta, milles demonstreeriti nii tõelist riigimeheliikkust kui ka alatuid intriige ja ehmatavalt alasti valet. Eelkõige üllatasid Euroopa Liidu riigijuhid, kes vaatamata erinevatele arusaamadele ja vastandlikele huvidele näitasid Venemaa suhtes üles erakordset üksmeelt ning järjekindlust. Tegelikult jahmatas see ilmselt ka Venemaa presidenti Vladimir Putinit, kes oli küll uskunud, et Krimmi ja Ukraina afäärid võivad tekitada pisut ebamugavusi, kuid lootis, et need vaibuvad sama kiiresti kui kära Gruusia sõja ümber. Kummaline, et samasugust üksmeelt ei ole seni suudetud demonstreerida kogu maailma jõhkruse ja vägivallaga ähvardava Islamiriigi suhtes.

Vanu aegu meenutab ka Eesti siseelu. Siiski oli riigi juhtimine antud valdavalt noorte meeste kätte. Erinev on ehk see, et meie tänased noored juhtpoliitikud on tunduvalt parema ettevalmistuse ja kasvatusesega. Intriiigid ja üksteisele äratemine on sellele vaatamata jäänud, ainult stiil on mõneti rafineeritumaks muutunud, ilmselt ka kasvatuses vili.

Kui veel erinevustest rääkida, siis jääb silma ja teeb muret, et oluliselt on oma positsioone kaotanud kohalik demokraatia. Eriti seal, kus võimuohjad on parteide käes. Paljud volikogude koosolekud meenutavad äravahetamisteni nõukaaegsete rahvasaadikute nõukogude istungeid, mis möödusid kiiresti, vaidlusteta ja üksmeelse käetõstmise vaimus.

Aga muidu oli lahkuv aasta Eestile ja meile kõigile ju edukas. Üldjoontes muidugi. Mis siis muud kui saadame ta vääriliselt ära ja vaatame, mida toob uus.

Maakonnaleht 20 aastat tagasi

See oli pikk ja pingeline aasta

30. detsembril 1994 võttis juhtkiri aasta kokku: "See oli pikk ja pingeline aasta. Nii poliitilises kui ka üldinimlikus plaanis. Kui vaadata maailma asjadele Eesti tasandilt, siis viib lahkuja endaga ajalukku hulga poliitilisi skandaale, nääklusi – parteide ja ka isikute vahel, pankrotte – nii majanduslikke kui ka poliitilisi tragöödiad kogu maailmale tuntuks saanud „Estoniast“ kuni kõigile meilegi tundmatuks jäävate mõrvatuteni. See oli meeleheitliku võitluse aasta, et tõestada endale ja teistele, kes sa oled ja mida väärid.

Endale on asi ehk juba selgeks saamas, ühiskonnana ei mõista me aga veel

paljutki. Veel peab Eesti põllumees tõestama, et temalgi on koht selle päikese all ette nähtud. Ja ikka ei ole me isekeskis lõpuni selgeks rääkinud, kas Euroopasse jõudnud eestlane võib jääda pisut matslikuks ugrimugrilaseks või peab ta end igal juhul Euroopa standarditele vastavaks lihvima.

Ja ometi öeldakse, et aasta on Eestile hea olnud. Meil pole mõtet selles kahelda – Eestile oli see kindlasti eduka edasimineku aeg. Me ei saa seda täna veel tunda, aga selle vaeva ja pingutuse poleks mõtet lootagi, et saame kolme või viie aasta pärast praegusest paremini elada. Siin sobiks kasutada Artur Alliksaare sõnu: „Ei ole mõttetu elatud aegu, mõte ei pruugigi selguda praegu...“

Südamelt ära

Üks asi, mis tahab veel sel aastal äraütlemist

Tõnis Tõnisson

Aasta, millega hüvasti jätame, oli viimaste kümnendite üks ärevamaid. Eriti pingelised olid kevadkuud, kui Venemaa annekteeris ootamatult ja kõigi mängureeglite vastaselt Krimmi poolsaare ning saatis „rohelist mehikest“ sealt kohe edasi Ida-Ukrainasse toimetama.

Aktsiooni taustal põrisesid propagandatrummid kõigis Venemaa meediakanalites, eriti rärgelt just neis, mille ülesanne on mobiliseerida nn lähivälismaal elavaid rahvuskasaslasi. Jaanuari keskpaigast suve alguseni oli kättemaksumeeleolu ja võiduhüsteeria Vene meedias erakordselt agressiivne.

Lähinaabrite (eelkõige Poola, Eesti, Leedu ja Läti) aadressil öeldi välja kõik, mis oli NSV Liidu lagunemise järel vene hinge kipitama jäänud: me oleme teid tohtnud ja riietanud, oma kultuuri teiega jaganud, aga teie, selle asemel, et tänulikud olla ja

sõpruses meie kõrval elada, näitate aina hambaid ja lõmitate vaid Lääne ees! Aga nüüd hoidke alt – venelased on liikuma hakanud ja meid ei peata enam ükski vägi! Me tuleme!

Aasta teisel poolel, kui Ühendriigid ja Euroopa andsid järjest selgemalt märku, et ei kavatse rohkem Venemaa imperialistlikke ambitsioone taluda, hakkasid hurraa-meeleolud mõnevõrra raugema. Täpsem oleks öelda, et sihik tõsteti meie peadest kõrgemale – lähinaabrite manamise kõrval pandi enam rõhku Lääneriikidele, eelkõige Ühendriikidele. Mitu kuud järjest on kuulutatud, et Ukraina konflikti instseneerisid tegelikult ameeriklased. Krimm tuli üle võtta sellepärast, et muidu oleksid nad varsti ka seal olnud, nagu nad on nüüd Poolas, Leedus, Lätis ja Eestis.

Mitte Venemaa ei ole rahvusvahelist õigust enese äranägemise järgi keernud, vaid ameeriklased, mitte Putin ei ole maailmale ohuks muutunud, vaid Obama on seda juba ammu. Ameeriklased on kõrgid ja enesekesksed: oma huvide eest on nad valmis ükskõik kus maailmas kohe välja astuma, kuid ei tee kuulmagi, et ka Venemaal on oma huvisfäär ja oma pisikesed eesmärgid.

Ja see töötab. Ka meil siin. Polegi haruldane kohata eestlast, kes leiab, et kurat selle Krimmiga – Euroopa ja Ameerika võiksid maha rahuneda ning leppida, et venelastel on õigus sellele. Ja Ida-Ukraina kaks oblastit võiks samuti neile ette visata, ehk lepidav. Eestisse toodud Ameerika sõdurid tuleks koju tagasi saata

- miks me peame siin nendega venelasi õrritama. Naabriga tuleb hästi läbi saada, siis on võimalik temaga ka rahus külj külje kõrval elada.

Neile on raske selgeks teha, et rahulik koeksisteerimine ei ole seni võimalik, kuni Venemaa taandub oma esialgsetesse piiridesse ja annab selgelt teada, et on eksitusest aru saanud. Krimmi annekteerimisega leppimine tähendaks pretsedenti, millele järgneksid kohe uued sammud. Esimeses järjekorras ühendataks Venemaa Transnistria, Osseetia ja Abhaasia ning siis edasi... Venemaa ei lepi mitte kunagi ainult Krimmi ja kahe Ukraina oblastiga. Ta vajab enam, tegelikult kogu Ukrainat, ja seda oma riigi koosseisus, et ei korduks rohkem mingid maidanid.

Venemaa praegune poliitiline juhtkond ei ole ju oma tegelikest eesmärkidest saladust teinud. Ta võiks leppida ehk ainult siis, kui kunagine impeerium oleks jälle taastatud ja Putini Venemaa saaks Ameerika asemel maailmas toimuvat oma äranägemise järgi korraldada.

Selline on reaalsus. Lahkuv 2014. aasta muutis väga oluliselt kogu maailma ja nüüd on nii, et sa kas oled seal- või siinpool.

Kui oled siinpool, siis võtad osa demokraatliku maailma vastutusest ka enda kanda. Siin on iga kodaniku kohus osaleda Eesti poliitilises elus ja vastutada tulemuste eest. Riigikogu valides peame väga tõsiselt kaaluma, kui eetilise ja aus on see, kes võimule pürgib, kui palju me saame teda usaldada. Võib juhtuda, et hiljem ei ole enam kahetsemiseks aega.

Küsitlus

Kas tajute valimisaasta lähenemist?

Laine, pensionär: Mitte eriti. Elu läheb vaikselt edasi.

Endel, autojuht: Telekast tuleb reklaame. Postkasti pole mulle veel midagi tulnud, aga küll tuleb.

Reet, riigiametnik: Jõulukaardid tulid postkasti. Ise pole teadlikult eriti valimistega seonduvat jälginud.

Eve, draperiija: Uksest ja aknast trügib sisse. Ka postkasti on materjali tulnud. Kõik muudkui lubavad ja kisuvad omavahel.

Helmet, pensionär: Eks telekat vaadates ja ajalehte lugedes on tunda küll. Eelistusi mul veel tekkinud ei ole.

Kaie, eripuhastusteenistuja: Vähe. See aasta on kampaaniad minust mööda läinud. Ma pole vist sellistesse kohtadesse sattunud ka.

Küsis Katri Reinsalu
Pildistas Siim Solman

Päevapilt

Tekst ja foto: Siim Solman

Tuntud Saksa autotootja Opel on välja tulnud oma uusima rohelise lahendusega - Opel Saljut.

Päev enne jõuluõhtut oli klienditeenindajate sõnul isegi üsna vaikne ja rahulik

Jõuluaeg oli Smartpostile kiire

Foto: SIIM SOLMAN

Mariliis Vest

23. detsembri pärastlõunal võis Rapla Maxima Smartposti juures nähe kahte pakineit, kes olid seal, et tagada klientidele sujuv saadetiste kättesaamine ja tee saatmine.

Kuna pühad on just selline aeg, kus saadetakse tavapärasest rohkem kingitusi, kaarte ja muid üllatusi, oli see aeg ka Smartpostile tavapärasest

kiirem ja tegusam.

Päev enne jõuluõhtut oli klienditeenindajate sõnul isegi üsna vaikne ja rahulik. Hommikupoole käis suurem rahvamass oma saadetistel järel ning pärastlõunaks olid suured pakihunnikud juba poole võrra vähenenud. Saadetisi oli tõesti palju, nii ei mahtunud kõik automaati ära ning pakineid hoolitsesid selle eest, et kõik pakid oma omaniku leiaks. Kuna kõik automaadi sahtlid olid juba täidetud, anti inimestele osa asju ka käest kätte. Töötajate sõnul olid kliendid väga mõistvad ja vastutulelikud ning kõik soovijad said pakid kätte ja tee pandud.

Jõulueelne päev oli võrdlemisi rahulik, aga nädal enne pühi oli Smartposti töötajate sõnul lausa „hullumaja“. Pisike ruum oli maast laeni täidetud erinevate saadetiste ja pakkidega ning tüdrukud nentsid, et istusid sõna otseses mõttes pakihunnikute otsas. Sellegipoolest ei tekkinud pakkide jagamisel ja kättesaamisel probleeme ning need jõudsid siiski inimesteni suuremate viivitusteta.

Ka Smartposti klienditeenindus oli pühade puhul tavapärasest kauem avatud. Sellist tööhulka tuleb neiu sõnul ette ka teistel pühadel – näiteks naiste- ja emadepäeval.

Uksed avas Märjamaa sauna remonditud pool

Reet Saar

Nääriaja alguses, 27. detsembril avas uksed Märjamaa sauna remonditud pool. Muidu on meestel ja naistel eraldi saunapäev, aga seekord oli päeva esimene pool naiste päralt, õhtupoole tulid mehed.

Naisi käis saunas 19, aga eriti suur oli meeste huvi tulemus oma silmaga üle vaadata ja uus leil oma nahal ära proovida. Mehi käis seekord saunas üle 70 ja tipphetkel oli siin koguni 40 meest korraga. MTÜ Märjamaa Saun juhatuse liige Andres Elmik ütles, et see tõi mõned vajakajäämised kohe välja. Eeskätt jäi ventilatsioon nõrgaks ja vahepeal õhutati ruumi isegi akende kaudu.

MTÜ Märjamaa Saun majandab kohalikku sauna 2013. aasta algusest. Kohe võtsid nad ette sauna remondi. Esimese projektiga sai hoone peale uue katuse, soojustati välisseinad ja vundament. Sama aasta lõpus läideti tuli uues pelletiküttel töötavas katlas. 2014. aastal tehti kapitaalremont sauna meestepoolel. Heledaid ja valgusküllaseid ruume maja teise poolega võrreldes on tulemus nagu päev ja öö. Suuremad ehitustööd tegi Atalia Arendus, käed panid külge ka MTÜ liikmed.

Uksest sisse tulles on nüüd mugav ruum kassapidajal-koristajal. Kuna kõik saunalised pole suitsupriid, on neile eraldi ruum. Kuivkäimla asemel on vesiklosett. Välisjalanõud jäetakse koridoris riiulitele, et riietusruumis puhtust hoida. Varem olid riietusruumis kapid, mille uksed enam ammu kinni ei käinud. Nüüd on siin pingid ja nagid, mis annab avarust juurde. Pesuruumi seinad ja põrandad on kaetud heledate kahhelplaatidega. Leiliruumis on uus lava ja heledad seinad, laoti uus keris ja seda ümbritsev kivivooder.

Tänavusi töid rahastas Rapla-maa Partnerluskogu. Projekti omaluseks eraldas raha Märjamaa vald. See oli lisaks kahe ametikoha palgakulude katmisele, millega vald sauna majandamist toetab.

Andres Elmik ütles, et kui avaneb uus taotlusvoor, on kavas järgmisteks töödeks partnerluskogust toetust nõutada – remonti ootab hoone teine pool. Projekt on küll olemas, aga eestvedajad kaaluvad, kas seda mitte muuta. Kas kohapeal on nii väga erasauna vaja? Ehk on praegune „retro“, kui eriti mahedalt väljenduda, hoopis kõvem sõna. Või hoopis aroomisaun? Seni on aga nii, et reede õhtul köetakse Märjamaa saun soojaks naistele ja laupäeval meestele.

Rapla vald kogus ilutulestiku jaoks 210 eurot

Siim Jõgis

Novembri lõpus kuulutas Rapla vald välja kampaania, mille käigus kutsuti valla elanikke üles rahaliselt toetama vana-aasta õhtu ilutulestikku.

Rapla valla avalike suhte spetsialist Anneli Pärna ütles, et sellele üleskutsule vastas kaks ettevõtet ning üks eraisik. Kokku koguti 210 eurot, mis moodustab täpselt kümme protsenti kogu ilutulestiku maksumusest. Pärna ütles, et summa on küllaltki tagasihoidlik ning üks põhjus on tema sõnul see, et sellist kampaaniat korraldati esimest korda. Rapla valla ilutulestik läheb tänavu maksma 2100 eurot ning ülejäänud summa ehk 1890 eurot tuleb valla vahenditest.

Pärna ütles, et ilutulestik lastakse õhku täpselt südaööl hollivuudi platsilt. „Kõik on oodatud,“ sõnas ta. Rapla valla koostööpartneriks on Ilutulestiku Keskus Arnika OÜ. Näha saab uusi efekte

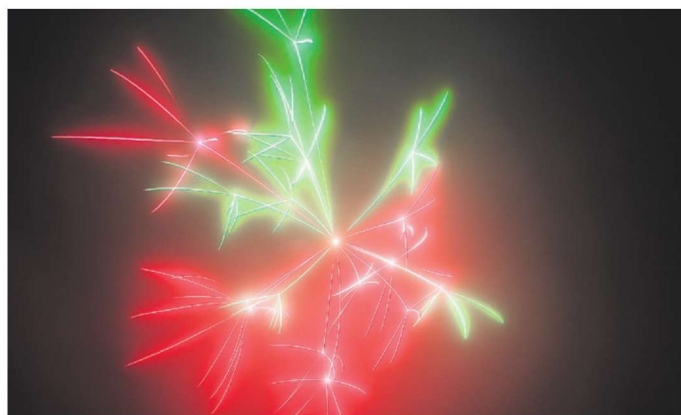

Foto: SIIM SOLMAN

ning kuue-seitsmeminutilise vaatamängu lõpetab pikalt langev „kuldvihm“.

Kohila abivallavanem Argo Luik ütles, et nendel on välja kujunenud kindel summa, mis eelarvest on aastavahetuse ilutulestikule eraldatud. See on pisut vähem kui 600 eurot. Enne eurode tulekut oli see summa 10 000 krooni. Kohila vald oma elanikelt ilutulestiku tarvis toetusi ei küsinud. Ilutulestikku saab Kohilas nautida pool tundi pärast südaööd ehk täpsemalt kell 00.33 esimesel jaanuaril. Ilutulestikule eelneb vallavanem Heiki Hepneri tervitus. Pürotehnika lendab taevasse Kohila keskväljakult.

Järvakandi vallavanem

Mart Järvik ütles, et nemad oma eelarvest ilutulestikku ei korralda, kuid eraisikute toetusest pannakse üks tulevärk kokku. Järvik ei tahtnud öelda täpselt, kui suure summa eest pürotehnikat soetati. Ta ütles vaid, et see on küllaltki väike. Järvakandis lastakse ilutulestik taevasse südaöö paiku kultuurihalli juurest.

Märjamaa abivallavanem Triin Matsalu sõnas, et Märjamaa vald ei korralda enam aastaid ilutulestikku ning nõnda on see ka tänavu. Sama lugu on Käru vallas. Vallavanem Elari Hiis ütles, et nad ei ole aastavahetuse puhul kunagi ilutulestikku korraldanud ning ei plaani seda ka teha.

Alates 19.12 on If Kindlustuse

RAPLA BÜROO SULETUD

E-BÜROOS 15% SOODSAM

Kiirelt ja mugavalt kindlustad:

- Ifi e-büroos www.if.ee
- Kindlustustelefonil 1211.

Äriklienditeeninduse telefon 56 478 026.

Lähimad Ifi bürood asuvad Tallinnas: Kristiine Keskuses, Lasnamäe Centrumis ja Ülemiste Citys.

if...

Kindlustusteenuse pakkuja on If P&C Insurance AS.
Tutvu kindlustustingimustega www.if.ee ja küsi lisainfot ☎ 1211.

Võta rahulikult, meie aitame Sind.

Politseiteated

Kohila vald

25. detsembril kella 2 paiku löödi Aespa alevikus Optimisti tänaval asuvas majas 51-aastast naist. Võimalik lööja on politseile teada.

25. detsembril kella 17.25 paiku löödi Kohila alevis Lõuna tänaval 46-aastast meest. Võimalik lööja on politseile teada.

Ajavahemikul 15. november kuni 23. detsember murti Aespa alevikus Ploomi tänaval sisse eramusse ja garaaži, esialgse hinnangu kohaselt midagi ei varastatud. Lõhkumisega tekitatud kahju on 300 eurot.

22. või 23. detsembril murti sisse Aespa alevikus Kirsi tänaval asuvasse kõrvalhoonesse ning varastati naelapüstol Dewaldi, akutrell Makita, elektriline lõiktrill Makita ja spordikott sülearvuti ning erinevate dokumentide ja isiklike esemetega. Esialgsel hinnangul on kahju 1700 eurot.

Ajavahemikul november kuni 24. detsember murti Aespa alevikus Ploomi tänaval sisse suvilasse ning varastati elektriline mootorsaag Henker ja kohver koos Metabo akutrelli ja akuga. Kahju on 500 eurot.

Käru vald

Ajavahemikul 7. juuni kuni 24. detsember murti Kändliku külas talu kõrvalhoonesse ning varastati bensiinimootoriga muruniiduk Partner, trimmer Stihl ja eritellimusel valmistatud söögitarvete komplekt. Kahju on 1089 eurot.

Vigala vald

28. detsembril kella 6 paiku löödi Vana-Vigala külas 36-aastast meest. Võimalikud lööjad on politseile teada.

Politsei- ja piirivalveamet

Päästeteated

Põles sõiduk

22. detsembril kell 17.48 teatati päästjatele sõiduki põlengust Kohila vallas Pahlka külas. Päästjate saabudes oli sõiduki omanik põlengu kustutanud. Põles auto tagumine iste.

Päästjad kustutasid prügi-kasti

24. detsembril kell 20.48 teatati päästjatele põlevast prügikastist Raplas Aasa tänaval. Päästjad kustutasid põlengu.

Auto sõitis teelt välja

27. detsembril kell 19.41 teatati päästjatele liiklusõnnetusest Vigala vallas Jädivere külas, kus sõiduauto oli sõitnud teelt välja. Päästjad tõmbasid sõiduki teele tagasi.

Tahmapõleng korstnas

27. detsembril kell 14.21 said päästjad väljakutse Märjamaa valda Ringuta külla, kus teataja sõnul olid kahekordse maja korstnast leegid väljas. Sündmuskohal selgitasid päästjad, et tulekahju ei ole, korstnas oli olnud tahmapõleng.

Lääne päästekeskus

Ratastoolis liiklejad testisid ligipääsetavust Rapla töötukassa ruumidele

Siim Jõgis

Enne jõulupühi, 22. detsembril testisid MTÜ Ligipääsetavuse Foorum liikmed, kui lihtne või keeruline on nägemispuudega või ratastoolis liikuvale inimesele ligipääs uutele töötukassa ruumidele Rapla Riigimaja teisel korrusel.

Ligipääsetavuse Foorumi esindaja Jüri Järve ütles, et midagi väga hullu nad ei leidnud, ent üht-teist tuleks parandada. Ametliku raporti koos oma soovitustega lubasid nad töötukassale esitada enne aastavahetust.

Foorumi liige Kristo Priks selgitas, et töövõimereformi jõustumisel 2016. aasta alguses hakkab töötukassa ruume külastama palju rohkem puudega inimesi kui seni. Tulenevalt töövõimereformist peavad puudega inimesed muude kohustuste kõrval hakkama regulaarselt töötukassale teada andma, kuidas neil tööotsingud lähevad. Selleks ongi Priksi sõnul vajalik, et vastuvõturuumid oleksid võimalikult hõlpsasti ligipääsetavad. Töötukassa Raplamaa osakonna juhataja Hetti Kask ütles, et seoses reformiga ootavad nad alates ülejäämisest aastast tööpuolest klientideks rohkem puudega inimesi.

Jüri Järve rääkis, et puudega inimese seisukohalt võttes ei ole Rapla Riigimajas

Kristo Priks mõõdab ukse laiust, mis peab ratastoolis liikleja jaoks olema vähemalt 80 sentimeetrit.

Foto: JAAK KADARIK

midagi tapvalt valesti, aga üksikuid detaile on ning teinekord võivadki need olla kõige tähtsamad. Esimene probleem oli näiteks see, et maja ees asuv kaldtee on alguses liiga järsk. Lõpp mahub see-eest napilt normi piiresse.

“Sain vestlusest ehitajaga aru, et siia on plaanis uus sissepääs projekteerida,” ütles Järve ning lisas, et ehituse käigus tuleb probleem lahendada. Lisaks on kaldtee ratastoolis liiklejale liiga lai. Seega ei saa ta käsipuudest kinni võtta ning end üles

tõmmata.

Nägemispuudega inimeste seisukohalt tuleks trepiastmetele panna kollased ribad, mis aitavad luua kontrasti, et vaegnägijad astmeid eristaksid ning saaksid aru, kust trepp algab ning kus lõpeb. “Üldkasutatavatel hoonetel peavad need seaduse järgi olema,” sõnas Järve.

Vaegnägijana oli Ligipääsetavuse Foorumiga kaasas Christel Sogenbits. Ta ütles, et Riigimaja peaukse kohal võiks olla helimajakas, mis annab vaegnägijatele muusikaga märku, kus sissepääs

asub. Sogenbits ja Järve ütlesid mõlemad, et maja liftis peaks olema helisüsteem, mis ütleb, kuhu korrusele inimene on jõudnud. Eriti on see vajalik pimedatele, sest muidu on neil keeruline eristada, kas lift jõudis näiteks kolmandale või neljandale korrusele.

Üks probleem oli ka see, et töötukassa ruumides olid kõikide juhtumikorraldaja bokside ukseavad 75 sentimeetrit laiad. Norm on tegelikult 80 sentimeetrit. Tavaline ratastool mahub küll sisse, aga elektritool ei

pruugi Järve sõnul mahtuda. See võib lõhkuda nii seina kui ka ratastooli. Seega lisatakse oma ettepanekutesse, et vähemalt ühe boksi ukseava tuleb laiendada.

MTÜ Ligipääsetavuse Foorum loodi tänava oktoobris. Rapla oli teine töötukassa filiaal, mida nad testisid. Esimesena võeti ette Tallinnas Metalli tänava kontor. Järve sõnul testitakse tulevikus ka teisi Eesti filiaale. Eesmärk on see, et kõik töötukassa kontorid oleksid ligipääsetavad ning teenindaksid kõikide puudeliikidega inimesi.

Vastja küla saab kiirusepiiranguga liiklusmärgid

Mariliis Vest

Suve lõpus hakkasid Kehtna valla Vastja küla elanikud koguma allkirju kiirusepiiranguga liiklusmärkide jaoks, et tagada inimeste ohutus ja eemale peletada seal kihutavaid autojuhte.

Allkirju suudeti koguda üle kolmekümne ning uut

liikluskorraldust on oodata järgmise aasta esimeses pooles.

Külaelanike sõnul on nende külas palju lapsi, kes just eriti suvel tee läheduses jooksevad ja mängivad. On ka bussiga liiklevaid lapsi, kes pimedatel talveõhtudel tee ääres jalgsi peavad liiklema. Sealne teelõik on aga ohtlikult kurviline ning kiirus 90 km/h kohalike sõnul sellesse kohta ei sobi.

Maanteeameti Rapla esinduse liikluskorralduse osakonna peaspetsialist Valdo Jänes võttis külaelanike muret kuulda ja käis 8. oktoobri

hommikul tiptunnil kella seitsme ja kümne vahel liiklejaid kontrollimas ning kiirust mõõtnas. Tegi ta seda Hiie-Vastja tee ristmikul, kus on kõik suunad näha ja kiirust võimalik mõõta majade vahel.

„Tulemused olid üsna kesised. Kolme tunni jooksul läbis lõiku 14 sõidukit, üks jalakäija ja üks jalgrattur. Kiirused olid erinevatest suundadest tulnud sõidukitel erinevad: alates 50 km/h kuni 87 km/h,“ võttis ta päeva kokku.

Jänes tähelepanek oli, et jalakäijaid ja jalgrattureid

eriti ei olnud ning autojuhid sõitsid enam-vähem mõistliku kiirusega. Maanteeameti 2013. a liiklussageduse loenduste andmed ütlevad, et ööpäeva keskmine sõidukite arv on sellel teelõigul 68.

Kuigi Valdo Jänes erist ohtu seal tol päeval ei näinud, ütlevad külaelanikud, et suviti on seal kihutamine palju tihedam. Maanteeamet tuli inimestele vastu ning vastavale teelõigule paigaldatakse mõlemast sõidusuunast hoiatusmärgid „jalakäijad“ ja sõidukite kiirust hakatakse piirama kuni 50 km/h. Seda, millal liiklusmärgid paigal-

datakse, Jänes täpselt öelda ei oska, kuid loodab, et seda tehakse aasta esimesel poolel ja võimalikult kiiresti. 2014. aastal olid Jänes sõnul liiklusmärkide paigaldamiseks rahalised vahendid kahjuks otsas, kuid 2015. aastal saab küla kindlasti soovitud kiirusepiirangu.

See, kui palju liiklusmärkide paigaldamine maksma läheb, sõltub märgi pindalast ja paigalduseks kasutatavatest materjalidest. Suurusjärg võib olla umbes 100 eurot. Vastja külasse tuleb paigaldada kaheksa liiklusmärki ja kaks lisatahvlit.

Regionaalrong ootab poliitilist otsust

Vivika Veski

Regionaalrongiliikluse lisamine Rail Balticule sõltub poliitilisest otsusest, looduskaitsepiirangutesse aga tänapäeval enam kergekäeliselt suhtuda ei saa, võttis Rail Balticu projektijuht Miiko Peris kokku omavalitsuste raudteeplaneerimise Soome õppereisi järel.

Rail Balticuga seotud omavalitsuste juhid Rapla-, Harju- ja Pärnumaalt käisid detsembri keskel Soomes maakonna-planeeringute õppereisil tutvumas kaheksa aastat tagasi käiku läinud Kerava-Lahti kiirraudteega. Kohtuti sealsete omavalitsuste ja transpordiameti töötajatega.

Eesti omavalitsusjuhtide tagasisidet kokku võttes ütles Miiko Peris, et esile tuli kolm peamist teemat: regionaalne rong, lendorav ja kompensat-

Rail Balticu projektijuht Miiko Peris.

Foto: erakogu

sioonid.

„Hea on see, et saime päriselt sõita rongiga, mis sõidab 200 kilomeetrit tunnis, nüüd on käegakatsutav tunnetus kõigil olemas,” ütles Peris õppereisi kokkuvõtval kohtumisel Rapla riigimaja saalis. Ta lisas, et Eestil on Soomelt palju õppida, kuid on ka palju asju, mida me juba teeme samamoodi.

Regionaalse rongi kohta ütles Peris, et see ei ole välistatud. „On meie oma juhtkomitee otsus, et peame selle võimalusega arvestama ja arvestame,” lubas ta. Ta lisas, et selle jaoks tulevad

täiendavad planeeringud, kui põhitrass valmis.

Harju maavalitsuse arengutalituse juhataja Joel Jesse märkis siiski, et mittevälis-tamine on pooleitus. „Kui julgeda sada protsenti öelda, et regionaalsed rongid tulevad, vaatavad omavalitsused seda [Rail Balticut] teisiti, planeerimine oleks lihtsam,” tões ta.

Rapla maavalitsuse planeeringute nõunik Veiko Rakaselt kinnitas, et maakonnaplaneeringutes, mida maavalitsused juba koostavad, on plaanis need peatused peale

joonistada.

Juuru vallavanem Margus Jaanson tões aga, et regionaalse rongi liiklusest ei saa rääkida, kui joonistada raudteetrass praegu metsa. Rapla on tema sõnul praegu peale jäänud trassil esimene asustatud punkt Raplamaal, kuhu rong jõuab.

Uued majad asemele

„Kui [Rail Balticu raudteetrass] Salutagusele maha panna, mis kasu on siis Kohilal? Reserveeritakse maa sinna, kus elanikevedu ei teki,” ütles Jaanson.

Peris tões, et olemasolevasse trassikoridori raudteed planeerides tekib palju sotsiaalseid probleeme, see tähendab neljakümnemeetrist täiendavat maavajadust ning kõik sinna jäävad majapidamised tuleks likvideerida.

Jesse tõi välja, et ka Rootsisis Botnia kiirraudtee rajamise käigus läks palju elumaju maha, sest nad surusid raudtee igalt poolt asustusest läbi. Ta lisas, et tunnel tuleks kallim kui maapealne raudtee, kuid Kohila on öelnud, et nad poleks läbi alevi kulgevat 12A-d välistanud, kui oleksid saanud selle kallima lahenduse.

Jaanson ütles, et see regionaalrongiliiklust puudutav paradigmuuutus tuleks lauale panna ja nende majade asemel, mis maha võetakse, tuleb kümneid asemele. Ka Soome kogemus näitas, et uue raudtee ümbruses hakkab elanike arv kasvama, kui seal on peatused.

Peris kinnitas, et tehniliselt on regionaalliiiklus võimalik ja järgmised otsused on nüüd poliitikute käes.

Saalis kõlas ka mõte kaaluda praeguse nn vene laiusega raudtee ülevõtmist, kui Rail Baltic tuleks samasse koridori.

Lendorava probleem

Peris tões, et Soome reisilt jäi kõlama ka, et „lendorav ei ole probleem”.

„Seda oli Soomes üllatav kuulata,” nentis ta. „Kogesin kergekäelist suhtumist looduskaitseküsimustesse.”

Soomlaste kogemusest tuli välja, et inimhuvid ja majandushuvid seati looduskaitsehuvidest ettepoole. Lendorava aladest mindi väga lähedalt mööda. „Küllap mõni lendorav ikka ette jäi ka,” tunnistas üks esineja Soomes.

Perise sõnul tuleb aga vaada-

ta seda, millal keskkonnamõju hindamist Soomes läbi viidi, see tähendab juba 90ndate lõpul. Euroopa Liidu direktiivid polnud siis veel nii välja arendatud nagu praegu.

Nüüd on tema sõnul täiesti teine olukord, looduskaitse-direktiivid on erakordselt karmid ja kui nendega mitte arvestada, võib tulla Euroopa Komisjonilt vastulööök, kui asutakse raha taotlema.

Lähtutakse turuhinnast

Soomes kõneldi palju ka kompensatsioonimeetmetest ja et raudteele ette jäänud kodude omanikud jäid kompensatsiooniga väga rahule. Summa oli soliidne ning selle eest sai samaväärse kodu uude kohta.

Peris tõi aga välja, et kolmes-neljas ettekandes räägiti seal ka selgelt turuhinnast ja Eestis lähtutakse praegu samuti kompenseerimisel turuhinnast.

Siiski on Tehnilise Järelevalve Amet nüüd välja kuulutanud hanke, millega tellitakse Rail Balticu põhjustatud kahjude korvamise analüüs.

Vt ka lk 8-9, Miiko Peris „Rail Balticu trass paigas – kuidas edasi”

Raplamaalt saadeti Ukrainasse 150 paari sokke ja kindaid

Reet Saar

Eesti naiskodukaitsjad on alates 2010. aastast saatnud igaks jõuluajaks paarsada omakootud kinda- või sokipaari välismissioonidel teenivatele Eesti sõduritele. Kuna suu-remahuline Afganistani missioon lõppes, aga tahe aidata mitte, otsustati tänavu anda oma panus Ukraina heaks.

Kudumisel soovitati kasutada Eesti ja Ukraina lipuvärve, kuid rõõmuga võeti vastu mistahes värvides sokid-kindad. Rapla ringkonna naised kudusid kas ise või kogusid kokku 150 paari sokke-kindaid. Kõige suurema panuse andis Märjamaa jaoskond 97 paariga. Rapla maleva poolt lisati kudumitesse ka Kalevi šokolaad. Kogu Eestist kogunes Ukrainasse saatmiseks

Maret Kollini kootud kindad.

Foto: erakogu

umbes 1500 paari sokke ja kindaid.

Detsembri alguses, enne kudumisaktsiooni lõppu kokku saades, meisterdasid Märjamaa jaoskonna naised oma arvukatele sõpradele esmalt

jõulukarte. Seejärel võeti ette kõik kudumikotid, mis jaoskonna liikmed erinevatest Märjamaa ja Vigala valla piirides üles seatud kogumispunktidest kokku olid korjanud. Esmalt plaaniti küll väliselt

ehk mitte nii temaatilistele sokkidele mõned rahvusvärvides triibud lisaks teha, aga sellest loobuti.

„Kogu seda ilu vaadates tundus, et liigne oleks midagi veel lisada ja hilise õhtuni sokke lapates jõudsimme õigupoolest ainult paarid omavahel kokku sõlmida ja ei muud. Kudumitest saime kokku südant härdaks ja silmi märjaks tegevalt suure kuhja – inimesed tegelikult on ikkagi väga head ja hoolivad ka neist abivajajatest, kes on kaugel,” rääkis Nele Pernits.

„Sel aastal andsid Rapla naiskodukaitsjad üle suurema arvu sokke-kindaid kui varasematel kordadel. Selle üheks teguriks on tänavu 25. veebruaril alustanud meie noorim ja väga tegus Märjamaa jaoskond,” ütles Rapla ringkonna instruktor Küllike Kaljend. Hetkel kuulub Märjamaa jaoskonda 14 tegevliiget, üks toetaja- ja üks noorliige.

Rapla kultuurikeskuses peetud Kaitseliidu Rapla maleva aastalõpupeol said uustulnukad ka teenitud tunnustuse. Aasta teoks hinnati Märjamaa jaoskonna loomine. Selle juht Nele Pernits nimetati aasta tegijaks.

Kauneid pühi ja edukat uut aastat!

KUUSAKOSKI

RECYCLING

Lauri Vahtrega aasta lõpu eel sellest, mis meeles ja keelel

Tõnis Tõnisson

Me polnud õige pikka aega kohtunud. Mõned lühemad telefonivestlused küll olid, aga pikemat juttu mitte. Teed lihtsalt ei ristunud. Nüüd trehvasime taas üsna detsembri alguses, et rääkida sellest, mis vahepealsed aastad toonud või toomata jätnud.

Alustame siis sealt, kus meie viimane jutuaajamine lõppes. Ees olid Riigikogu valimised.

Lauri Vahtre: Jah, see oli tõsine kampaania. Käisin läbi umbes 300 peret ja sain nendest kohtumistest unustamatu kogemuse. Minu toetuseks anti 820 häält. Mõni isegi imestas, et üldse nii palju võtsin, sest meie tookordse nimekirja esinumber oli Mart Laar. Oleme ühe aja, sarnase profiili ja eluhiakuga mehed, muudkui, et tema on minust palju tuntum.

Mardi kõrvalt ligi tuhat häält võtta polnud sugugi paha tulemus, seda enam, et meie nimekirjas oli ju teisigi väärikaid kandideerijaid. Olen tänulik kõigile, kes mind toetasid. Riigikogusse saamiseks sellest siiski ei piisanud, 18 häält jäi puudu. Aga miski pole ju valesi – keegi peab pääsema ja keegi peab välja jääma.

Ja siis tuli töö kaitseministeeriumis?

Jah, olen olnud ametnik. Enda arvates kohusetruu ametnik ja teinud vajalikku tööd, mis on seotud meie kaitsevõime ja kaitsetahtega. Selles valdkonnas on pilt ju tegelikult hea ja paremaks läinud. Meie partnerlus NATO-s on selgem ja ühesem kui neli aastat tagasi. Avalikkus on väga kindlalt püsinud ajateenistuse poolel, kaitseväge maine on hea ja ka kaitseväge on kogu aeg arenenud ning paranenud. On olnud küll ka vaidlusi, aga need on - eriti praegu, vastu valimisi - natuke üles kistud. Spetsid võivad vaielda kaitseväge konkreetse korralduse ja ka selle üle, kas kõik otsused on olnud kõige paremad, aga mina näen seda asja nii, et üldiselt ja tervikuna on asju aetud ju õigesti.

Eesti kaitsevõimet oskavad õiglaselt hinnata võib-olla kõrvalseisjad, eelkõige meie liitlased, kes näevad asju võrdluses teiste maade ja rahvastega. Ja selles osas ei ole meil vaja punastada. Kui me lööme kokku tegeliku kaitsevõime, siis seisab meie riik Lätist ja Leedust eespool. Need on ju suuremad riigid, kuigi oleme harjunud pidama kõiki kolme väikesteks riikideks. Aga sõjaliselt oleme meie ometi suuremad. Väheke, aga oleme. Ja see on organiseerimise, ratsionaalsuse ja tahtmise küsimus.

Su juuksed on nelja aastaga lühemaks jäänud.

Jah. Kui nüüd lõõpida, siis ma pean sellepärast uuesti kandideerima, et möödunud kord olin ma plakatitel niisuguse koleda pika biitniku soenguga. Sellest ma olen nüüd lõplikult lahti saanud. See juhtus muide siinsamas maakodus. Ma olin olnud jälle vaata et kümme aastat pikkade juustega ja siis ühel päeval tuli nii hirmus valu juuksed lühikeseks saada, et sõitsin Märjamaale, aga seal ei olnud halva juhuse tõttu ühtegi juuksurit saadaval. Ja siis tuli mulle meelde, et oi, mul elab ju naabertalus juuksur. Läksin tema juurde, sain abi ja hakkas kohe kergem.

Foto: SIIM SOLMAN

Selles mõttes on asjad hästi ja mul on hea meel, kui ka mina olen saanud sellesse oma panuse anda.

Teisest küljest on nelja aasta jooksul palju ka juhtunud. Kõige rohkem on meid puudutanud see, mida teeb (Vene president) Putin. Eriti tema viimase aastaga ettevõtet. See varjutab võib-olla isegi kõiki eelnevaid aastaid.

Kui aasta algusse tagasi mõelda, siis tuli kaitseminister Reinsalu jaanuaris välja ettepanekuga tuua siia NATO väed sisse ja see tundus esimese hooga äärmiselt kohatu ja täiesti võimatu olevat.

See on väga hea tõend selle kohta, kui kiiresti sellistel kriisilähedastel aegadel asjad arenevad ja kui kiiresti inimesed oma hinnanguid muudavad. Kõigepealt ütles Reinsalu siis, kui Euroopast lahkus viimane Ameerika tank, et me jääme seda tanki taga igatsema. Juba seda pandi talle pahaks, et see on justkui mingi sõjanostalgalia või asjatundmatu tundlemine. Ometi osutus see märkus, vastupidi, väga täpseks ja ettenägevaks – keegi ei

osanud arvata, et see tank piltlikult öeldes nii kiiresti tagasi tuleb. Praegu on meil Ameerika üksus Eesti pinnal ja teame, et ta jääb ka tulevaks aastaks siia.

Me võime sellesse suhtuda kahetiselt. See, et ta siin on, näitab iseenesest, kui kardinaalselt on olukord muutunud. Selles mõttes on see halb uudis. Teisest küljest aga, kui olukord on halb ja ta on siin, siis on see siiski ülimalt hea uudis. See näitab ilusti ära ka selle, kes on kes. Kui Keskerakonna poliitik ütleb, et teda Ameerika sõdur Eesti pinnal häirib, siis ma tean, mida sellest inimesest ja tema hoiakust Eesti riigi suhtes arvata.

Mida veel? Eesti, nagu ka teised Balti riigid, on vabanenud suurest psühholoogilisest painest, kui me aastate kaupa hoiatasime Läänt: ärge usaldage, Putin ei ole õigel teel, me peame halvima valmis olema! Meid vaadati nagu russofoobseid paanikakülvajaid. Nüüd siis, Putini enda abiga, on üheselt selgeks tehtud, et õigus oli meil ja kehtib endiselt vana hea roomlaste tarkus, et kui

tahad rahu, siis valmistu sõjaks.

Ega meie kaitseväge ei ole mõeldud selleks, et pidada võidukaid sõdu, vaid ikka selleks, et sõda üldse ei tuleks. Aga selleks omakorda on vaja, et kaitseväge oleks valmis pidama sõda, tõeliselt ja päriselt. Sellest kohustusest ei saa kunagi priiks: sa pead olema kogu aeg valmis, sul peavad olema päris relvad ja päris tahe ja pead olema ka psühholoogiliselt valmis vajadusel päästikule vajutama. Ainult see teadmine võib vaenlast heidutada.

See on riigikaitseline külg, mille-ga võime rohkem või vähem rahul olla. Aga riik tervikuna?

Ehkki olukord tervikuna on ähvardav, ei ole konkreetselt Eesti julgeolek olnud kunagi paremini tagatud kui ta on praegu. Selle üle võib ainult rõõmustada. Küll aga on nende nelja aastaga hakanud minus süvenema veendumus, et muus osas tammub Eesti kuidagi paigal. Majandus kriisi järel küll kosus, kuid seal edasi on areng olnud minimaalne. Administratiivselt - omavalitsusre-

formi ei saada ega ei saada tehtud jne. Sellel on kindlasti rida objektiivseid põhjuseid, aga ometi on Eesti minu meelest jäänud liiga kauaks ühe konkreetse erakonna valitseda ja see on hakanud takistama arengut.

Seda ei ütle ma mitte selle erakonna vastu ja mõne teise erakonna huvides, vaid puhtalt loogikast. Inimesed peavad vahetama aeg-ajalt oma tegevusalasid, liikuma, oma positsiooni muutma. Vähemalt juhtumil, kui selle positsiooniga kaasneb võim. Ja kui üks erakond on nüüd nii kaua juhtinud Eestit kas juhterakonnana või koalitsiooni liikmena, siis ta harjub võimulolekuga lihtsalt ära ja hakkab tõrjuma kõiki ettepanekuid, mis jätkuvat võimulolekut võiksid kuidagi ohustada, tundmata huvi, kas need ettepanekud on Eestile vajalikud või mitte.

See märkus ei käi kaugeltki kõigi Reformierakonna liikmete ega mitte ka juhtide kohta, aga mõne kohta küll. On paratamatut, et erakonda, mis on kaua püsinud võimul, poeb igasuguseid satikaid nagu vanasse kasukasse. Erakonnal ei ole tegeli-

kult vaja muud kui natukese aega võimult ära olla - siis need satikad, kes on tulnud lihtsalt maiustama, lähevad mujale. See on parim enesepuhastuse viis. Ma näen praegu, kuidas Reformierakond üritab enast muuta, põlvkonda vahetada ja niimoodi puhastada, aga see ei ole praegu põrmugi veenev. Nii mõnigi kord tekib tahtmine peast haarata ja karjuda, et riik ei ole kiikhobune, mille otsas kilgates lustida. Riigiga ei mängita.

Ja siis tahaks ise minna, et lustimine tööks tagasi pöörata?

Just. Siin on see koht, kus mul tekib tahtmine poiste tegemistesse sekkuda. Mina olen eelmisest põlvkonnast, aga minu arvates oleks kaks asja koledad: kui Riigikogu ja valitsus koosneksid endiselt ainult nendest, kes tulid laulva revolutsiooniga, aga veel hullem oleks, kui ühtegi sellist seal enam ei oleks. Piltlikult öeldes peaks Riigikogus leiduma vähemalt mõni inimene, kes veel mäletaks, miks me selle riigi üldse taastasime, ja seda aeg-ajalt teistele ka meelde tuletaks...

...seda ka, mis oli enne seda, kui riik taastati.

Jah, ja mis oli enne seda. Sellega me läheme nüüd natuke ka ajaloo maile, mis on lõppude lõpuks minu päris ala. Ma näen õudusega, kuidas „nõuka“-nostalgia ei vähene, vaid pigem tugevneb. Selle üheks põhjuseks väidetakse olevat, et Eesti elu on nii kohutav ja siis hakkavad inimesed vana tagasi igatsema. Aga ei ole see Eesti elu nii kohutav midagi. Seda mina küll väitma ei tule. Ta võiks muidugi parem olla. Et me kahekümne aastaga pole ikka Soomele järele jõudnud, see on fakt ja see tekitab frustratsiooni, aga tegelik põhjus on ikkagi pigem unustamises. Inimesele on psühholoogiliselt omane, et mälestused lähevad ajaga ilusamaks. Inimene on lihtsalt niimoodi konstrueeritud.

Õnneks.

Õnneks jah, sest see aitab elada. Muidu murraksid elu jooksul kogitud raskused ja kibestumused ta väga kiiresti maha.

Aga on see ka halb?

Ongi, nagu paljud asjad. Mis on rohi, on ühtlasi ka mürk ja vastupidi. Siin on sellega vägagi sarnane lugu. Kuidas nõukogudeaegset tegelikkust meelde tuletada? Tuleb kirjutada, rääkida, filme vandata, telesaateid teha... Ega mingit imerohtu ju ei ole.

Mäluprobleem on muidugi igavene, ega seda ei lahendagi ära, sellega tuleb pidevalt tegeleda nagu üldse igasuguste probleemidega, näiteks õhu saastuse või kuritegevusega. Mälu tuleb hoida värskena. Noh ja üks ma olen seda ka kogu aeg teinud, see ongi vahepealsete aastate kõige loominguilisem osa minu tööst. Mu õhtu- ja öötunde on sisustanud see, et olen kirjutanud õpikuid. Päris mitu õpikut on tulnud uult kirjastuselt Maurus. Need on gümnaasiumi-õpikud: kaks köidet Eesti ajalugu, üldajalugu, üks lähiajalugu ja kaks lugemikku. Koostöös kahe Mardiga – Mart Laari ja Mart Nutiga.

Kas ma mäletan õigesti, et ka vene koolidele tuli õpik?

Ja-jaa, vene koolidele oli ka ja sel-

lest tuli nüüd täiendatud-parandatud trükk. Alguses vene õppekeelelega gümnaasiumidele, aga see oli natuke ebaõnnestunud alapealkiri - mõeldud on rohkem vene või siis ka laiemalt nõukogudeaegse *taustaga* õpilastele. Meil ju idee järgi vene õppekeelelega gümnaasiume kui selliseid ei peaks enam olema.

See on kummaline, et sa seda just täna küsid, sest mõni aeg tagasi lajatas professor Rein Raud mulle Facebookis, kuidas oleks enesetapjalik hakata Eesti venelastele õpetama Eesti ajalugu Vahtre visioonide järgi. See õnnetu inimene isegi ei teadnud, et olen kirjutanud spetsiaalselt selleks õpiku ja et ma ka üheski muus tekstis ei ole Eesti ajaloo kohta kirjutanud mitte midagi sellist, mida ei võiks rääkida viisakas sõnastuses vene noorele.

Asi ei ole mitte selles, et ajalugu ümber teha teise auditoriumi jaoks, vaid rääkida lihtsalt taktitundeliselt. Mõnele on ajalooline tõde sama valus kuulda kui teadet isa surmast. Selle teate edasiandmisel tuleb sõnu valida, seda ei saa teha ükskõik kuidas. Inimene tuleb juhatada tõe juurde, aga tõega ei saa inimest maha lüüa, see oleks lihtsalt inetu.

Seda ma olen üritanud ise silmas pidada ja otsinud ka ühendavaid momente. See ei ole mingil määral ajaloo võltsimine, kui me venekeelsest kodust pärit õpilasele räägime Vabadussõja puhul natuke rohkem Eesti poolel osalenud Vene väeosadest ja vene sõjameestest. Igor Kopõtin on nende kohta ka eraldi raamatuid kirjutanud. Eestlastelgi tasub neid endale teadvustada. Lisaks teised rahvad, kes kaasa sõdisid. See oli Eesti-Vene sõda, aga mitte üksnes eestlaste ja venelaste sõda. Paju lahingus sõdisid peamiselt omavahel soomlased ja lätlased, mitte eestlased ja venelased, kuid neid oli seal ka. Ärgem siis neid asjaolusid unustagem. Õpetame teistele ja õpetame endale ka.

Vabadussõjast võiks põigata ka muistsesse vabadusvõitlusesse.

No-jah selle nelja aasta sisse jääb veel ka muistse vabadusvõitluse teine vaatus, kui üks osa ajaloolasi üritas muistset vabadusvõitlust meie ajaloost ära kustutada. Võiks ju arvata, et see on ajaloolaste omavaheline intellektuaalset rõõmu pakkuv kemplemine, millel tegelikusega mingit pistmist ei ole. Aga see arvamine oleks ekslik. Kõigepealt sellepärast, et sellistest teadmistest moodustub meie rahvuse aluspõhi. Kui meil on muistne vabadusvõitlus ja Vabadussõda ja Landeswehri sõda ja Kalevipoeg ja Lembitu, siis on see meie ühisteadmine, millel me üheskoos seisame. Kui see laguneb, siis meil ei ole enam, mille peal seista.

Kui nüüd üks ajaloolaste - ma ei tea, kas põlvkond või seltskond võtab ette ja muudab oma vaatepunkti n-ö Euroopa-keskseks ja kõneleb muistse vabadusvõitluse asemel ainult Baltikumi ristisõdadest, siis võib see olla küll väga moodne ja peen, aga tegelikult on petlik, sest suuremat objektiivsust sellega ei saavutata. Meie vaatevinkel vahetatakse lihtsalt välja kellegi teise vaatevinkli vastu, aga kõrget perspektiivi, mis erapooletult hindaks asju, ei teki.

Me saame küll nentida, et ristisõdjate jaoks oli tegemist ristisõjaga, aga meie jaoks oli see sellegipoolest muistne vabadusvõitlus, ja need,

kes sõdisid sissetungijate vastu, andsid endale täiel määral aru, mille eest nad sõdivad. See oli vabadus ja seda saab tõestada ka omaaegsete või ajalisel lähedaste tekstide abil. Inimesed suutsid panna kokku sellise abstraktse asja nagu vabadus, mis koosneb küll väga erinevatest asjadest, näiteks vabadusest kaubelda, elukohta vahetada jne. Kroonik kirjeldab, kuidas eestlased arutlesid, et võõrad tulevad ja orjastavad neid. Orjastatud seisund on vabaduse vastand ja kui nad sõdisid orjastamise vastu, siis järelikult sõdisid nad

Mõnele on ajalooline tõde sama valus kuulda kui teadet isa surmast. Selle teate edasiandmisel tuleb sõnu valida, seda ei saa teha ükskõik kuidas.

vabaduse eest või vabaduse nimel ja järelikult see oli vabadusvõitlus.

See, et eestlased ei olnud helevalged inglid, vaat see on teine küsimus. Miski ei sega meil seda mõnmast, et käidi rõõvimas, tehti omaltpoolt julmuse, põletati Skandinaavias kirikuid ja külasid, rõõviti kaubavoore. Jah, selles mõttes oli saksa kaupmeestel ja ristisõdijatel õigus – nad tahtsid kaubelda, skandinaavlased tahtsid rahus elada rannaäärsetes külades, kas saab seda neile pahaks panna? Nii et siin oli küll oma õigus mõlemal poolel, aga see ei tähenda, et me peaksime kuidagi ümber hindama selle agressiooni tagajärgi oma rahvale. Need olid ju ikkagi kokkuvõttes sellised, et muutsid eesti ja läti rahva lõpuks pärisorjadeks. See on ajalooline tõsiasi.

Nähes võõrvallutuse positiivseid külgi, milleks oli eelkõige lääne kultuuriruumi hõlmamine, mis on väga suur vedamine, ei pea me sugugi mitte asuma eitama kõike halba, mis kaasa tuli. Võõrvallutus tähendas, et rahvas oli lõpuks maadligi trambitud, kust ta siis XIX sajandil pidi hakkama ennast üles ajama, ja see

oli vaevaline protsess.

Nii oleme me ühekorraga väga vana rahvas ja noor rahvas. Siin tulevad ideoloogid jällegi kemplema, et kumb me siis oleme, kas eesti rahvas, kes tekkis ammuilma, või tekkis alles XIX sajandil. No ei ole vaja kembelda – me oleme mõlemat. Nagu Eesti riik, mis saab saja-aastaseks ja ühtlasi kahekümne nelja aastaseks. Eesti rahvas on samuti tekkinud ja taastekkinud. Meie rahvas oli ikkagi väga ammu ka olemas.

See on jällegi mingist euroideo- loogiast motiveeritud ja innustatud jampsimine, et tol ajal rahvusi ei olnud. No oli ikka küll ja aru saadi ka rahvuste erinevustest. Muistse vabadusvõitluse ajal hüüab üks ristirüütel Ümera lahingus: „Vennad sakslased, koondugem kokku ja ärgem laskem häbi tulla oma rahvasoo peale!“ Või siis tsiteeritakse eestlaste ülbet vastust, et nad ei lase ennast iialgi valitseda ei sakslastel ega ühelgi teisel rahval. Need on XIII sajandil kirja pandud sõnad. Mis aga ei tähenda, et eestlased ei oleks võinud sündida XIX sajandil otsekui teist korda või uut moodi või uude kuube.

Ühesõnaga, seisuslikud vahed olid küll esmatähtsad, aga ka rahvuse mõiste oli täiesti olemas ja seda kasutati ning tunti sellel põhinevat ühtsustunnet.

Nii nagu paljudel muudelgi juhtudel, osutub ka siin kuldse kesktee leidmine hämmastavalt raskeks. Mind see üllatab. Miks on tarvis tingimata väita, et rahvusi ei olnud? Miks mitte väita, et neid ei olnud päriselt tänapäeval kujul, aga nad siiski olid? Meie rahva ajalugu on ikkagi pidev ja me võime muistsest vabadusvõitlusest kõneldes kasutada väljendit „meie“. Minu arvates on see väga oluline.

Mis mõttes on see täna oluline? Võiks ju öelda, et mis me selle üle ikka targutame.

Õigustatud küsimus. Aga üks see emotsioone puudutab. Üks asi on tunda ennast väga-väga vana põlise peremehena, teine asi suhteliselt hilise moodustisena, kes on siia justkui tekitatud mõningate poliitikute ja ideoloogide poolt saksa eeskujul. On väga suur vahe, kuidas sa ennast tunned. Kas mõtled, et ma oleksin võinud ka olemata olla, või teisel juhul, et ma olen siin nii kaua olnud, et keegi ei teagi, mis ajast saadik – ma olen siin alati olnud.

Kui ma olen siin kaua olnud, siis on mul õigus ja kohustus otsustada ning vastutada selle eest, mis siin sünnib. Kui ma olen siia hiljuti tulnud, siis ma võin sekkuda, aga ma ei pea ja ma ei vastuta.

Absoluutselt. Ma ei vastuta ja võin käega lüüa: tulime meie, tulevad teised, nende järel jälle uued. See on tegelikult hukatuslik. Sellepärast, et rahvuskultuurid maailmas on minu arvates just need, mis ühest küljest küll tekitavad pidevalt ohtu, aga teisest küljest tagavad, et maailm üldse püsib ja et valitseb mingi kord. Me näeme tänapäeva maailmast, et kõige hullemad asjad on ajaloota, luh- tunud riigid, mis ei suuda ise ennast valitseda, korda ega seaduslikkust tagada, isegi mitte türannivõimu sisse seada. Seal läheb asi täiesti kaootiliseks, nad muutuvad rahvus- vahelise kuritegevuse taime- lavadeks, tekib massihävitusr- elvade kogumise, koondamise, kasutamise oht.

Järelikult on iga riigi ja iga rahva kohustus pidada oma riiki korras. See ei ole kohustus mitte ainult iseenda, vaid ka teiste ees. Vana hea matkameeste tarkus ütleb, et kui sa oled seltskonnaga mägedes, siis see, kas sinu saapapaelad on kinni seotud, ei ole ainult sinu isiklik asi - see on sinu kohustus kogu grupi ees. Sellepärast, et kui sinuga midagi juhtub, siis tõmbad sa teised endaga kaasa. Niimoodi peame ka meie oma riiki korras hoidma. Ja mida tugevam on teadmine, et see ei ole mitte ainult meie õigus, vaid ka kohustus, seda edukamad me oleme.

Ehtasin endale maakodusse õue peale kuuri ja sain meeldiva üllatuse osaliseks - selgus, et selle jaoks ei olegi vaja tohutut bürokraatlikku kadalippu läbida, vaid kõik käis tervemõistuslikult ja lihtsa oma käega tehtud kavandi põhjal.

Foto: erakogu

Viimase 20 aasta halvimal suhted Venemaaga

Hannes Rumm,
Euroopa Komisjoni Eesti esinduse juht

2014. aasta tõi Euroopasse kaks suurt muutust, üks neist oodatud ja teine ootamatu.

Oodatud muutus oli loomulikult see, et vastavalt poliitilisele kalendriale asusid Euroopa Komisjonis ja Euroopa Parlamendis tööle uued inimesed uute ideedega. Ootamatu muutus oli aga asjaolu, et kahjuks on Euroopa Liidu ja Venemaa suhted viimase kahekümne aasta kõige viletsamal tasemel ning see mõjutab mõlema poole inimeste heaolu.

“Euroopa Liit peab olema suur suurte küsimustega tegelemisel ning väike pisiasjade puhul,” on tänava korduvalt

rõhutanud uus Euroopa Komisjoni president Jean-Claude Juncker. See juhtumõte ütleb ülekantud tähenduses, et Euroopa Liidu tasemel tuleb lõpetada sadade pisiasjade reguleerimine ning keskenduda kõige tähtsamatele teemadele, kus probleemid on kõige suuremad ning neid saab lahendada ainult ühiselt.

See põhimõtteline mõtteviisi muutus vaatab vastu ka uuest Euroopa Komisjoni tegevuskavast, milles on välja toodud kümme prioriteeti. Esimestena neist eesmärk elavdada 315 miljardi euro suuruse täiendava investeeringu abil Euroopa majandust, panna toimima ühtne digitaalturg ning hakata looma liikmesriike ühendavat energialiitu.

Kogu maailmas areneb kõige kiiremini just internetipõhine majandus, aga 507 miljoni elanikuga Euroopa Liidus on digitaalturg killustunud 28 pusletükiks ning see pidurdab tõsiselt majandusarengut.

Täpselt sama toimub energeetikas, kus Euroopa riikide vahelise energiavõrkude eraldatus muudab veel hullemaks suur sõltuvus Venemaa gaasist ja naftast.

Just seetõttu seadis uus

Euroopa Komisjon eesmärgiks kiire arengu strateegiliselt olulistest valdkondades, kus ühine poliitika annab palju parema tulemuse kui iga riigi omas mahlas marineerumine.

Venemaa uus vaenlane

Tavapäraselt on Kremli propaganda kujutanud Venemaa vaenlastena üksikuid riike nagu USA, Gruusia või mõni Balti riik ning muidugi on vaenlase kuju loodud NATOst. Euroopa Liit pole küll Venemaale tavapäraselt meeldinud, sest 140 miljoni elanikuga idanaaber eelistab Euroopa riikidega suhelda kahepoolset. Neis poliitika valdkondades, kus Euroopa Liidul on ühine poliitika (nagu näiteks kaubanduses), ollakse Venemaale palju tugevam partner kui iga riik eraldi. Tänavu on Kremli propagandas Venemaa vaenlaste sekka lisandunud Euroopa Liit, keda kirjeldatakse pidevalt USA sabarakuna, kes täidab kuulekalt Washingtonist tulnud käske.

Sellise meelemuutuse põhjus on ilmne. Kui Kreml otsustas esmalt annekteerida Krimmi ning seejärel toetada Ida-Ukrainas separatistide sõjalist tegevust, kehtestas Euroopa

Liit vastuseks rahvusvahelise õiguse rikkumisele järk-järgult tõsised majandussanktsioonid.

Ilmselt tuli Euroopa Liidu nii jõuline ja ühtne käitumine Kremli ootamatult ning seda püüti lõhestada Euroopa põllumajanduse vastu suunatud impordipiirangutega. Kuna põllumehed on Euroopas traditsiooniliselt jõuline huvirühm, loodeti põllumeeste rahulolematuse kaudu muuta

Krimmi annekteerimisega käivitatud sündmustejada tekitas Venemaal suure ebastabiilsuse.

valitsuste poliitikat, kuid tulutult.

Võimatu on täpselt hinnata Euroopa Liidu sanktsioonide mõju Venemaale, sest need toimivad koosmõjus nafta hinna languse, rubla kursi nõrgenemise ning raha väljavooluga Venemaalt. Selge on aga see, et Krimmi annekteerimisega käivitatud sündmustejada tekitas Venemaal suure ebastabiilsuse, Kreml alahindas majandusseadusi ning see läheb Venemaa majandusele

sõna otseses mõttes kalliks maksma.

Muidugi mõjutavad Venemaa vastusanktsioonid Euroopa Liitu, kes on idanaabri suurim kaubanduspartner. Venemaale jääb müümata toiduaineid ning kõrgtehnoloogiat, mis pidurdab hinnanguliselt 0,2–0,3% võrra Euroopa majanduskasvu. Samas olen kindel, et enamik eestlasi toetab Venemaa-vastaseid sanktsioone,

mille eesmärk on teha Kremli selgeks, et põhimõtetega ei kaubelda ning rahvusvaheliste reeglite rikkumisel on kallis hind. Lisaks Kremli praeguse käitumise mõjutamisele on sanktsioonide eesmärk hoiatada soovi eest tulevikus midagi sarnast kusagil mujal korrata.

Eestil hea hubane

Eestlaste jaoks on viimase aasta vältel tekkinud kriis suhetes Venemaaga suurendanud Euroopa Liidu tähtsust. Uuringufirma Faktum ja Ariko äsja avaldatud avaliku arvamuse küsitlused näitavad, et 2014. aasta lõpus pidas Eesti kuu-

lumist Euroopa Liitu õigeks koguni 84% vastanutest. Kuigi paljud meie muulased elavad Kremli-meelses informatsioonis ja sealne propaganda on Euroopa Liitu viimase aasta vältel pidevalt halvustanud, toetab ka meie muulastest Eesti kuulumist Euroopa Liitu 69%.

Neist küsitlustulemustest järeldub, et kui pikki aastaid oli euroliit eestlaste jaoks eelkõige majandusliit ja helde rahastaja, siis Venemaa kriisi tagajärjel on euroliit taas muutunud ka julgeolekuliiduks. Meie sõjalist julgeolekut tagava NATO käsutuses on hävituslennukid ja Ameerika merejalaväelased, aga tänava osutused julgeoleku tagamisel väga vajalikuks ka Euroopa Liidu tööriistakastis olevad majandussanktsioonid.

Tänavu kirjutas Contra ühe eurojõululuuletuse ning sealt laenangi lõpetuseks head uusaastasooivid: *hea hubane on ühises Euroopas kui karu möllab naaberkoopas jõuluilm ju olla võib ka muutlik kuid jõulurõõm on ikka jätkusuutlik.*

Valitsuse koostöö test ehk kuidas ka kodanikud võiksid e-Eestist kasu saada

Tiit Tammsaar,
autojuht, kaitseliitlane ja jahimees

Oleme oma e-riigi üle uhked ja saime alles maha e-residentide paketiga, mis ilma kahtluseta on tähelepanuväärne saavutus kogu universumis. Tavakodanik tahaks ka kuidagi riigi suu- rest edust osa saada sealjuures märkimisväärsed kulutusi tegemata.

Selleks oleks aktiivsetele inimestele e-tervisetõend. Aga selline asi on juba olemas, hõikavad paljud. On küll, kuid

neid tõendeid on erinevatele ametkondadele vaja esitada hulgi. Näiteks on kodanikul vaja esitada tervisetõend juhiloa omandamisel või vahtamisel, relvaloa analoogsete toimingute puhul. Ja kui see aktiivne kodanik juhtub veel kaitseliitlane olema, peab temagi ikka oma tervislikku seisukorda tõendama riigile. Kahjuks iga sellise toimingute tegemiseks on vaja eraldi paberit.

Paber paberiks, aga see tähendab praktiliselt lugematuid tunde arstitädi kabineti ukse taga tõendamaks ikka sellele samale riigile, et ta ei ole häiretega ega muidu haige, ja seda kõike vaatamata sellele, et mõni hetk tagasi oli ta oma kõlblikkust edukalt juba tõestanud.

Praegu on Riigikogus menetluses näiteks relvaseaduse ja liikluseaduse muudatuste eelnõud. Küsisin mõlemalt ministrilt, kas ei võiks teha muudatuse, mille puhul võiks kehtida üks tõend. Ministrid olid nõus, aga... See ei olevat nende asi ja tervisenõuded kehtestab hoopis sotsiaalminister ja Kaitseliidu puhul on huvitatud osapool kaitse-

minister. Nii nagu paljude asjade puhul, jäävad muidu normaalsed algatused ministriteeriumite nn silotornide vahele kopitama.

Ma olen kindel, et kodanikele võiks riik tõesti väikese jõulukiingi teha ja otsustada ministriteeriumiteüleselt ühtse tervisetõendi sisseviimise kasuks.

Siin aga peab kindlasti seksuma peaminister, kes peab vastava käsulaua asjaomastele andma. Ja meie noor ja energiline peaminister ei saa ju ometi olla vastu riigi ja kodanike suhetes heakskiidetud nn ühe akna printsiibile. Ühe akna printsiip suhtluses riigiga tähendab seda, et kui kodanik läheb oma probleemiga ühe ametniku või ametkonna juurde, siis peavad viimased kõik tema probleemid võimalusel sealsamas ära lahendama.

Loodan, et minu tagasihoidlik ettepanek leiab toetust ja väga väikeste kulutuste ja ilma erilise kärata saame oma kodanikele ka midagi sisetarbimiseks e-riigi muidu nii globaalsetest ettevõtmistest.

Ja kogu au võin jätta Taavi Kotkasele ja meie presidendile, digivolinikust rääkimata.

Rail Balticu trass paigas

Miiko Peris,
Rail Balticu projektijuht

Kuigi räägime Rail Balticu puhul juba konkreetsest trassist, projekteerimisest ja Euroopa Komisjoni saadetavast esimesest rahataotlusest, kerkib ikka aeg-ajalt üles lihtne küsimus – miks Rail Balticut Eestile vaja on.

Võtan siinkohal vastuse lühidalt kokku: Rail Baltic annab inimestele kiire, mugava ja ohutu reisimisvõimaluse ning kaubaveole soodsa ning keskkonnasäästliku kanali.

Suures pildis tähendab see inimestele uusi töökohti ja reisimisvõimalusi, ettevõtjatele avarduvat turgu ja ekspordivõimalusi, riigile täiendavat maksutulutul ning keskkonnale elujõulisust.

Lõppev aasta on toonud Rail Balticu vaates mitmeid olulisi arenguid. Üheks tähtsamaks verstapostiks

on trassivalik. Erinevad huvigrupid tõid lauale palju alternatiive, mida professionaalid erinevaid argumente silmas pidades hindasid. Analüüsi käigus vaadeldi kolmekümmet erinevat kriteeriumi, mille seast võib esile tuua näiteks inimeste kodud ja liikumisteed, loomade elupaigad, aga ka raudtee tehnilised nõuded ja ehitusmaksumuse.

Kõiki asjaolusid arvesse võttes pani vabariigi valitsus novembris kirja oma eelistuse, mille tulemusel on trass paigas Pärnumaal ja valdavas osas Raplamaal ning jäänud kaks alternatiivi Harjumaal ja Põhja-Raplamaal. Valitsuskabineti nõupidamisel osalesid ka maavanemad, arutelu trassivalikute üle oli konstruktiivne ja tuline. Kaardile jäänud alternatiivide osas kujundab valitsus seisukoha kevadel, maavanem kinnitab oma nõusolekut planeeringu vastuvõtmisel eeldatavalt sügisel.

Erinevad trassialternatiivid on tekitanud kohalikes huvigruppides emotsioone, mis on inimlikus vaates igati mõistetavad. Eelkõige toidab

emotsioone teadmatuse, mis tekitab tulevikku suunatud küsimusi. Siinkohal loodan küsimärkide taha vastuseid tuua ning teemas tervikuna selgust luua. Teeme ju raudteed kõigile Eesti inimestele ning peame elementaarseks, et võimalikud kahjud eraomandile tuleb riigi poolt kompenseerida.

Raplamaa puhul nõustus valitsus maavanema soovitud trassiga, mis möödub Kohila alevikust ja Prillimäe külast ida poolt. Kui suuremas osas on Raplamaal trass paigas, siis maakonna põhjaosas jätkatakse tööd kahe erineva alternatiiviga. Seda põhjusel, et Harjumaal jäi kuni kevadeni kaardile kaks trassialternatiivi ning sealsest valikust sõltub lõppvalik ka Põhja-Raplamaal. Olenemata valikust jääb trass põhjaosas Kohila valda, liigub seejärel läbi Rapla valla, kulgeb Raikküla ja Kehtna valla piirimaal ja suundub seejärel Järvakandist lääne poolt Pärnumaale.

Kui rääkida trassivalikutega seotud väljakutsetest, siis peame leidma head ja omanikke rahuldavad lahendused nii maa võõrandami-

(Valimiskool)

Kuidas taltsutada lohket?

Priit Kärnsa,
Vigala vallavanem

1. märtsil toimuvad Riigikogu valimised. Ühelt poolt on aktiivseerunud poliitikud, kes soovivad jõuda valijate pähe ja südamesse, mängides selleks nii jõuluvana kui ka tehes tavamõistuse jaoks kummalisi tegusid nagu lennukite stardirajal jalutamine.

Teiselt poolt räägivad paljud tavalised inimesed, et

valima pole mõtet minna, kuna niikuinii jõuavad Riigikokku hoopis inimesed, kes on parteide “tagatubades” varem paika pandud. Kuna ringleb erinevaid legende, tekib küsimus, kas tõesti on olukord lootusetu?

Esimene müüt, mida võimulolijad on läbi aegade rahvale jutlustanud, on see, et neile ei ole alternatiivi. Et nende asemele pole võimalik kedagi valida, sest see tähendaks riigi jaoks katastroofi. Hiljuti näidati ETV-s filmi USA presidendist John Kennedyst, kes proovis samal põhjusel astuda samme, et muuta presidendiamet eluaegseks.

Kennedy oli aga juhuslikult ka see president, kes oli narkosõltlane ja vahetas armukest nagu sokke. Eesti juhtivpoliitikute arvamusel asendamatusel teemal on sama tõsiselt võetavad kui “pilves” Kennedy omaaegne mõte.

Teine müüt on “mittevalija” müüt - see, et valima mitte minnes aetaks nagu mingit õiget asja ja väljendataks oma protesti. Sest pole ju kedagi

normaalset valida! Paraku on parlament Eesti inimeste tehtud otsuste peegeldus ja valimata jätmise tähendab siiski seda, et suurendatakse šansse nende jaoks, keda kõige vähem tahetakse parlamendis näha.

Kolmas müüt on see, et kui Riigikogus oleks ainult 51 liiget, siis toimiks see palju paremini kui täna ja sinna saaks valitud tõeliselt tublid rahvaesindajad. Paraku on tõde see, et kuigi demokraatia pole efektiivne valitsemisvorm, ei ole midagi paremat siiani välja mõeldud. Ka väiksema parlamendi puhul jääb “tublides” ja “vastutustundetute” poliitikute suhe umbes samaks. Küll aga otsustaks Eesti asju veel palju väiksem grupp inimesi ja seda raskem oleks parlamenti pääseda mõnel uuel jõul.

Neljas, minu arvates võib-olla kõige kahetsusväärsem ja kahjulikum müüt on see, et parlamendi koosseis pannakse suures osas paika parteide tagatubades ja tavainimesel nagu polegi võimalik saada

parlamenti inimest, kelle poolt hääletati. Vaadates viimaste, 2011.a parlamendivalimiste tulemusi (www.vvk.ee/varasemad/rk2011/mandate_acquisition.html) on näha vastupidist.

Parlamendis on 101 liiget. Isikumandaadi, et saada otse parlamenti, andis valija 14 inimesele. Valimisringkondades reastatakse kandidaadid samuti ümber vastavalt saadud häälele, ringkondadest määrati parlamenti 68 kandidaati. Järele jääb vaid üleriigilise kompensatsioonimandaadiga 19 saadikut, kelle parlamenti saamisel “tagatubadel” üldse mingi roll

Hullumeelne on see inimene, kes teeb kogu aeg samu tegevusi, aga loodab saada uusi tulemusi.

oli. Suurim hääletasaak nende seas oli 2016 häält, vähim 308 häält (parlamendis oli kokku vaid 10 saadikut, kes sai alla

1000 hääle). St valimiseadusel pole täna häda midagi ja “tagatubade” roll valimistulemuses on läbi aastakümnete üsna tähtsusetuks muutunud.

Miks siis valija ikkagi rahul pole ja arvab, et tema polegi oma sõna öelda saanud, kui tegelikult on parlamendis enamikus just need, kelle poolt hääletati? Põhjuseid võib olla mitu ja valija peaks eeskätt ise peeglissee vaatama.

Esiteks on parlamendi otustes väga oluline tähtsus erakondadel (mitte üksikisikutel), st kui valid sinna “lihtsalt toreda inimese”, siis võib juhtuda nii, et ta kuulub erakonda, mis teeb sulle vastuvõetamatuid otsuseid.

Teiseks on nii, et kui teed oma otsused ulme valdkonda kuuluvate valimislubaduste põhjal või annad hääle sellele, kes sulle pastaka või helkuri kinkis, siis vastava tulemuse

saadki.

Kolmandaks on nii, et kui sa ei viitsi kodutööd teha ja annad hääle erakonna esinumbrile, siis seda suurem võimalus on, et parlamenti satub mõni “tagatoo” määratu.

Kuidas siis lohega võidelda? Albert Einstein on väidetanud, et hullumeelne on see inimene, kes teeb kogu aeg samu tegevusi, aga loodab saada uusi tulemusi. Kõik algab sellest, et kui sulle ei meeldi see, kuidas sinu valitud erakond täna parlamendis toimetas, anna oma hääle teistele tegijatele. Vaata, mis otsuseid on erakonnad tegelikult viimase aasta jooksul teinud ja kuidas see läheb kokku sinu vajaduste ja soovidega. Tee sellest omad järeldused, usalda oma sisetunnet. Ja mine kindlasti valima, et sa ei peaks järgmisel neljal aastal jälle kiruma, kui kehvasti kõik on.

Valimisteni on veel kaks kuud ja igaüks jõuab selle aja jooksul natuke mõttetööd teha. **Head uut kodanikuaastat!**

– kuidas edasi?

sel ja kompenseerimisel kui ka arvestama igakülgset looduse eripäradega. Raplamaal on inimasustus võrdlemisi tihe ning loodusväärtusi jääb trassi mõjupiirkonda näiteks vähem kui Pärnumaal. Samas tuleb siiski arvestada Rabivere ja Mahtra soodega ning suurimatajate elupaikadega.

Kohalike inimeste jaoks parima võimaliku lahenduseeni jõudmiseks on valitsus teinud majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumile ülesandeks panna paika leevendusmeetmed, mis vähendavad raudtee rajamisest tekkida võivaid negatiivseid mõjusid.

Planeerijad on juba alustanud kohtumisi kohalike omavalitsustega ning töökoosolekute käigus koostatakse leevendusmeetmete eelprojekt. Selle töö käigus vaadatakse üle kõik kohalikele elanikele olulised liikumisteed ning planeeritakse detailselt raudtee ületusvõimalused, erinevad juurdepääsuteed, uued ühendused ning müratõkked. Samuti pannakse kaardiile rajatised, mis on olulised loomade ja keskkonna vaatest.

Esiolgu planeeringulähendusega saab tutvuda avalike arutelude käigus juba vara-

kevaldel. Avalikud arutelud toimuvad praeguste plaanide kohaselt Pärnumaal juba märtsikuus ning Harju- ja Raplamaal aprillis.

Raplamaal on töökoosolekud valdavalt läbi viidud, need on olnud konstruktiivsed ja planeerijad on saanud sisulisi ja häid ettepanekuid, millega projekteerimisel arvestada.

Põhjajanaabrite kogemus

Detsembris külastasid Rail Balticu trassiga seotud omavalitsused analoogset raudteetrassi Soomes. Külastuse eesmärk oli saada tagasisidet kogetud kitsaskohtadest ja tööviitadest. Reisil saadi nii palju vastuseid kui tõstatati ka uusi küsimusi. Näiteks kerkis Soome visiidi käigus üles regionaalse rongiliikluse teema. Rajame küll rahvusvahelist kiirraudteed, kuid seda on tehniliselt planeeritud võimalustega lisada tulevikus potentsiaalselt ka kohalik reisirongiliiklus.

Tõsi, viimasest lähtuvalt me trassivalikut teinud ei ole, sest kiirraudtee eelduseks on kulgemine võimalikult otse ja sirgelt. Samuti on jätkuvalt prioriteetideks rahvusvaheline

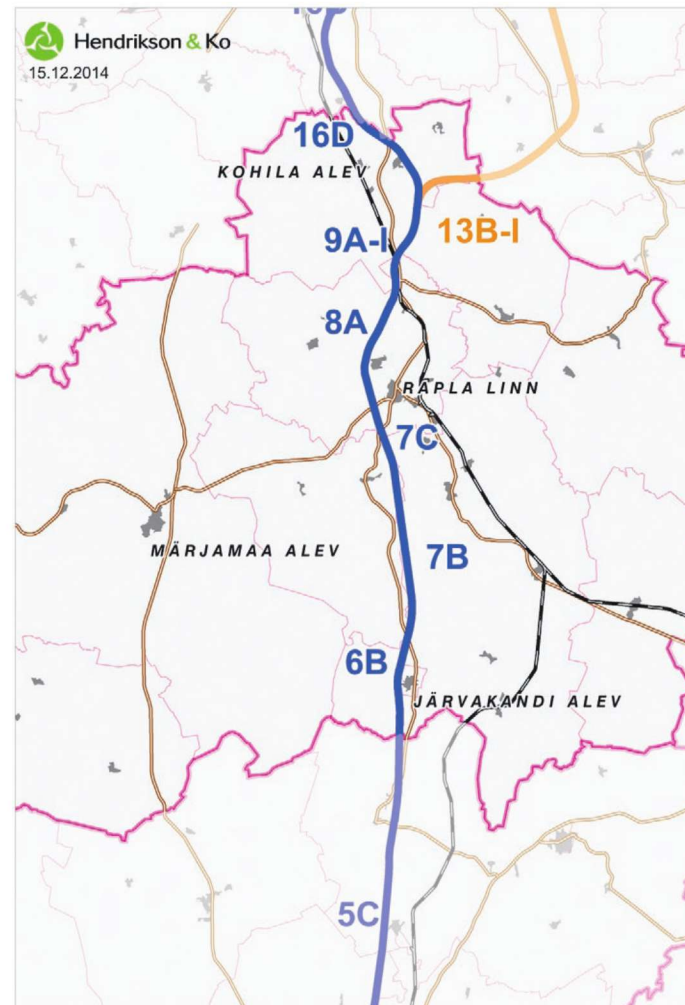
reisiliiklus ja kaubavedu, kuid nende kõrvale võib mahtuda ka regionaalne vaade ning selle võimalusega arvestatakse. Konkreetne otsus regionaalse rongiliikluse kohta langetatakse tulevikus.

Samuti kerkis Soomes paljude omavalitsusjuhtide jaoks üles küsimus, miks meil lähtutakse nii rangetest keskkonnanõuetest, kui seal saadi lihtsamalt hakkama. Soomes planeeriti ja projekteeriti raudteelõiku üheksakümneadatel, kui reeglid olid oluliselt leebemad ning kohtuasju Euroopa tasemel kordades vähem. Meie rangetest keskkonnanõuetest mööda minna ei saa ega soovigi, loodus on Eesti jaoks oluline vara, mis peab igas mõttes säilima ka pärast raudtee rajamist.

Kolmas Soomes palju räägitud teema, mida ka siinkohal rõhutada soovin, on kompensatsioon kohalikele elanikele ja maaomanikele. Arusaadavalt on hüvitiste küsimus väga aktuaalne igale inimesele, keda tulevane raudtee võib potentsiaalselt puudutada. Siinkohal saan välja tuua olulise sammu ka Eesti vaates. Analüüsime põhjalikult erinevaid kehtiva õiguse

võimalusi, Euroopa praktikad ning saamaks ettepanekuid õigusaktide parandamiseks, on Tehnilise Järelevalve Amet välja kuulutanud hanke. Kuigi uuringu tulemustest ja võimalikest seadusemuudatustest saame rääkida ilmselt uue aasta teises pooles, võime juba praegu kinnitada, et igale inimesele lähenetakse individuaalselt.

Kohaliku trassiga on tööpõld veel suur, aga samal ajal käib töö esimese Eesti, Läti ja Leedu ühise toetusetaotlusega, mis Brüsseli poole teele lähetatakse. Selle esitamistähtaeg on veebruaris ning positiivse otsuse saamisel jätkame ettevalmistustöödega, mis võimaldavad eeldatavalt 2017. või 2018. aastal jõuda ehitustöödeni. Loomulikult tuleb anda raudteesse oma panus ka Eesti riigil, sest projekt on oluline nii globaalses kui ka kohalikus vaates. Kiirraudtee avarab nii eestimaalaste reisisivõimalusi kui ka elavdab siinset turismi, annab tohtu potentsiaali Eesti eksportivale ja transiidisektorile. Maailmapraktika varal saame olla kindlad, et raudtee loob juurde uut asustust ning ärgitab ettevõtlust tervikuna.

Raplamaa trassikaart.

Teisel korrusel on seminaride pidamiseks sobiv ruum, mille taustaks on pirakas kaminatõr.

Esimene postijaam valmis Ruunaveres juba 1741. aastal. Postimõisa kompleksi praegused hooned on aastast 1824.

Fotod: JAAK KADARIK

Ruunawere postimõisas

Reet Saar

Loodus on Ruunawere Postimõisa-Hotelli sättinud pühaderüüsse, millele inimkäsi on omalt poolt vanikuid ja tulesid lisanud. Väljas valitseb rahu ja hetkeline rahu võib olla ka omanike hinges, sest aasta, eriti selle teine pool, oli väga hea.

Järvakandi uue tehase ehitamine andis tööd ja leiba ka mitmele Raplamaa majutusasutusele – nii veab üks sektor käima teise. Ka Ruunaveres sõlmiti suvel leping ja kõige rohkem ööbis neil korraga 55 ehitajat. Kuna mehed töötasid kahes vahetuses, oli esimene hommikusöök juba 4.30. Seni toimetas asutuses kolm kätepaari, nüüd on viis inimest palgal. Omanik Marko Mägi

ütles, et aasta teine pool andis hetkelise käibe tõusu, aga igal aastal tehaseid ei ehitata, kuid nad pingutavad selle nimel, et kliente leida ja kõik töötajad alles hoida.

Ta teab, et igal aastal arengus pikki samme teha ei saa, kuid „tahan hoida omanäolist väikest kohta, kõik ei pea olema läikivad Radissonid“. Marko ja tema abikaasa Eneli hoole all tulid postimõisa

kolmandad jõulud. Postimõisa kompleksi eesõue kostavad mõnesaja meetri kaugusele jäävalt Via Baltica sõidukite hääled. Sisehoovi sammaste vahel kõlavad jõululaulud. Majade taha kõndides ümbritseb sind iga sammuga üha enam lumine vaikus.

Postimõisa ümaralt laotud kõrged puudevirnad näevad lume all välja nagu kunstipäraselt pügatud okaspuud, vähemalt tundub nii siin-kirjutajale. Lumi on pehme kihiga katnud nii saunamaja, vana kaevu kui ka suvise istumiskoha. Metsa veeres asuva kõrge püstkoja hämaruses on ukseava kohal uhke sarvepaar ja vanad kukkedega suusad. Viimased on kui mälestus oma aja stiilist. Pead tõstes paistab püstkoja tipust valguslaik nagu tükike kõiksust. Ruum on tühi, aga see on head ener-

giat täis, siin on mõnus olla.

Marko on suve jooksul puhastanud metsas paar kilomeetrit jalutusrada. „See annab külastajatele jälle ühe tegevuse juurde,“ kõlab selgituseks. Ainuüksi sellel lõigul, mida meie läbisime, oli nii tihedat sarapuuvõsa, jämedaid leppasid kui ka kõrgeid männipuid. Metsa all on looduslikke lohkusid, kuhu saab kujundada veesilmi. Mees räägib, kuidas metsarada ja selle ümbrus tulevikus välja võiks näha, kui ala pidevalt hooldada.

„Tea, et need on mahukad tööd, aga ma kujutan selgelt ette, mis siin edaspidi võib olla. Teised näevad ehk vaid seda, kuidas kõik praegu välja näeb. Samas – ei tasu end unistamast keelata, sest mõtted võivad täide minna,“ räägib peremees. Ta lubab end

Mõisamiljööd väärtustab toasuurune mantelkorsten.

Postipoiste majas on voodi nagu muinasjutus.

Soovija saab ka ürdivannis kümmelda.

Üks vanas stiilis uus ese kunagise postiülemä töönurgast.

Postimõisa üks tuntud element on rubla mälestuskivi, mis paigaldati siia enne Eesti krooni tulekut.

Paremal oleva hotelli terrass on kavas klaasidega ümbritseda, et seda ala söögikohana kasutada.

Ruunawere postimõisa peremees Marko Mägi tutvustab mõteteteradega postkaarte.

puhkab aeg korraks jalga

nii nimetada, sest juhatuse liige kõlab kuidagi võõralt ja kaugelt nende väikese firma puhul, kus omanik panebki ise paljude tööde juures käed külge.

Mõisamaja teiselt korru-selt kuulub jutuhääl, seal peavad koolituspäeva Nissi põhikooli õpetajad. Seltskond on parasjagu nii suur, et mahub lõunatama all söögisaalis. Juba on pererahval esimesed eeltööd tehtud, et õues oleva hotelli sammastega varjualune muuta klaasidega kaetud kinniseks ruumiks, kuhu saab katta laua 70 inimesele. Siis saab vastu võtta suuremaid grupe.

Lahendus tahetakse leida ka sellele, kuidas ühendada lähestikku paiknevad muinuskaitse all olev mõisahoone ja uuemas majas asuv hotell

nii, et teenindajad üle õue liikudes ülerõivaid peale võtma ei peaks.

Hotelli fuajees püüab pilku Jüri Arraku maal Liivi sõja ajal 1567. aastal toimunud Ruunavere lahingust. Marko on juba pidanud läbirääkimisi, et jäädvustada kunagist ajaloosündmust ja saada õue sõjamehi kujutavad puuskulptuurid, kuid – ilma relvadeta. Tema tahab näha vägivallatut maailma, kuigi tegelikkus meie ümber on teine. Et külastajad neil teemadel pisutki mõtteid koondaksid, on härrastekambrisse sisustatud postiülemä nurgast võimalik osta postkaart, millele on juba trükitud kas ema Teresa, dalai laama või Mahatma Gandhi mõtteid, ja saata sõpradele.

„Esimese lause kirjutamine on tavaliselt kõige raskem, see

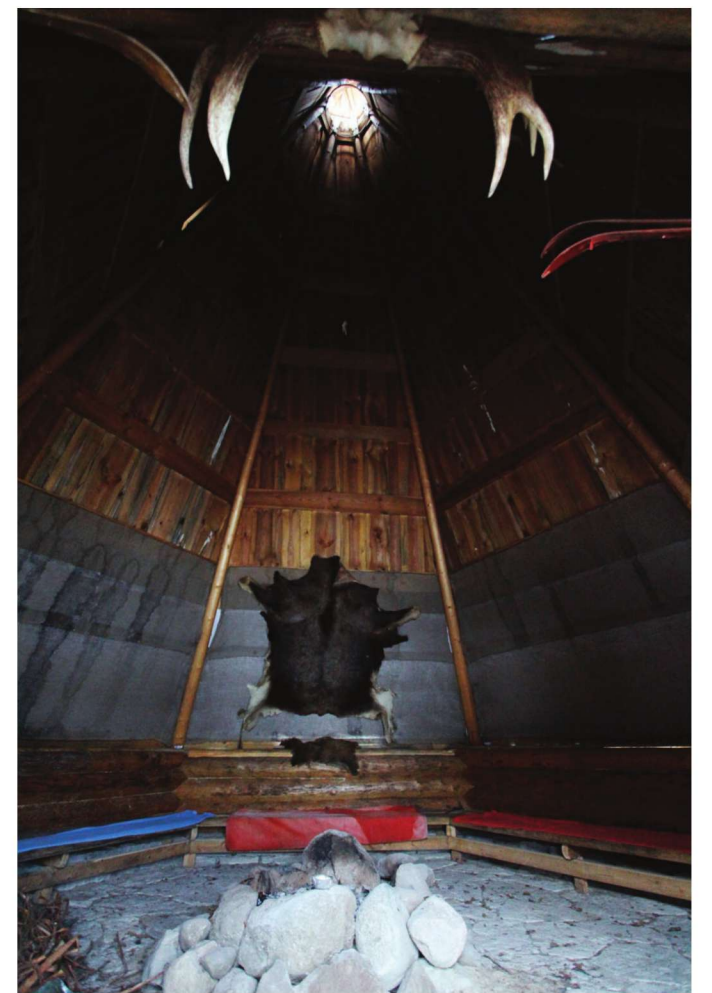
on siin juba kirjas,“ näitab Marko, kuidas ühendada nii tervituskaardi saatmist kui ka mõtteid, mida ta soovib inimestele rohkem teadvustada.

Selle suve plussiks loeb peremees seda, et kunagine postipoiste maja rõõmustab külastajaid nüüd oma väarikas ilus. Vägevast sammastega voodit kaunistavad postimõisa logoga kaunistused ja puidust toobris võib kümmelda ürdiivannis, kui vaid mõnda asja nimetada. Algusest peale on Marko soovinud suunata külastajaid tutvuma ka piirkonna huviväärsustega, millest kõige vägevam on Varbola linnus. Suvel soetas ta juurde mõned jalgrattad, et oleks mõnus ümbruskonnas ringi liikuda.

Aasta on postimõisas olnud tegus, aastavahetus tuleb suh-

teliselt rahulik. Suurem pidu jäi küll ära, kuid päris tühi maja ei ole. Aasta esimestel päevadel tulevad siia jahimehed Rootsist ja Ruunaweres peatuvad ka mõned Vene turistid.

Peremeest kuulates on selge, et ta on Ruunawere postimõisa arendamise plaanid põhjalikult läbi mõelnud. Mida oleks kõige rohkem vaja? Eks ikka raha, et plaanid kiiremini teoks teha. Pankade poole ta selleks ei vaata, kibe kogemus on masuajast meeles. Edumaa on ka neil turismiettevõtetele, kes on oma projektidele saanud euroliidu raha. Ruunawere sammub edasi omal jõul. Kavakindlalt. Siin ei keelata endal suurelt mõelda ja selle nimel pingutada, sest „unistustel on kombeks täide minna“.

Püstkoja lakke vaadates tekib otseside kosmosega.

Hotelli fuajeed ilmestab Jüri Arraku maal Ruunavere lahingust.

Mõni tuba hotellis on lausa „kahekorruseline“.

Eva Seera on üks Käru kandi
vaimsuse kujundajaid.
Fotod: SIIM SOLMAN

Reet Saar

Käru vallamaja seinal on reas ühe sealse tunnus-ürituse – Käru järve päeva plakatid. Kõik peale esimese. „Ei osanud arvata, et sellest saab traditsioon ja ei hoidnud selle kuulutuse kujundust alles,“ rääkis kultuuritöötaja Eva Seera, kes on olnud algusest peale järvepäeva korraldamisega seotud.

Viljandi Kultuuriakadeemias raamatukogunduse ja infokeskkonna eriala õppinud naine töötas varem Türi-Alliku raamatukogus. Oma perega olid nad Järvamaalt kolinud juba mõni aasta varem Kärusse, kus elatakse Eva vanavanemate ehitatud majas. Eva peab end põliseks kärulaseks, sest kuigi tema kodu oli lapsepõlves hoopis Hiiumaal, meeldis talle koolivaheaegu Kärus veeta. „Mul olid siin oma sõbrad, siin oli lund rohkem kui Hiiumaal. See oli nagu teine kodu.“

Et süda ja elukoht olid nagunii Kärus, ei olnud pikalt mõtlemist, kui vallavanem ja volikogu esimees tulid talle 2006. a jaanipäeval „kosja“. Kutsusid koordineerima valla kultuuri- ja spordielu. Pere toetas seda, et poleks igapäevast sõitmist ja ema oleks päeval lastele lähemal.

Kui Eva alustas, oli järvepäeva idee juba välja mõeldud. Tema esimeseks tööks saigi selle elluviimine 2006. aasta 19. augustil (edaspidi on see toimunud 20. augustil).

„Esimesel aastal läks mõni asi puusse ka – nii ei olnud meil platsile valgust toodud, aga augustiõhtud on juba pimedad. Järvel olid küll küünlad. Edaspidi me seda viga enam ei teinud,“ meenutas naine algust.

Otsida uut

Algusest peale on Eva olnud ka Käru kooli huvijuht ja toimetanud valla ajalehte. Väga tuttav on talle tunne, et jälle kordub sama sündmus, mida seekord küll teisiti teha või kuidas kajastada, et endal tegijana silm säraks ja teistel oleks huvitav. Samas on rutiin selles mõttes hea, et korraldaja teab, mis kuupäevaks peab olema see või teine asi kokku lepitud või korda tehtud, aga sisus otsitakse korduvuse kõrvale ikka midagi uut.

Näiteks tänavu oli algul plaan järvepäevaks suur elukas valmistada ja parvele pandud skulptuur vee peal süüdata. Eva oli juba uurinud, kellel kohalikest on suuri vaate ja põhku, aga selgus, et see lahendus läheks liiga kalliks. Lõpuks tehti

hoopis jõupaberist skulptuurid, mis kaldal põlema süüdati. Päeval olid ka töötoad, kus õhtu sisustanud Lee-gilausujad jagasid õpetusi, kuidas valmistada põlevaid asju ja mida silmas pidada, et kõik oleks ohutu.

Ent Eva võib tuua ka näite, et kogukond ei taha teatud rutiini muuta. Nii on Kärus ammune tava korraldada valla spordipäev just 23. juunil. Avaalaks on jalgpall, kus vallavalitsuse esindus mängib kohalike noorte vastu. Tekkis nurin, kui kord tõsteti üritus päev varasemaks, et see ei kattuks maakaitsepäevaga. „Traditsioonidest kinnipidamine on oluline, see on nagu mingi põhi,“ võttis Eva teema kokku.

Kultuuritöötaja ei teinud saladust, et pere jaoks muutub üha raskemaks see, et pereema on iga püha ajal vaid avalikkuse jaoks. „Meil pole 8 aasta jooksul olnud ühtki jaanipäeva, 20. augusti või vabariigi aastapäeva oma pere päralt.“ Ta tunnustab, et ongi pisut väsinud ja vahel soovib, et tuleks hea idee või ilmuks välja mõni koostus, kes pakub korraldamisel oma abi. Väikese koha töötajate eripära on see, et siin asendajaid pole. Ei saa siin ükski ametnik kitsalt üht rida ajada, ikka peab laiemalt tegutsema. Nii on Eva ülesandeks küll valla kultuuri- ja spordielu korraldada, kuid ta tegeleb ka valla meenetega, võtab külalisi vastu, kutsub kokku tervisedenduse meeskonna jne.

„Siis vaatad, et segarühmas on mehi puudu, aga meil on nii palju naisi, kes tahavad tantsida, ja panedki naisrühma kokku.“ Just nii siin tehtigi ja 1. aprillil 2013 alustas Käru naisrühm Naksakad Naised, mida Eva juhendab. Vajadusel tantsib ka ise kaasa. Eelnevalt käis ta läbi rahvatantsujuhtide algkursused ja on nüüd tantsuõpetajana oma tee alguses.

„Algaja juhendajana ma hästi palju kahtlen endas, aga hea meel on, kui tuleb välja. Naistel on esimese hooajaga tekkinud kava 7–8 tantsust, mis sest, et osa neist lihtsad pärimustantsud, aga enamik naisi pole ka varem tantsinud. Tuginen palju meie segarühma juhendaja Valdo Rebase õpetamisstiilile ja kui vaja, saan nõu küsida.“ Selle kõrvalt tantsib Eva ise segarühmas Kärutajad ja juhendab Idla võimlemist nii naistele kui ka lasteaialastele. „Idla võimlemine on mu uus harrastus, millega puutusin esmakordselt kokku 2011. aastal.“ Ta tegi läbi litsentsikoolituse ja viib edasi Idla võimlemise traditsiooni maakonna äärealal.

Neljal õhtul nädalas on Eval Kärus tantsu- või võimlemistrennid. Teda kutsuti ka Valtusse lasterühma ja Kaerepere segarühma juhendama, aga praegu ütles ta sellest ära, muidu ei jääks oma aega enam üldse. Aga juba on naine liitunud ilu õpitoaga. Kolm korda on kokku saadud ja iga kord on proovitud ise teha kreeme,

EVA SEERA: mulle läheb kohalik elu korda

kehamaske, toortoite. „Kuidas ma ei lähe sellise vahva asjaga kaasa? Loomulikult lähen!“ Õpituba veavad raamatukogu juhataja Ilme Säde ja Eva ise.

Käru on keskpunkt

Vestluskaaslase sõnul pole Käru mingi ääremaa, kuigi võõrad kipuvad nii arvama: „Meilt jõuab pisut enam kui tunniga Tallinnasse ja Pärnusse, üle tunni sõidad Rakverre, alla kahe tunni Tartusse. Me oleme nii heas kohas, et kui sa tahad kusagile minna, on kõik käeulatuses.“ Seda kuvandit, kus Käru on „maailma“ keskmes ja sealt hargnevad rööpad Eesti eri suundadesse, kasutati ka kevadel Tartus toimunud messil „Maale elama“. Pole teada, kas mõni pere otse messi mõjul siia tulnud on, aga seni aastaid müügi ootel olnud kinnisvara Kärus on tänavu ära ostetud.

Mess löi ehk maale tulemiseks soodsa fooni ja kunagi ei tea, kellele sellise messiga silma või kõrva oled jäänud. Seda ei jäeta unarusse – Eva lisas oma kontaktidesse 70 uut nime, nende omad, kes messil valla vastu huvi tundsid ja kellele ta nüüd siinsete ürituste infot saadab.

Igas paigas on hea meel tegusatest peredest. Režissöör Aljona Suržikova ja fotograaf Sergei Trofimov on end Kärus sisse seadnud. Käru vastu on huvi tundnud mitmed nende loomeinimestest tuttavad. Siin on kanda kinnitanud Leegilausujate juht Jana Paju või Amphora dokumendihaldussüsteemi välja töötanud perekond Pappel.

Väikeses kogukonnas võivad aga teinegi kord pinged välja lüüa, küll ei klapi omavaheline „keemia“ või ei mahu isiksused ära. Eva nõustub sellega, kuid näib, et ta oskab nende karide vahel oskuslikult navigeerida.

„Kõigiga veregrupid ei sobi ja koostöö ei pruugi klappida või kohe sujuda. Püüan mõistusega võtta, et me olemegi erinevad ja näeme asju erinevalt. Ei saa eeldada, et kõik mõtlevad nagu mina, sest neil on teine elukogemus ja teistsugused väärtused. Nii väikeses kogukonnas peab sul olema oma sõprusringkond ja tutvusringkond, erinevad tasandid, kellega koos toimetada,“ sõnastas Eva oma kogemuse.

Suuri pingeid pole tal nende aastate jooksul olnud, väikesi tuleb ikka ette. Nurga taga susija ta pole, vaid paiskab nagu vulkaan emotsioonid aktiivselt välja, kui millegagi rahul pole. Ja siis toimetatakse rahumeelselt jälle edasi.

Mälestusküünalde rivi pikeneb

Järvepäeva kõrval on teine sündmus Kärus veel, mis asula ikka esile toob – mälestusküünalde süütamise tseremoonia juuniküüditamise

Ei saa eeldada, et kõik mõtlevad nagu mina, sest neil on teine elukogemus ja teistsugused väärtused.

aastapäeval. Mälestusõhtu algatas Jaak Herodes koos Käru hariduse seltsiga. Tänavu laiienes ettevõtmine maakonna eri paikadesse ja esitati ka Raplamaa aasta teo nominendiks.

Eva peas oli juba mõnda aega mõte, et mälestusõhtu koos küünalde süütamisega võiks teistesse valdadesse laieneda, aga tal ei olnud julgust kellelegi ettepanekut teha. Kui aga Kehtna valla kultuurinõunik küsis, kas võiksim teie sündmusega liituda, saatis Eva vastu mitu pikka e-kirja, milles kirjutas oma mõtted lahti. Kaasa tulid Kohila ja Rapla vald. Küünlad viidi ka Roobukale, mis on juba Harjumaal. Saku vald jäi oma sooviga pisut hiljaks ja pidi seekord kõrvale jääma.

„Mul on hea meel, kui mälestusküünalde panek laieneb. See pole vaid Käru valla üritus ja ükski liituja ei „kaaperda“ meie algatust. Minu poolest ulatugu küünalde rivi kas või Viljandini. Muide, Kärust ei ole inimesi küüdirongide peale pandud, siit viidi nad kas Tallinna või Tapale, aga me käsitleme raudteed kui sümbolit,“ avas Eva korraldajate mõtet.

Aastate jooksul on mälestusõhtul Kärus käinud nimekad kõnelejad nagu Mart Laar, Toomas Henrik Ilves või Tunne Kelam. Kohalike noortega on esitatud luulekavasid, loetud ette inimeste mälestusi. Käru inimestel oli suurepärane võimalus saada esimesena põhjalik ülevaade Martti Helde küüditamist kajastavast filmist „Ristituules“, hiljem näidati siin ka film ära.

„Sel õhtul tekib eriline emotsioon. Küünlaid asetama tuleb kohalikke lapsi ja noori. See on erakordselt oluline sündmus – selleks et mäletada ja mälestada. Üha enam on neid inimesi, kellel pole otsest mälestust, aga see õhtu annab võimaluse mäletada oma rahva ja riigi saatust, mõelda oma kodumaast. Peatada hetk ja mõelda oma praegusele vabale riigile, oma võimalustele ja õigustele. Kui lapsed kuulevad väärt esinejate ettekandeid, mõistavad nad toimunut paremini. Noorem põlvkond ei oska ette kujutada, et selline olukord – küüditamine – võib tekkida, ja väga hea, et ei oska. Tänane elu võimaldab väärtustada saavutatut,“ rääkis Eva Seera kirglikult-mõtlikult.

Muide, olnud tükk tegemist, et mälestusõhtu algusaasta välja sel-

Säravale Evale ei sobi vaikselt oma kodus oma asja ajada. Aeg-ajalt peab ikka tants ja tramburai olema. Siis on elu huvitav.

Teised temast

Käru vallavanem Elari Hiis:

Evata oleks elu siinkandis palju igavam. Käru inimestel on sellega väga vedanud, et meil on selline kultuuritöötaja. Halli ja igavat kultuuri ei ole mõtet teha. Olen kogenud olukordi, mida küll nimetatakse kultuuriks, aga mis ajab oma taseme pärast nutma. Me siin teeme mõnda asja käredamalt ja särtsuga. Siis peaksid kõik õnnelikud olema. Emotsioonidega Eva kokku ei hoia, aga on suur vahe, kas emotsioonitsed põhjusega või et tahad end kellegi peal välja elada.

Filmirežissöör Aljona Suržikova:

Eva oli esimene inimene, kellega ma Kärus tutvavaks ja sõbraks sain. Ta on väga temperamentne ja me sobime juba selle poolest väga hästi. Temaga on väga meeldiv koostööd teha, sest Eva on abivalmis, positiivne, optimistlik ja leiab alati lahendusi. Kui mul on tekkinud mõni spontaanne idee, toetab Eva nende elluviimisel. Näiteks jaanuaris tahame koolis teismelistele korraldada ühe uue tantsustiili õpitoad.

gitada. Täit selgust ei andnud valla lehtede sirvimine, lõpuks tuvastati vallavalitsuse arvete põhjal, millal on juunikuus ostetud suurem kogus küünlaid.

„Kui midagi uut alustada, ei tea ju, kas sellest kasvab midagi püsivat. Esimese Käru järve päeva kuulutus on seetõttu ka olematuseks saanud. Kus ma teadsin seda alles hoida! Teised kõik on seinal reas,“ tõmbas Eva paralleeli valla teise tunnusüritusega.

Ta võttis igaks juhuks välja valla lehtede kausta, et number üle kontrollida: „Olen üha enam hakanud lehti kasutama – need on kui kroo-

nika. Tänavu oli mälestusõhtu 16. korda.“

Nelja valla mälestustulede öö oli veel mõnes kohas kobav proovimine, aga 2016, kui on küüditamise 75. aastapäev, tahetakse seda suurejoonelisemalt meenutada. „Anname aega ideedel areneda ja mahlase-maks küpseda! Usun, et iga aastaga osatakse see sündmus kohalikes jaamades üha mõjusamaks muuta. Tavasid pole lihtne juurutada. Algul võib kohal olla vähe inimesi, aga kuskilt peab alustama. Mälestusõhtu korraldamine on õige asi. See läheb käima,“ usub naine mälestustulede levimisse.

Omakultuuri

kannab perekлуби

Kärus on veel üks aastatepikkune ettevõtmine – perekлуби Kerro on 37 aastat koos käinud. Eva vanavane-mad olid selle asutajad, Eva on seal kooliajast saati pidudel käinud ja neli aastat klubі perenaine olnud. Kerros on umbes 50 aktiivset liiget, klubіõhtutel käiakse ka Kehtna ja Türi vallast, isegi pealinnast.

„Kerro on oluline osa Käru kultuurist. See võimaldab teha asju endale ja ise seda nautida,“ sõnas Eva veendunult. Sellised ettevõtmised liidavad inimesi ja annavad paigale oma näo.

Seerade peres oli jõuluõhtul laua ümber üle kümne inimese. Püha-deaega jäi Kärt Johanson ja Tõnis Mägi kontsert Kärus. Mullu prooviti rahvast aastavahetusel meelitada Kädva seltsimajja, aga kaugemale eriti minna ei tahetud. Sel aastal toimub aastavahetuse pidu taas Kärus, samas leiab Eva, et aeg on kontseptsiooni uuendada. Tema mõte on korraldada järgmise aastavahetuse pidu piletiga ja väikese suupistega, et aasta vastuvõtmine oleks väärakas. Just sellist pidutsemise kultuuri tahaks ta kohapeal näha ja juurutada.

Selle loo peategelase eest räägib palju juba tema töö. Paludes Eval end ise iseloomustada, tegi ta seda esmalt oma laste suu läbi: „15-aastane poeg ütles hiljuti, et miks minul peab selline hüperaktiivne ema olema. 20-aastane tütar leiab, et just nii peabki olema. Ka kuuene tütar on sellise eluviisi sees kasvanud.“

Edasi tuli nagu kuulipildujast: „Ma olen kolme lapse ema, kes elab keset Eestit ja kes pole nõus kodus kopitama. Kui siin on hulk naisi, kes tahavad tantsida, kuid mehi pole, et segarühma tulla, ja kohapeal juhendajat pole, siis ma käin kursuse läbi ja hakkam juhendama. Kohalik elu läheb mulle korda!“

Mõnele sobib vaikselt oma kodus oma asja ajada. Mulle see ei sobi, aeg-ajalt peab ikka tants ja tramburai olema. Siis on elu huvitav. Oma tööga saan ma ise luua võimalusi endale, oma perele, lastele, kuigi kõike väikses kohas kohapeal pakkuda ei saa.“

Nii sõitis Eva kunagi vanema tütrega Raplasse laulutundidesse. Nüüd viib nooremat tütart kaks korda nädalas Paidesse balletitundi ja korra nädalas Rapla laulustuudiosse. „Noorim laps käib mul trennides kaasas ja teistegi lapsed teevad koos meiega kaasa. See on elustiil. Aeg-ajalt on pere sellest väsinud ja me kõik tahaksime sellest rattast välja, aga kui mul tekkis vaba õhtu, tuli juba rahutus tekkida.“

Eva peab Kärut oma kodukandiks ja temast on saanud üks selle paiga vaimsuse kujundajaid. Ta on Käru valla esindajana Raplamaa arengufondi nõukogus ja eelmisest sügisest ka vallavalitsuse liige.

„Mõlemad rollid aitavad näha suurt pilti paremini, kuid sellega tekib teine häda – on liiga palju asju, millega oled seotud ja ei saa enam olla kõrvaltvaataja.“

Kui keegi kritiseerib vallaametnikke, tunneb Eva endki puudutatuna, kuigi ta ametnik pole. Või kui küsitakse, miks on prügikastid tühjendamata, tunneb ta jälle end süüdlasena, sest töötab vallamajas. Või kui kritiseeritakse maakonna kultuurielu, ei jäta see ükskõikseks, sest Eva on ka sellest üks osa.

Rapla maakond saab konkurentsivõime tugevdamiseks 8 miljonit eurot

Inge Põlma

Huumorimuuseum, Kesk-Eesti lennuvärv, Orgita ettevõtlusala, Kohila suusamägi on mõned näited projektidest, mille elluviimine võiks Raplamaale tuua juurde turiste ja uusi töökohti.

Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetme eesmärk on muuta Eesti eri piirkonnad atraktiivsemaks ettevõtjate, investorite, kvalifitseeritud tööjõu ja külastajate jaoks. Meetme kaudu jagatakse kuni aastani 2020 ligi 135 miljonit eurot Euroopa Liidu struktuurifondide raha. Raplamaale tuleb sellest 8 miljonit.

Enne jõule, 19. detsembril esitleti Rapla riigimajas 18 projektitaotlust. „Peame jõudma selleni, et sõelale jääksid ideed, mis vastaksid võimalikult hästi ja täpselt selle programmi tingimustele,“ juhatas päeva sisse viimast päeva maavanema ametis olnud Tiit Leier. Ta märkis ühtlasi, et ehk saadakse sellisel ühisel arutelul häid mõtteid ka nende projektide paremaks muutmiseks, mis seekord väljavalituks ei osutu.

Ettevõtluskeskkond

Ettevõtluse jätkusuutlikkuse tagamiseks ning uute investeeringute juurdetoomiseks piirkonda toetatakse tööstus- ja ettevõtlusalade avaliku tugitaristu (juurdepääsuteed, kommunikatsioonivõrgud) kaasajastamist, inkubatsiooni- ja ettevõtlusalade arendamist ja uute tööstus- ja ettevõtlusalade loomist.

Tänu ühe tehase laienemisele ja kahe tehase ehitamisele suureneb Järvakandis juba jaanuaris klaasitootmise maht märgatavalt. Seda enam, et äsja valminud jäätmeklaasi töötlev Krynicki tehas plaanib suvel teise tootmishoone juurde ehitada. Järvakandi vald esitas väga konkreetse ja selge tööstusala arendamise jätkuprojekti, millega soovib rekonstrueerida tööstusala teenindava tee. Praegune suurenevat liikluskkoormust välja ei kannataks, rääkis vallavanem Mart Järvik.

Jaak Vitsuri kiuslikule küsimusele, kas tee jääb ehitamata, kui sellest meetmest toetust ei saa, vastas Järvik, et siis tuleb

raha mujalt leida, sest tee on hädavajalik.

Kohila ja Rapla vald esitasid mõlemad samuti projekti oma tööstusaladele (vastavalt Tuhamäe ja Koidu-Kastani tänava piirkond) parema juurdepääsu tagamiseks, sh kergteede ja tänavavalgustuse rajamiseks.

Eelnimetatud valdades on tööstuspiirkond juba olemas ja toimib, Märjamaa vald alles soovib oma ettevõtluspiirkonda rajada. Detailplaneering Tallinn-Pärnu-Ikla maantee ääres, kahe Orgital asuva bensiinijaama vastas olevale maatükile on kehtestatud. Projektiga soovitakse rajada teed ja kommunikatsioonid. „Enne pole mõtet hakata ettevõtetega rääkimagi,“ ütles abivallavanem Triin Matsalu. Orgital peaks samuti tulema üldkasutatav veokiparkla, mida Matsalu sõnul toetab ka Maanteeamet. Praegu ei ole Eestis ühtegi nõuetele vastavat ööbimispaika veokijuhtidele.

Kehtna majandus- ja tehnoloogiakool on aga esitanud projekti ettevõtlus- ja inkubatsioonikeskuse väljaarendamiseks kooli baasil.

Turism

Piirkondades, kus töökohtade loomisel on tugevad eeldused turismisektoril, toetatakse külastusobjektide kasutuse elavdamist ja mitmekesistamist, sh toodete ja teenuste väljaarendamist ja piirkondlike turismivõrgustike väljakujundamist.

Turismi valdkonnas esitati kõige rohkem projekte. Mõned ettevõtmised toimivad juba praegu, kuid projekti abil soovitakse teenust parandada või täiendada. Näiteks osalusturismile (CULTrips) keskenduv Sillaotsa talumuuseum Velisel soovib parandada nii töötajate kui ka külastajate olmetingimusi ning oma kogude ja teenuste põhjal välja arendada nüüdisaegse haridus- ja külastuskeskuse.

Kõnnumaa külastuskeskus Kehtnas (Paluküla piirkond) on välja tulnud uue kontseptsiooniga. Nemad soovivad arendada elektroonilisi teenuseid (äpp, e-giid), ehitada puhkajaid teenindava mäemaja Hiimäe jalamile ning uuena on lisandunud Valtu spordimaja rekonstrueerimine külastuskeskuseks.

Kuusiku lennuväli on hobilennuväljana juba mõnda aega aktiivses kasutuses. Rapla vald omanikuna soovib sellest arendada Kesk-Eesti lennuvära ja lennukeskuse, kus Schen-

Fotomontaaž: SIIM SOLMAN

geni viisaruumist tulevad väikelennukid saavad maanduda ilma tolliformaalsusteta. Projekti abil soovitakse rajada kattega maandumisrada, teenindushooned, kergliiklustee, kommunikatsioonid jms.

Pirgu terviserada on olemas, kuid Juuru valla projekt näeb ette Kohila-Alesti-Pahkla-Järlepa-Mahtra-Pirgu maratoni- ja väljaehitamist, millele lisanduksid toetavad teenused ja taristu.

Mõnevõrra sarnane projekt nii Kehtna kui ka Juuru vallaga on Kohilal. Nemad soovivad rajada Ülejõe vaba aja ja spordi/tervisekeskuse, mis lumelauatreener Karel Kangro sõnul sarnaneks veidi Kiviõli seikluskeskusega. Seal oleksid lumelaua- ja suusarajad, lumemasin, tõstukiga mägi.

„Kohila nõlv annaks hea võimaluse siinsele noorele ja aktiivsele inimesele,“ rääkis Kangro, kelle sõnul on Kohila nõlv algõppeks piisav ning Eesti tulevane olümpialootus Kelly Sildaru on alustanud just

selliselt väikeselt kõrguselt.

Raikküla mõisa arendus – peahoone ja valitsejamaja rekonstrueerimine – on samuti jätkuprojekt, millele on lisatud Paka mäe kui muistse käärajate paiga korrastamine. Mõisast soovitakse teha kõrgkultuuri ürituste keskus.

Vigala vallas on korrastatud üksikuid vaatamisväärsusi, kuid terviklik arendus puudub. Sellele on ka nende projekt üles ehitatud. Konkreetsemalt oli juttu metsavenna temaatika väljaarendamisest Põrgupõhja punkri baasil.

Täiesti uus mõte on MTÜ Purculi ja Eesti Huumoriliidu väljapakutud Eesti huumorimuuseumi asutamine Purku muinsuskaitse all olevasse koolimajja. Mõte on sündinud sellest, et Purkus korraldatakse regulaarselt huumorihõlmeid ning autorid on kinkinud oma originaalkarikatuure, mida on kogunenud üle 2000. „Euroopas on 20 huumorimuuseumi, mõnes riigis mitu, aga Baltikum ja Soome on tume maa,“ rääkis Priit Koppel

Eesti Huumoriliidust. Tema sõnul on võimalik muuseumile ka rahvusvaheline tasand lisada.

Linnaruum ja kergteed

Stimuleerimaks erainvesteeringuid ning tagamaks kõrgema kvalifikatsiooniga elanikkonna lisandumise ja säilimise toetatakse toimepiirkonna keskustes investeeringuid avaliku linnaruumi kaasajastamiseks juhul, kui see loob konkreetseid paigas eeldused investeeringuteks ettevõtlusse.

Märjamaa keskvaljaku haljasala teedevõrgu ja valgustuse rajamine on Triin Matsalu sõnul Märjamaa jaoks n-ö reservprojekt, aga Rapla keskvaljaku ideekavandi leidmiseks kavatsetakse juba 14. jaanuaril välja kuulutada arhitektuurivõistlus. „Rapla on küla, siin puudub linn; linna tuleb hakata planeerima,“ nentis vallaarhitekt Cerly-Marko Järvala. Rapla valla soov on linna keskossa

rajada uus raekoda, hotelle, multifunktsionaalseid hooned, samuti uus turuplats.

Keskuste ja tagamaa vaheliste ühenduste tugevdamiseks toetatakse investeeringuid ühistransporti ja kergliiklusteedesse töökohtadele ja teenustele parema ligipääsu võimaldamiseks.

Kergteede projekte esitati kolm. Kaiu soovib rajada kergtee, mis ühendaks Kaiu alevikku Tolla ja Vana-Kaiu külaga; Kohila vajab kergteed Kohila ja Hageri ning Hageri ja Sutlema vahele ning soovib Kohila keskvaljaku ühendada bussi- ja raudteejaamaga; Rapla planeerib kergteed kiriku juurest Alu keskusesse. Kõigil kolmel juhul peavad kergliiklejad praegu jagama kitsast maanteed autodega. Eriti ohtlik on see Kohila-Hageri vahel, kus on jalakäijatega juhtunud ka väga raskeid õnnetusi.

Otsustamine nihkub

Kuigi esitletud 18 projekti maksumus ületab toetussummat mitmekordselt, ei jõudnud hindamiskomisjon komisjoni liikme Silvi Ojamuru sõnul lõplikule seisukohale, kas piirduda esitatud projektidega või lubada neid veelgi esitada. „Tundmatu suurus on see tähtaeg, mil maavanem peab nimekirja ja tegevuskava siseministrile esitama. Esialgu on öeldud, et jaanuari teisel poolel, kuid praegu pole veel PKT määrus allkirjastatud. Arvan, et tähtaeg nihkub,“ ütles ta.

Ojamuru sõnul saab tõenäoliselt ideest projektiks ning rahastuse 4-5 projektitaotlust, arvestades, et 8 miljonit eurot ei ole teab kui suur summa.

Programmil on eelkõige majanduslikud eesmärgid, ehk lihtsalt öeldult peaksid need piirkonda tooma rohkem töökohti ja raha. „On küll võimalik, et (toetuse) saavad näiteks ainult tööstusala,“ ütles seetõttu komisjoni liige Tavo Kikas, aga lisas kohe, et töökohtade loomine ei ole ainus kriteerium, vaid ka näiteks turistide tulek on oluline.

Esitatud taotlusi tuleb ühtlasi veel täiendada, sest praegu ei ole võimalik kõiki näitajaid hinnata, mis maavallitsuse arendusjuhi Ülo Peetsi koostatud hindamistabelis ära toodud.

Tegelikult on ka hindamis- metoodika veel kinnitamata, sest sellel puudub maavanema allkiri. Uut maavanemat on siseminister lubanud tutvustada 6. jaanuaril...

Unustatud luu

Haldi Ellam

Selle aasta viimane Käsitöölane räägib luu töötlemisest. Luu pakub palju avastamisrõõmu. Luust esemed mõjuvad aga ammu unustatud vanana, sest luust tööriistad ja teised tarbeesemed on inimesi saatnud juba väga pikka aega – eelajaloolisest ajast tööstusrevolutsiooni ni.

Vanimad luust tööriistad on leitud Aafrikast ning on 1,5 miljonit aastat vanad.

Jahipidamisest elatunud ühiskondades kasutati sarvi ja pikki luid noolte, nõelte, kala-konksude, pistodade, naasklite jms tegemiseks, mis ühtlasi tegid ka eduka küttimise võimalikuks. Lisaks valmistati luust lusikaid, nuge, kinnitusi, kedervarsi ja kaabitsaid. Peale tarbeesemete valmistati luust ka muusikariistu, mänguasju, kamme, juuksenõelu ja ripatseid.

Luust esemeid on Eestis teada kiviajast alates. Peamiselt on tööriistade ja muude vajalike esemete valmistamiseks kasutatud kütitud ja toiduks tarvitatud loomade luid. Kiviajal kütiti põhiliselt põtru ja kopraid ning esimesed teadaolevad luust esemed Eestil aladel pärinevad 11 000 aasta tagusest ajast.

Pronksiajal hakati tegelema karjakasvatusega ning sellest ajast on teada veise- ja lambaluust tehtud asju, vähem on kasutatud hobuse ja saheluid.

Sarvest esemeid on kõige rohkem leitud Lõuna- ja Kagu-Eestist, samuti leidub seal põdraluudest esemeid ning metsloomade hammastest ja kopraluudest ripatseid. Leitud viitavad sellele, et sealses piirkonnas on küttimise olulisus olnud suurem kui näiteks Põhja-Eestis, kus kasutati enam koduloomadelt saadud luid.

Kõrgema taseme luutöötlus

Ühed keerulisemad luust tehtud esemed on kaunistatud kammid, mida vilunud

Lamba sääreluust tehtud koopia 12. sajandist pärinevast vilepillist, mis aukude vahemaad arvestades oli ilmselt lapse oma. Vilepillide juures on kõige keerulisem huuliku tegemine ning pilli hääle saamine.

Foto: HALDI ELLAM

käsitöölised oskasid Euroopas valmistada juba 1.-5. sajandi paiku. Üksikud kammid on leitud ka Eestist, neist enamik on säilinud vaid osaliselt. Salme muinaslaevast leiti 2011. aastal mitmeid luust kamme ja katkendeid, mis pärinevad aastatest 700-800. Varasemad luukammid oli ühe piireaga, hilisemad kahe piireaga, millest üks jämedamate piidega, teine peenematega, et täisid juustest paremini kätte saada. Arvatavasti on kammid Eestisse sattunud röövretkede saagina või koos võõrvallutajatega, sest täikamme läks vaja sõjaväes või tihedamalt asustatud asulates, kus täid suurema tõenäosusega levisid.

Kuna luu on tugevam pikupidi, kasutati seda teadmist ka kammit tegemisel ära, mistõttu koosnevad kammid enamasti mitmest piklikust luuosast, mis olid omavahel laiupidi plaatidega ühendatud. Nagu kammidki, on mitmed filigraansemad ja rikkalikult kaunistatud luuesemed, näiteks tööriistade käepidemed ilmselt võõramaist päritolu.

Keskajast pärinevad luuesemed on rohkete kaunistustega ning ilmselt juba kohapealsete meistrite valmistatud, kuna keerulisemad töötlemis- ja kaunistamisvõtted nõudsid spetsiaalseid tööriistu, mida igapähele polnud. Linnades olev piisav nõudlus aga tagas sissetuleku.

Luid kasutati ka värtnaket- rade ja nõelte valmistamiseks. Varasemal ajal palju kasutatud

nõeltehnika juures kasutatigi valdavalt luust nõelu, seda kogu Euroopas. Osa nõelu oli ka õmblemiseks, ehetega ja rõivaste kinnitamiseks. Arvatakse, et luust tekstiilitöötlemisega seotud tööriistu nagu kedervarred, nõelad, lõngapoolid, valmistasiid need, kes selle käsitööalaga tegelesid.

Eestist ja Lätist on leitud ka luust nikerdatud kaunistatud pisikesi labidakesi, mille kasutusotstarve pole teada, kuid arvatavasti kasutati neid salvide nõudest kättesaamiseks ja pealemäärimiseks.

Karukihv kindlustas karujõu

Kaitse-eesmärgiga ripatseid valmistati nii luust kui ka sarvest, samuti hammastest ja kihvadest. Kõige enam on leitud karu- ja seakihvadest ripatseid, samuti koprahammastest, kiskjate kihvadest. Rohusööjate hambaid on vähem kasutatud. Ripatsite-na kanti ka kopra, nirgi või jänese kontsluid ja kuke või kana tiivaluid.

Lisaks kihvripatsitele kanti ka nikerdatud S-kujulisi ja noakujulisi ripatseid, millest S-kujulised võisid kujutada madusid, keda mütoloo- gias on seostatud viljakuse ja ravi- väega. Noakujuline ripats võis kaitsta halva eest. Kihvades arvati peituvat looma elu- jõudu ning arvati, et ripatsi omandamisel saab inimene selle looma jõu, võimu või väe endale. Rahvapärilise kohaselt pidi hundihammas

või nendest tehtud kee kii- rendama imikutel hammaste löikumist.

Luust valmistati ka uiske, mida on kasutatud kõigis põhjapool asuvates Euroopa viikingi- ja varakeskaegsetes linnades, mis asuvad piirkon- dades, kus veekogud talvel jäätuvad. Luust uisud ise aga pärinevad nooremast kiviajast (4000-2000 aastat enne Kris- tust), olid kasutusel pronk- siajal (1800-500 aastat enne Kristust) ja sellele järgnenud rauaajalgi. Hobuse- ja veise- luust uiskude meisterdamine oli lihtne töö, mida tehti ise ja kodus ning sellega said hakkama ka lapsed.

Uiske valmistati hobuse või veise kämbla- ja põialuudest ja kodarluudest. Uiske võidi kanda lahtiselt või läbi aukude nõõriga jala külge kinnitatult. Üsna palju on leitud aukudeta uiske, mistõttu arvatakse, et vilunud uisutaja jaoks oli uiskude jala külge kinnitamine sootuks ohtlik, kuna jääkonaruste pärast võis kukkuda.

Parem oli sõita uisud lah- tiselt jala all ning ohu korral uiskudelid maha hüpata. Ka ei uisutatud vanasti nii nagu praegu, vaid liueldi edasi jalgu tõstmata ühe või kahe teravaotsalise kepiga hoogu andes.

Teadaolevalt kasutati vahel ka ühte luust uisku ning teise jalaga lükati hoogu. Luust uiske peeti ka paremaks, kuna nende rasvane pind ei võtnud nii hästi lund ja jääd külge kui metallist uisud.

Luust mänguasjad

Kõige tuntum luust män- guasi on vurr, mida on ka- sutatud muinasajast saadik. Vurriluudele on omistatud ka kultuseseme tähendust, näiteks kurjade vaimude ee- male peletamiseks, ning need võisid laste mänguasjadeks muutuda alles hiljem. Sea või lamba kämbla- või põialuudest valmistatud vurre kasutatakse ka praegu. Kõige sagedamini tehti vurre vastlate paiku, kui söödi seajalgu.

Luust tehti ka vilepille, milleks sobisid kõige pare- mini kitse, lamba või linnu toruluud. Laialt levinud on ka luust mängunupud, täringud, malendid jm nupud, millest mõned on selgelt töödeldud ja mõned säilitanud esialgse välimuse. Mida nuppude ja täringutega aga mängiti, on teadmata, sest puust tehtud mängulauad on enamasti hävi- nud. Üks luust täring on leitud ka Varbola linnuse kaevust.

Eestil aladelt leitud meelega- hutuslikud luust esemed tulid peamiselt kasutusse keskaja paiku, varasematest aegadest neid palju säilinud pole. Salme laevamatustelt aga leiti samu- ti hulgaliselt sarvest ja luust mängunuppe ja mõned tärin- gud, mis pärinevad aastail 700-800 Saaremaal hukkunud rootslastelt.

Luust esemete valmistami- ne Eestis on peamiselt olnud kodukäsitöö valdkond. Enda elatamiseks luid ja sarvi töö- levad meistrid ilmusid alles suuremate linnaliste keskuste tekkimise ajal.

Käsitöölane

2014. aasta viimasel päe- val ilmuv Käsitöölane keskendub sel korral luu töötlemisele.

Ajal, kui suurem osa inimesi tunneb looma- dest järele jäänud konte ja luid EL-i direktiivide järgi III kategooria loom- sete saadustena, tundub üllatav, et võluv, hea kõ- laga, paljude võimaluste- ga, valge ja puhas luu on meie esivanemate jaoks kujutanud endast olulist materjali tarbeesemete valmistamiseks.

Luust tehtud esemed on võimaldanud neil lõnga kedrata, riideid õmmelda, nõeltehnikas kindaid ja peakatteid valmistada, end ehtida, kurjade vaimude eest kaitsta, tööriistu val- mistada, jahti pidada ja küttida, teha paljusid muid igapäevaseid asju, mille olemusest me enam midagi ei tea. Kes teab, äkki istuksime endiselt Aafrikas puu otsas, kui meie esivanemad poleks hakanud luu tööriista- na kasutama?

Sellest, et esimesed inimeste valmistatud luust esemed pärinevad 1,5 miljoni aasta tagusest ajast, ja paljust muust saate lugeda luuesemete ajaloo tutvustusest.

Leht valgustab ka Eesti luutöö „taasmaaletooja“ Monika Hindi tegemisi ning mõtteid. Praktili- sema poole pealt saate lugeda luutöötlemismee- toditest ja tööriistadest. Kuna uue aasta maikuus ootab Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit võistlu- sele „Loomast loodud“ käsitööna valminud esemeid, siis miks mitte jätta seekordse aastavahetussöömingu luust ülejäägid minema viskamata ning valmis- tada nendest endale viili, liivapaberi, relaka või saaga mõni meelde jääv ese ning esitada see kon- kursile.

Austusest loomade vastu oleks õigem meie pidusöögiks enda elu ohverdanud loomade saadused asjalikumalt ära kasutada, mitte prü- gimäele saata.

Ilusat aastavahetust!

Haldi Ellam,
Käsitöölase toimetaja

Kui palju häid lamba sääreluid mahub ühte karpi?

Templid.

Põdra lõualuu.

Fotod: HALDI ELLAM

Värvimine muudab luumaterjali veelgi omapärasemaks.

Jäärakotikestest kotikesed luust kinnitustega.

Monika Hindi luuvaimustus saab aina hoogu juurde

Haldi Ellam

Ülikooli lõputöö teemaks luust esemete valmistamise valinud Monika Hint leiab, et luumaterjali taasavastamine on toonud temale väga positiivset tagasisidet ja annab hoogu uuteks töödeks ja tegemisteks.

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia magistriõppe tudengina mõtles Monika Hint, mis teemal lõputööd teha. Laiemalt levinud valdkonnad talle huvi ei pakkunud ja nii oli tal tükk tegemist, et leida lõputööks huvipakkuv idee.

Täiesti juhuslikult sattus ta koduõues koerte näritud kondi peale ja tal tuli idee, miks mitte uurida arheoloogiliste leidude põhjal luu töötlemist.

Magistritöö tarbeks uuriski ta lambaluust vilepille ja teisi esemeid ning nende valmistamist. Magistritöö käigus kogus ta teadmisi noa- ja ehtekunstikult Meelis Särelt ning saamide Inara ametikoolis. Saamid on luutööstusoskus tänapäevani säilinud ning teadmisi antakse põlvestpõlve edasi.

„Retk Saamimaale inspireeris mind looma talu juurde oma ettevõtte koos luutöötlemistöökojaga, et arendada ja toota turule luust käsitööesemeid, mis sisaldavad arhailist disaini ja on valmistatud Eestist saadavast toormaterjalist,“ rääkis Monika.

Magistritöö teemast kasvab välja ka äriidee ja oma ettevõtte koos valgusküllase töökojaga. Lisaks luust esemete valmistamisele teeb Monika luukoolitusi, kus huvilised saavad omal käel luu töötlemist katsetada, endale esemeid teha ning luust kui materjalist vaimustusse sattuda.

Puuriidad ja luuriidad

Luutöösse lähemalt süvenedes tekkis Monikal mure, kust saada materjali. Ta uuris koostöövõimalusi lihatööstuste, tapamajade ja jahimeestega, kellel peaks luid hulgaliselt ülejääma. Luutööks aga igasugune luu ei sobi. Luu tugevus oleneb ka sellest, kui palju loom oma elu jooksul saab liikuda, ning seetõttu hindab ta enim piisavalt liikuvate metsloomade luid, aga ka lamba- ja veiseluid.

„Kodusea luu on nii habras, et sellest ei saa midagi teha. Ulukiluud on tugevamad. Metssealuud on väga tugevad,“ rääkis Monika. „Minu lemmikud on kopraluud, näiteks on ääretult ilusad selgroolülid. Kontsluid kanti keskajal kaelas talismanina.“

Enim leiavad kasutust lamaste sääreluud, varbaotsad, aeg-ajalt veise sääreluud. Toruluud on tugevad, roided nõrgad, teab Monika rääkida, samuti pole luu sees olev poorne materjal kõige vastupidavam, mis seab kasutusvõimalustele omad piirangud. Põhilise materjalina kasutab ta aga põdra lõualuid, mida ta saab Eesti ulukiseire peaspetsialistilt Jüri Tõnissonilt.

Nimelt on põdrajahi üheks tingimuseks toimetada iga kütitud põdra lõualuu parem pool statistika tegemiseks uurijale ning pärast luu põhjal tehtud ülestähenduste kirjutamist kuuluvad need luud ebavajaliku prügi hulka, mis tihti viiakse kas metsa alla või köetakse toasoojaks.

Monika kogub peamiselt Viljandi lähistel kütitud põtrade lõualuid, sest kogu Eestis kütitud põtrade lõualuude hoiustamiseks ei jätkuks tal ruumi ega ka tahtmist nendele kaugele järele sõita. Praegu on tal varuks ca 1000 lõualuud, millest jätkub vähemalt 4-5 aastaks.

Keedetud ja puhtaks saanud lõualuud on aga luukunstniku jaoks kõige parem materjal, sest tüütu puhastus ja keetmi-

ne on juba ära tehtud ning luu on töötlemiseks praktiliselt valmis. Toore luu töötlemist Monika ei armasta, sest see on küll pehme, aga samas rasvane ja libe.

„Kiviajal ilmselt tehti toorest luust, aga kui ma praegu koolitusel paneks kellelegi töötlemiseks verise kondi ette, ei tuleks keegi ilmselt koolitustele,“ arvas Monika.

Mehised tööriistad

Luu saagimiseks kasutab naine relakat (ketasloikurit), millega saetakse kontidest väiksemad detailid, lintsaagi, käsisaagi, rauasaagi ja kullasepa saagi. Käepärasemateks tükkideks saetud materjal läbib seejärel vesilihvimise, milleks Vesiveskitalus elav Monika kasutab lähedal asuva oja vett. Protsessi käigus pestakse luudelt ka viimane rasv.

„Tekkis küsimus, kuidas detailid puhtaks saada,“ rääkis Monika. „Kuna elan Vesiveskitalus ja olemas on langev vesi, tekkis mõte, et oleks vaja seda ära kasutada.“ Monika mees arvas aga, et tegemist on liiga kalli projektiga. Ükskord, kui meest kodus polnud, tuli naisel mõte proovida ise trummel valmistada ning 22 eurot maksnud esimene projekt saigi valmis. Nüüdseks on valminud juba uus, suurem trummel, millest enamik luutükke vesilihvimiseks läbi käib.

Luud saaks puhtaks ka vesinikperoksiidiga või happega töödeldes, aga Monika sõnul muutub selline luu hapraks ning ummistab liivapaberit ja saagi ehk „tapab materjali ära“. Ta toonitab, et just päike ja keetmine teevadki luu kõige puhtamaks.

„Minu eesmärk on teha luumaterjal ilusaks, et inimesed hakkaksid seda taas hindama,“ toonitas Monika. „Luu on traditsiooniline, iidne materjal. Luust esemed võivad maapõues püsida mitu tuhat aastat.“

Aukude puurimiseks kasutab Monika ka puure, kaunistamiseks sõõride ja täppide tegemiseks erinevate otsadega dremelit. Lisaks vesilihvimisele peab enamik esemeid läbima ka käsilihvimise masina või töödeldakse neid liivapaberiga.

Luu töötlemiseks loa saamiseks pidi Monika muuseum registreerima PRIA-s oma Koordikambri töökoja loomapidamisasutuseks, et saada toidu- ja veterinaarametilt luba III kategooria loomsete jäätmete käitlemiseks ja töötlemiseks.

Kohvritäis luid reisilt

Monika kirjeldas ka seika, kuidas Norris reisil olles sattus ta juhuslikult põõsa alla jäetud prügi otsa, milleks oli lademetes puhtaid ja päikese poolt lumivalgeks pleegitatud põhjapõdraluud. Nii hinnalist saaki ei raatsinud naine vedelema jätta, võttis osa kaasa ning saabuski reisilt koju kohvritäie luudega, mis ta ettevaatuse mõttes kodus korra läbi keetis.

Luust valmivate toodete valik on lai: kõrvarõngad, nõõbid, käeketid, juukseummid, võtmehoidjad, ripatsid, prossid, juuksenõelad, heegelnõelad, nõeltehnika nõelad, varvastest vardaotsad, nõelakojad, vilepillid, vurrid, tuulekellad jne. Lisaks luule kasutab naine oma töös ka paljusid teisi materjale nagu vilti, hõbedat, millest ise keeb kõrvarõngastele konkse, nahka, klaasi, kinnitusi, nahaniiti.

Ta unistab ka ehtsa kõõlusniidi kasutamisest, aga selle tegemist ta ise ei valda ning seda pole ka kuskilt saada. Küll teab ta aga rääkida, et kõõlusniiti kasutavad saamid, kelle juures Saamimaal Inari ametikoolis ta luutöölusega tutvumas käis.

Samuti värvib ta huvitava tulemuste saamiseks luid indigo, košenilli täide, sibulakoorte (eriti peipsi), luusõe

ja roostevärviga, mis annab igale esemele veel omakorda erilise nüansi.

Viimati välja mõeldud tootena kirjeldas Monika kaleidoskoopi, milleks ta kasutab lisaks luust rõngastele rulli keeratud pappi, klaaskettaid, värvitud vitraažijääke, peegleid, luust rõngaid ja õmblustöökoja kangaülejäake ning liimi.

Enamiku luumaterjalist kasutab Monika ära. Luuprügi tekib Koordikambris mõni topsitais ning seegi vähene põleb pliidi all ära.

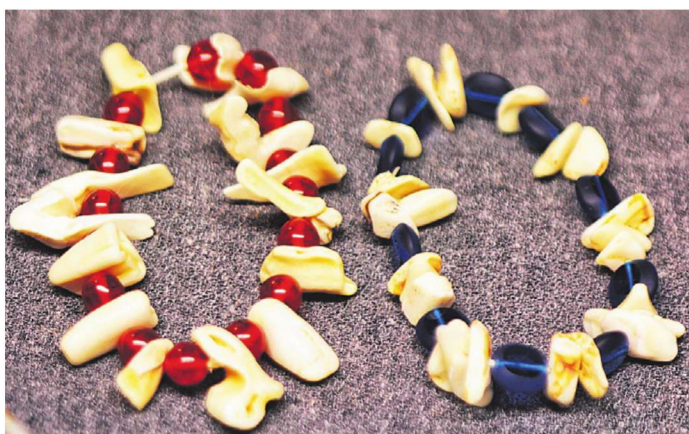
Kuna Monikale meeldib palju esemeid otsast lõpuni ise valmis teha, on ta leiutanud erinevaid mooduseid, kuidas töötappe lihtsamalt ja kvaliteetsemalt teha. Näiteks on tal valmistatud spetsiaalsed raamid nõobiaukude õigesse kohta puurimiseks, ehtekarpide valmistamiseks jm. Kõik asjad on hoolikalt läbimõeldud ning korrapäraselt hoiustatud. Monikale meeldib nii.

Emalt ja vanaemalt õppis pühendumust

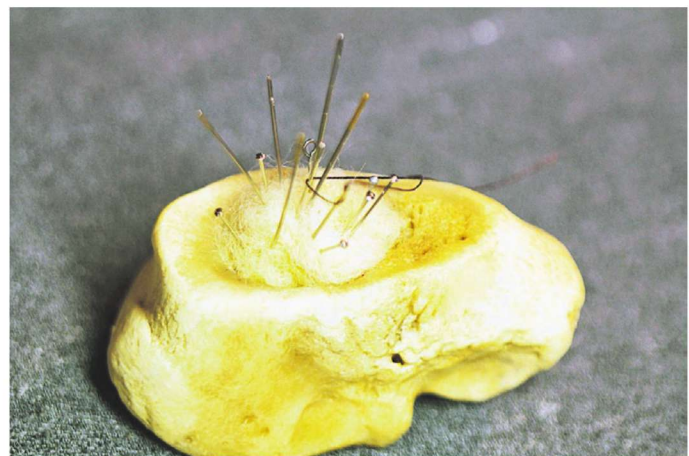
Enne luuvaimustust tegeles Monika loodus- ja metsamatkade korraldamisega ning suur osa ajast kulus ka kolme lapse kasvatamisele. Käsitöö ja kunst on tema elus olnud kogu aeg.

„Minu ema ja vanaema olid väga head käsitöötegijad. Nad on mulle suureks eeskujuks sellega, kuidas asju hästi ja pühendunult teha,“ ütles Monika. „2010. aastal lõpetasin Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku tekstiili eriala ja sain head oskused käsitöötehnika, värvusõpetuse, kompositsiooni jms alal.“

Enne luud oli ta rohkem vaimustuses nahast ning on katsetanud ka omal käel naha parkimist ja nahksete valmistamist. Näiteks

Luutükkidest, millest pealtnäha pole enam midagi teha, saab helmestega kombineerides ilusad käeketid.

Millal iganes tekib vajadus mõne tarbeasja järele, saab selle olemasolevatest materjalidest valmis meisterdada.

on tuntud Monika tehtud jäärakotinahkadest kotikesed, millega ta pälvis ka 2012. aasta Mardilaadal uue toote tiitli. Üle 10 aasta võttis ta tänavu sügisel taas käsile maalimise, kusjuures värvimuldadest ise kokku segatud õlivärvidega.

Monika usub, et käsitööga on võimalik ära elada küll, kui väga pühenduda ja tööd teha.

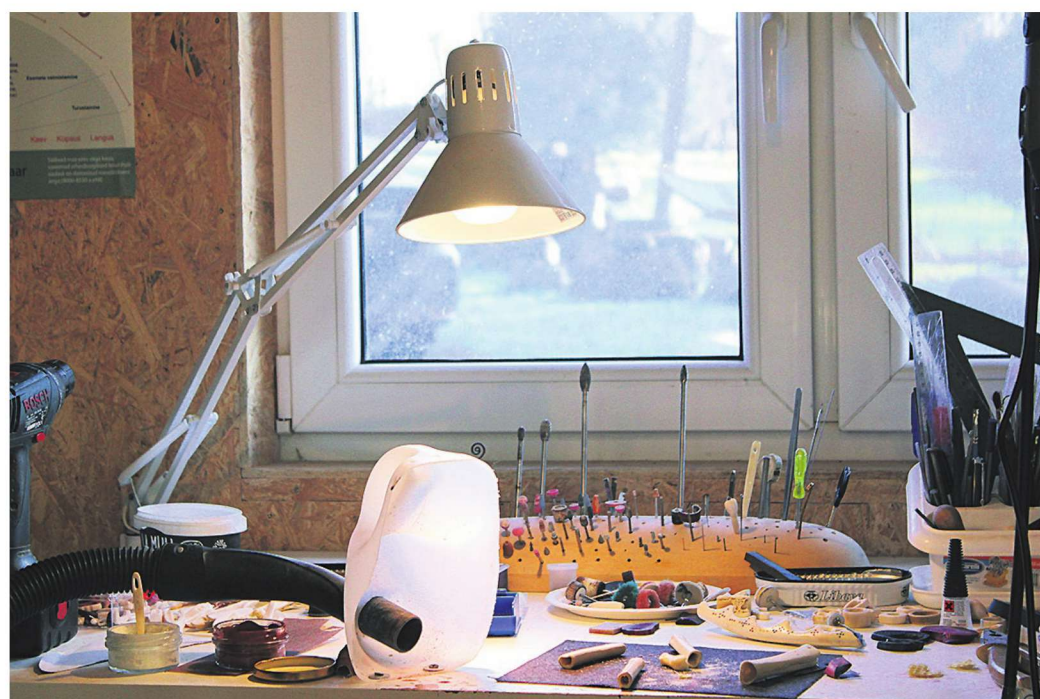
„Oluline aspekt on see, et töö peab meeldima – see peab pakkuma põnevust ja avastamisrõõmu,“ leidis Monika. „Käsitöö on ikkagi töö, mida tehakse kätega – hea meister on võimeline looma mistahes

materjalist isikupäraseid ja eristuvaid esemeid. Luumaterjali taasavastamine on toonud mulle väga positiivset tagasisidet ja annab hoogu uuteks töödeks ja tegemisteks.

Rahvusvaheline käsitöölager Craft Camp 2014 Olustveres näitas, et ka muu maailma käsitöösõprade seas oli luumaterjal põnev ja vaheldust pakkuv. Tegijad Ameerikast, Norrast, Rootsist ja Soomest olid vaimustuses selle materjali plastilisusest ja looduslikust ilust ning osa neist lubasid ka 2015. aastal osaleda.“

Monika Hindi ees on kaleidoskoobid, kõrvarõngad, nõelakojad, templid.

Puurimise töölaud – luu töötlemise käigus tekib palju tolmu. Praegu kogub tolmu tolmuimeja, kuid Monikal on plaanis soetada ka spetsiaalne masin.

Erinevaid luust esemeid. Riulil on ka Monika pealuude kogu.

Luu töötlemisest

Haldi Ellam

Luu töötlemiseks kasutati varasemal ajal enamasti poorset kivi, hiljem ka teravat tulekivi. Hilisemal ajal võeti kasutusele metallist tööriistad.

Luu töötlemisel on tema eelisteks sile pealispind ja kompaktsus, hea poleeritavus ja parem kättesaadavus, võrreldes sarvega. Sarvematerjali saamine sõltub küttimisest ning mahaheidetud sarvede leidmisest. Ka on sarv kiirema kasvuga ja seetõttu pehmem töödelda, samuti elastsem ja sitkem. Luu aga on tugev, eriti pikisuunas.

Sarve saab kohe töötlemata hakata, luu tuleb enne nahast, kõõlustest puhastada ja üldiselt puhtaks keeta, mis võtab tundide viisi aega. Keetmine muudab luu rabedamaks, sest selle käigus eraldub luust kollageen, mis muutub vee lahustuvaks želatiiniks. Ilma keetmata luu võib aga kergesti roiskuda.

Toores luu on kergemini lõigatav, kuid keedetud luu võib kauaaegsel seismisel väga kõvaks kuivada, mistõttu luud sageli ka leotatakse enne töötlemist. Siiski on näiteks Eestist leitud rohkem sarvematerjalist esemeid, eriti Lõuna-Eestist, ning viikingiajal kasutati rohkem sarve, mille kasutamine järk-järgult vähenes. Luu kasutamine suurenes aga keskajal, kui tööriistad ja -meetodid täienesid. Muuhulgas võeti kasutusele saag, treipingid ja puurid nõopide ja palvehelmeste valmistamiseks.

Teisalt vähenes sarvede kasutamine alates keskajast ka seetõttu, et hirvede, metsskitse ja teiste ulukite küttimine muutus kuningate ja aadlike privileegiks ning metsade kasutamist hakati rangemalt reguleerima. Heitsarvi võis küll igaüks otsida, kuid neid polnud kogu aeg saada ning looduses söödi need teiste loomade poolt üsna kiiresti ära. Lisaks toodi metsloomade luid metsast koju väiksemas koguses, kuna usuti, et tapetud loom saab uuesti sündida, kui luud metsa tagasi jõuavad.

Luu töötlemine sõltus sageli ka esemest, mida valmistati. Mõningate esemete puhul nagu reieluuepeast valmistatud kedervarred, peeti kasulikumaks ese toorest luust valmis teha ning seejärel keeta, kasutades oluliselt väiksemat kogust vett, kui oleks kulunud terve reieluu keetmiseks. Ka kasutati luu ettevalmistamisel emakese looduse abi. Näiteks

Luu töötlemine nõuab erinevaid masinaid.

Foto: HALDI ELLAM

on teada, et hobuseluust uiskude valmistamiseks maeti luu maa sisse, et liha ja kõõlused kõduneksid, ja aasta pärast kaevati uuesti välja. Ka võidi luu panna sipelgapessa, et sipelgad luu puhtaks teeksid. Viimast meetodit kasutavad jahimehed ka tänapäeval.

Asulakohtadelt leitud luude rohkuse põhjal järeldatakse, et luumaterjali oli saadaval rohkem kui vaja läks. Samuti ei tehtud kõigist luudest esemeid, vaid ainult tugevamatest ja kompaksematest. Sageli püüti valida kõige sobivama kujuga luu, mis vastas tehtava eseme vajadustele kõige paremini.

Eelistatud olid kämbla- ja põialuud, kuna need olid pikad, sirged ja paksu kompaktsusega. Samuti leidus nendel luudel vähem liha, mistõttu kasutati neid toiduks vähem ja need jäid purustamata. Asju on tehtud ka jäsemeluudest,

roietest ja lõualuudest.

Luu vanadest töötlemisvõtetest annavad kõige rohkem aimu pooleli jäänud esemed ning luutöötlemisjäädgid, sest valmis esemed on enamasti siledaks viimistletud ja töötlemisjälgedeta. Näiteks on Linnaaluste asulakohast leitud väikseid luu- ja sarvekildusid, mis tõestavad, et kohapeal on luust esemeid valmistatud.

Luu ja sarve lõikamiseks ja lõhestamiseks kasutati kirvest ja nuga, hiljem (keskajal) ka saagi või peitlit. Edasi on väiksemaid detaile töödeldud noa või vooliraua abil. Noaga on tehtud ka enamik kaudistavatest ornamentidest, poleerimiseks on kasutatud erineva jämedusega viile ja raspleid. Pinna poleerimiseks on kasutatud liiva, nahklappi, tuhka, kriiti jms. Aukude tegemisel uuristati kõigepealt auk ühele poole ja siis teisele

poole, nii et tekitatud auk oli topeltkoonuselise kujuga.

Mida professionaalsemaks, seda lihtsamaks ja odavamaks

Pärast seda, kui luud hakkasid töötlemata professionaalsed meistrid, kelle eesmärk oli luu töötlemisest elatuda, muutusid luust valmistatud esemed lihtsamaks, kiiremini valmistatavaks ning seega ka tellijale taskukohasemaks. Tootmisprotsessi eri osadesse kaasati ka õpipoisse, kes tegid lihtsamaid töid.

Näiteks on viikingiaegsete kammide juures täheldatud nende suuremat kulumist ja parandamist, samal ajal kui hilisemal ajal valmistatud ja lihtsamad katki läinud kammid olid vähem kulunud. Ilmselt oli siis odavam uus kamm osta kui vana parandama hakata. Kammide tegemine,

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit kuulutab välja konkursi LOOMAST LOODUD lidne materjal – uudsed lahendused

Kunstnikud, käsitöömeistrid ja ettevõtjad!

Olete oodatud osalema Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu konkursil, mille eesmärk on väärtustada iidsetest aegadest kasutusel olnud loomse päritoluga materjale.
Aeg: oktoober 2014 – mai 2015

TINGIMUSED

Autor võib konkursile esitada kuni kolm tööd. Ootame töid, mille valmistamisel on kasutatud loomse päritoluga materjali (nahk, luu, jõhvid, harjased, rasv, vill jm). Konkursitööd tuleb esitada hiljemalt 12. maiks 2015 Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu büroosse Estonia pst 5 A, IV korrus. Töö külge kinnitada hindamiseks vajalik informatsioon ja valmimise aasta. Samuti märgusõnaga kinnine ümbrik, milles on töö nimi, autori nimi, isikukood, telefon, aadress, e-post, pangarekvisiidid.

NB! Palume kindlasti saata tööga kaasnevad seletused (inspiratsiooniallikas, legend, töö sündimise lugu jne), autori foto ja tema isiku lühitutvustus CD-l või DVD-l. Tekste ootame Wordi dokumendina ja fotosid jpg-failidena. Pärast žürii poolt paremate tööde väljavalmist kasutame neid näituse kujundamisel ning kataloogi koostamisel.

Konkursi paremaid töid eksponeeritakse Eesti Käsitöö Majas 26. maist 15. juunini 2015.

KONKURSI ÖPPEPÄEVAD:

17. jaanuaril 2015 Eesti Rahva Muuseumis ja 6. märtsil 2015 Tallinna Rahvaülikoolis

INFO: Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit. Tel 660 4772, faks 640 9087, e-post info@folkart.ee, www.folkart.ee

eriti piide saagimine, nõudis siiski spetsiaalseid tööriistu ning oskuseid.

Kammide töötlemisest on märke leitud Tallinna vanalinast Sauna tänavalt, kus keskajal tegutsenud luutöömeister valmistas lisaks kammidele veel stiiluseid, ehispladike, käepidemeid, täringuid ja kaunistatud kedervarsi. Roosikrantsi tänavalt on aga leitud uusaegseid luunööpe ja nõobivalmistamisjääke.

Monika Hindi sõnul ei ole aja kokkuhoiu ja ettevõtluse arendamise huvides luu käsitöö töötlemine tänapäeval enam mõttekas. Targem on kasutada tänapäevaseid tööriistu, mis on kasutuses ka puu- ja metallitöös, ja mis teevad elu lihtsamaks.

Keedetud sarvest „klaasid“

Keskajal valmistati Lääne-Euroopas sarvetohlade lisaks joogi- või püssirohusarvedele lamedaid siledaid plaate, mida saadi sarvematerjali keetmisel ning sarvetohlade ülejäänud

sarvest eraldamisel. Tohlade õigel kuumusel keetmise ning plaatide vahel pressimise tulemusena saadi sarvplaadid, millest lõigati näiteks õhukesi ja läbikumavaid plaate, mida kasutati laternate „klaasidena“.

Kasutatud allikad:
Täikammid, liukondid, uurisluud, Heidi Luik, Eesti aastal 1200, Kogumiku toimetaja Marika Mägi, Argo, Tallinn 2003

Heidi Luik, doktoritöö, „Luu- ja sarvesemed Eesti arheoloogilises leiumaterjalis viikingiajast keskajani“, Tartu Ülikooli filosoofiateaduskond, 2005

Monika Hint, magistratöö, „Luust esemed: toormaterjal, töötlemistehnoloogiad ja tootearendus“, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, Viljandi 2013

http://en.wikipedia.org/wiki/Bone_tool

<http://www.cl.ut.ee/test/dok/src/luik.txt>

http://et.wikipedia.org/wiki/Salme_muinaslaev

Maakonna vanim tegutsev apteek tähistas väärikat sünnipäeva

Katri Reinsalu

Kaks päeva enne jõule tähistas üks apteek Raplas oma 148. sünnipäeva. Väärikas vanuses apteek on ühtlasi üks vanemaid Eestis. Praegu kuulub ta BENU apteegiketti ja kannab nime BENU Rapla Apteek.

Pikka ajalugu meenutasid praegu peamiselt Kaiu haruapteegis tegutsev farmatseut Viivi-Helene Kesküla ja Rapla apteegi juhataja Mare Ehav. BENU Rapla Apteegi alla kuulub lisaks Kaiu haruapteegile veel Rapla Tervisekeskuse apteek.

22. detsembril 1866 avas Rapla apteek uksed Märjamaa apteegi filiaalina. Asukohaks sai Tallinna mnt 15, kus praegu tegutseb Autoapteek. Selles majas toimis apteek 129 aastat. Seejärel koliti jõe lähemale, Raimond Valgre sünnimaja, ning alates eelmise aasta algusest ollakse praeguses asukohas Hariduse tänaval.

Pika ajaloojooksul on apteek kandnud väga erinevaid nimesid. Seda on kutsutud näiteks Rapla Apteek, Apteek nr 45, Rapla Rajooni Keskapteek ja Rapla Maakonna Keskapteek.

Märkimisväärse staažiga Viivi-Helene Kesküla läheb oma mälestustega aegadesse enne taasiseseisvumist. Ta ütleb, et tollal võis apteeki tõeliseks ladina köögiks pidada. Nimelt valmistas apteek kuni 90-ndate alguseni Rapla haiglale vajaminevad ravimid. 1992. aasta oktoobris avati aga haigla enda apteek. Kesküla meenutab, et ravimeid käidi apteegist lausa hobustega toomas.

Täna sel päeval apteek nii palju ravimeid enam ei valmistata. Mare Ehav ütleb, et nomenklatuur ei ole küll lai, kuid kvartalis valmistatakse umbes sada ravimit. Nende hulgas on näiteks ninatilgad, salvid ja tsinkloksuti. Üks märkimisväärsemaid salve, mida kohapeal tehakse, on Seppo salv. See on arst Arnold Seppo poolt välja töötatud salv põletushaavadele. Seppo on omal ajal ka isiklikult Rapla apteegis salvi valmistamist vaatamas käinud.

Kesküla meenutab aegu, kui apteekritele käidi loenguid pidamas. Tallinna arstid jagasid ühelt poolt oma kogemusi, teiselt poolt uurisid nad aga apteekrite käest, milliseid ravimeid inimesed meelsamini ostavad, mille järele nõudlust

Apteek on aja jooksul avatumaks muutunud. Kliendid saavad riulitel ravimitega ise tutvuda ja endale sobiva leida.

Fotomeenutus personalist. Kõrghetkel on apteegis töötanud korraga lausa 29 inimest.

Foto: erakogu

Mare Ehav ja Viivi-Helene Kesküla näitavad pilte apteegi ajaloost.

Fotod: JAAK KADARIK

Kesküla tõdeb, et tol ajal oli rabelemist rohkem. Palju tuli ise välja mõelda. Kaup tuli näiteks korra kvartalis ning kogused olid praegusega

võrreldes hoopis teised. Tinktuurid tulid 30-50 kg pudelites, marli 1000-meetristes rullides ja vatt 50-kilogrammistes pallides. Kaup tuli töötajatel ümber pakkida. Kesküla meenutab,

lehti noppisid. Ravimtaimed saadeti seejärel Tallinnasse uuringutele, et nende kvaliteedis kindel olla.

Kesküla meenutab ka tollaseid retsepte. Paremale poole olid kirjutatud ravimi koostisosade kogused. Vasakule poole kirjutati nende hinnad. Inimesed jõudsid endale ise

ravimeid osta. Praegu kohtab apteeker palju enam pensionäre, kes pensionipäeval tulevad uurima, kui palju erinevad ravimid maksavad.

Apteek on aegade jooksul teinud läbi mitmeid muutusi ja palju tollal vajalikest esemetest ei leia täna enam kasutust. Kesküla räägib, et pärast sõda on apteegis jäänud püsima arusaam, et midagi ei tasu ära visata, sest ial ei võid teada, millal seda vaja võib minna. Seetõttu ongi kõik vanad kapid, abivahendid ja tarvikud alles hoitud. Valgre majas oli apteegil oma muuseumituba. Kolimisel Rapla Tarbijate Ühistule kuuluvasse majja loovutati asjad Hageri muuseumisse Virve Öunapuu kätte.

Muudatustest rääkides mäletab Kesküla veel aegu, kui ravimite hinnad arvutati kokku arvelaua ja hariliku pliatsi abil. Täna sel päeval on retseptid digitaalsed ja hinnad arvutab kokku arvuti. Ehav ütleb, et digiretseptile üleminek läks võrdlemisi lihtsalt. On ju digiretseptide alusel tegelikult lihtsam müüa.

Ka apteek ise on muutunud palju avatumaks. Kinniste kappide asemele on tekkinud avatud riulid, millelt kliendid ravimeid uudistada saavad. Valik on muutunud laiemaks ning klient saab endale sobivas hinnaklassis ravimi valida.

148-aastane Rapla apteek

Värvikamad faktid põneva ajaloo apteegist: 22. detsembril 1866 avas Rapla apteek uksed Märjamaa apteegi filiaalina.

Esiolgses asukohas Tallinna maanteel tegutses apteek 129 aastat.

1868. aastal ostis apteegi proviisor Emil Bienert, kes muutis senise filiaali iseseisvaks apteegiks.

Apteegil on olnud väga palju omanikke, üks põnevamaid ja võimekamaid oli 1901. aastal apteegi olnud Hans Saat, kes töötas apteegis küll üksinda, aga avas selle juures tööstusliku laboratooriumi, kus valmistas nii ravimpreparaate kui ka parfümeeriatooteid, mida müüdi ka väljaspool Raplat.

Pärast natsionaliseerimist sai apteek 1951. aastal nimeks Apteek nr 45.

1973. aastast kandis apteek Rapla Rajooni Keskapteegi nime ja töötajaid oli 16. Apteegi juurde kuulus 10 maakondlikku apteeki ja 8 nn teise grupi apteegipunkti. Palju ravimeid valmistati ise, muuhulgas ka Rapla haiglale.

1983. aastal töötas apteegis rekordarv inimesi - 29.

1992. aastal läksid Rapla maakonna apteegid üle iseseisvale bilansile ja moodustasid riigiettevõtte Rapla Farmaatsia. Järgmisel aastal Rapla maakonna apteegid iseseisvusid ja tekkis Rapla Apteek.

Praegu kuulub Raplammaa vanim apteek BENU apteegiketti.

1995. aastal kolis apteek helilooja Raimond Valgre sünnimajja.

2013. aastast tegutseb apteek Rapla Tarbijate Ühistule kuuluvas majas Hariduse tänaval.

Koos Kaiu ja Rapla Tervisekeskuse haruapteekide töötajatega kuulub BENU Rapla Apteegi kollektiivi praegu 9 inimest. Kõige staažikam töötaja on apteegis juba 57 aastat, mitme töötaja staaž on üle 30 aasta.

Padjaklubi metsikud näärid Põlli külas

Piret Linnamägi

Teist hooaega hullutavad vaatajaid neli noort vallalist naist menuseriaalis "Padjaklubi". Sarja täna õhtul eetrisse jõudva vana-aasta erisaate võtted toimusid Raplamaal Põlli külas Külmasteraluse talus, kus elavad produtsent Triin Loidi äi ja ämm Reet ja Valdo.

Põlli külast sai kolmeks võttepäevaks hoopiski Mulgimaa Savikoti.

Kui ma viimasel võttepäeval kella kolme paiku liba-Savikotti jõuan, näpistab krõbe pakane osalejate ja võttemeeskonna ninaotsi.

Salvestatakse välistseene, kus Laura osatäitjale Grete Kleinile tutvustab oma valdusi Maria (Katariina Ratassep) isana esmakordselt selles seriaalis üles astuv Vello Janson.

"Tähelepanu, vaikust, duubel kaks!" hõikab produtsent Triin. "Näed, Laura, need puud ja need põllud. Need on minu omad..." kõlab Jansoni suust kelmikale blondiinile Laurale. Taamal, kaadrist väljas, ootavad Kertu Moppel ja Kristel Aaslaid oma märguannet, et siis fookusesse asuda.

Võtteplatsil valitseb hiirvaikus. Isegi hingata tuleb vaikselt, sest iga kõrvaline heli jääb lindile. Ringisibav pererahva kutsikas käskudele ei allu ja see teeb nalja ka osatäitjaile.

"Uuesti! Ei olnud hea!" hõikab Triin. "Vello, teeme selle stseeni veel kord läbi. Grete, sära sina natuke rohkem. Ma saan aru, et külm on, aga me peame selle ju tehtud saama, ja hoia Vello kõrvale. Kõrvalised isikud, palun minge kaugeemale. Vaikust! Teeme ruttu, oleme ajagraafikust vähemalt pool tundi maas..."

Paariminutilise välistseeni "purki" panekuks kulub üle poole tunni. Osatäitjate ja operaatorite nägudele on kirjutatud: tahame tupp sooja. Kuuenda võttega see lõpuks õnnestub ning seltskond siirdub Loitude tallu sooja. Kiired kohvid ning seriaali peaosatäitjad Grete Klein, Kertu Moppel ja Kristel Aaslaid said produtsendilt kiired juhised järgmise klipi selgeksõppimiseks.

"Issand, mul on ju järgmises stseenis vaid üks lause öelda!" hõiskab kelmikas Grete.

Tupp sisenenud produtsent Triin vaatab kella ning teatab, et annab mulle mõned

minutid, et tüdrukutega rääkida, siis peavad nad oma osa selgeks õppima. Konkreetsus on ajahädas produtsendi töö juures ülitähtis, sest võttepäev on alanud kella kaheksa aegu hommikul ning vältab hilisõhtuni. Saan teada, et kahel eelmisel võttepäeval saadi Tallinnasse mõned tunnid enne südaööd.

Pärimisele, kas Kertu Moppel kehastatav Kristina jääb ka kolmandal hooajal närviliseks ja kriiskavaks peigmeest otsivaks piigaks, vastab näitlejanna: "Ikka jään!" Grete Klein arvab, et ehk vajab Kristina lihtsalt psühholoogilist abi, sest televaatajatele hakkab see karjumine juba pehmelt öeldes närvidele käima. "Seriaali stsenaarist Martin Algus on nii andekas mees, et usun, et ta võtab uuel hooajal midagi Kristinaga ette," sõnab Grete naerdes.

Pärimise peale, millised on võttepäevade naljakamad osad hooajal olnud, sõnavad Grete ja Kristel ühest suust: "Eks ikka see, kui Laura (Grete Klein) prügimäel modelliks oli. Vot siis oli lausa võimatu filmida, sest nii kui me teineteisele otsa vaatasime, purskasime naerma." Vahvaid juhtumisi on neiude sõnul palju ja need teevad hullult pikad võttepäevad lahedaks. Kitsid ei olnud ka kaamera ja valgusemeeste kiitmisega. Omavaheline läbisaamine on hea ning seriaali tegemine meeldiv.

Tütarlapsed on veendunud, et ühegi Eestis filmitava seriaali tegemisel nii palju nalja küll ei saa kui Padjaklubis.

Oma püünele minekut ootab Maria ema osatäitja Marika Vernik. Kristel Aaslaid on magamistuppa puhkama läinud ja Grete näpud annavad valu nutikale mobiilile. Oodatakse Triinu käsku: "Võtetele." Kibekiirelt kaetakse toidulaud, sest järgmised duublid tulevad jõululauas.

Teise hooaja viimases jaos tuleb ette kõiksugu seiku. On hulle äpardusi ning vahepeal tundub, et enam hullemaks minna ei saa, aga lõppkokku-

Vello Janson ja Grete Klein välivõtetel.

Katariina Ratassep.

Fotod: PIRET LINNAMÄGI

võttes saabub aasta 2015 Padjaklubi seltskonnale kenasti.

Viimasel võttepäeval tegid

oma debüütesinemise, olgugi et see kestis vaid minuteid, naabripoiste osas talupereme-

Kristel Aaslaid.

Padjaklubi võttelt ei puudunud ka seriaali austajad 8-aastane Laura sai "Laura" tuttavaks.

he pojapoeg Hugo Roberto Loit ning Matthias Gubinski. Ka kõigil kolmel päeval kirevat

seltskonda võõrustanud Triinu äi, majaperemees Valdo Loit lööb kaasa.

Elu(teatri)kogemus kogemusteatrists

Aivi Meister,
kogemustesõber

Kogemused saadavad meid läbi elu. Vahe on ehk selles, et enamik noist saavad meile osaks ootamatult elu käigus ja siis hiljem lihtsalt konstateerime neid kui fakte, ent mõnikord oleme sihilikult kogemustejahil.

Just viimasest kannustatuna sain ühe ääretult omapärase, et mitte öelda sürri, kogemuse – Tallinna Linnateatri festivali „Talveöö unenägu“, alapealkirja „Tõsised mängud“ raames toimunud Saksa teatritrupi Rimini Protokoll audiolavastuses „Remote Tallinn“ („Tallinn distantilt“) osalemise näol. Näitlejana.

Tegelikult võiks toda etendust, kus publik moodustas samaaegselt ka näitetrupi, nimetada ehk installatsiooni-sugemetega *performance*’i ja *happening*’i kompotiks, aga et asja mitte liig keeruliseks ajada, harutaksin siinkohal selle puntra pisut lahti.

Etendustega alustati mullu märtsis Berliinis, on väisatud selliseid linnu nagu Peterburi, São Paulo, Bangalore, Viin, Basel, Avignon jt. Tallinn oli 15. linn, kus lavastust tehti. Siin oli nädala jooksul iga päev kaks etendust ja edasi suunduti New Yorki.

Kuivõrd eelmisel päeval oli üks hea sõber selle tee läbi käinud ja mulle toimuva põhimõttest pisut aimu andnud, sattusin osalemise mõttest niivõrd vaimustusse, et ostsin impulsiivselt piletid ja olin pool tundi enne starti lähtepunktis, Piritas Olümpia-purjespordikeskuses. Teadsin vaid niipalju, et korraga osaleb 50 inimest, kes varustatakse kõrvaklappidega ja seiklus võib alata – poolteist tundi kestval linnarännakul lähutatakse vaid sellest, millised käsud-suunamised pooleajapealisele kambale ühel ajal klappidest edastatakse.

Hääl peas käsib

Kõik-see-mees, kõrvaklapid peas, said oma kõrvus-peas kuulda naishäält (tegelikult kes kõnesüntesaator), kes mõningaid sõnu veidralt venitades end tutvustas: „Olen Eva, ma olen vaim, mul ei ole keha, hinge ega silmi, aga ma tean alati, kus Sa asud. Ja ära muretse, ma proovin olla Su sõber.“ Ehkki algul panid nood koomilise kõlaga sõnad rohkem õlgu kehitama, mõjusid nad samal ajal ometi

Teel teadmatusse. Veel ei tea, mis saab, mis tuleb.

Foto: URMAS HÄRM

üllatavalt sugereerivalt.

Kaitsvast hoonest väljudes, klapi-käsklustele alludes kord vasakule, kord paremale pöörates, tundus kogu ettevõtmine eelkõige jabur, mida kinnitasid ka mõningate teismeliste grupiliikmete naeruturtsatused ja kommentaarid. Ent mööda mereäärt linna poole sammudes muutus kümnekonna minuti jooksul olukord kuidagi iseeneslikult. Üha sügavamale pähe tungiv sünteetiline hääl selgitas monotoonselt, et me oleme Hord, igaüks meist on osa sellest ja Hord peab hoidma kokku, sest – „kes eemale ekslevad, need süüakse ära, kes on keskel, jäävad söömata“. Ei saa salata, et selle ilmselge tõe peale hakkasid kõik alateadlikult hoidma keskele, sest kes ikka tahab saada pintslisse pistetud. Nõnda jätkus kulgimine üle muruplatside ja vöötridade ning hääl peas hakkas tunduma üha enam ainuõige – Eva teab, kuhu ja milleks meil vaja minna.

Paari peatuse jagu maad läbisime ühistranspordiga. Siis veel ei osanud ka väga tähelepanu pöörata, kas ja kui arusaamatu pilguga tavareisijad meie seltskonda seiravad. Tundus, et eriti vist mitte. Eva käsul heitsime aeg-ajalt pilke tänavale ja tema kirjelduste põhjal seal toimuva kohta hakkaski tunduma, et meiega on kõik korras, hoopis tänaval kõndivad inimesed elavad ja käituvad oma sisseharjunud rutiinis kui robotid.

Edasi läbisime pimedaid hoove, kust kostis koerte haukumist, tekkis tunne, et nüüdsama kargab keegi neist lõrisejaist kandu kinni. Ja raske oli aduda, kust too ähvardav haukumine õigupoolest kostab, kas pimedast hoovinurgast või kõrvaklappidest.

Gonsiori tänaval käskis Eva võtta taskust/kotist end kõige enam iseloomustava eseme ja tõsta see kõrgele peakohale. Ja kae imet, kõik tõstsidki – kes salvetka, kes pastaka, kes suitsupaki ja taas kostis (kõrvaklappidest, tõeliselt!?) korralikule mässule omane raevukas kisa, kusjuures – kisasin ka mina ja kõrvalolijate suuliikumise järgi otsustades tegid seda teisedki. Ja sinna sekka lõikav politseiautosireen (päriselt või klappidest!?) tekitas tahtmatult ärevust.

Seni meie teele sattunud „pärsinimesed“ olid osutunud eestlasele omaselt leigevereliseks, aga demonstratsiooni käigus märkasid näiteks möödaminnes üht silmatorikavamat reageeringut, kui häämmingus mammi sikutas pärit varrukast ja vehkis näpuga meie Hordi poole, et „Smotri, smotri ...!“.

Tehisintellekt muudab vormi, manipulatsioon ei lakka

Meie rännakuteele jäi kirik, kus hetkeks ka istet võtsime, kui ühtäkki Eva hoiatas, et ta ei jäta meid maha, aga muundub kellekski teiseks.

Täht-tähelt too muundumine aset leidiski, hääl moonus sujuvalt üha madalamaks ja lõpptulemusena rääkis meie peas meeshääli, kes tutvustas end kui vaim Tõnu. Ja hoolimata sellest, et teadsin selle kõik etenduse olevat, äratas see moment minus kõhedust. Tekkis tunne, et muundumine toimus minu enese peas, see hääl jääbki sinna alatiseks, ma ei vabane sellest iial ja edaspidi olen manipuleeritav marionett.

Too kumisev hääl tekitas hetkeks tahtmise visata kõrvaklapid peast. Ent võitu sai

viskavad sageli publiku poole pilke, et saada kinnitust, kas nende näitlemisoskus on ikka tasemel. Ja tõsi ta oli – ostjatest „statistide“ pilke tabasime endilt sageli.

Veerandtunni pärast anti käsklus ümber pöörata ja pea kuklasse ajada. Seni oli terve Hord saanud ühe ja sama korralduse, aga nüüd selgus, et poolele „publikumist“ oli antud käsklus sõita eskalaatoriga üles ja meie, mahajäänud, pidime neile viipama, koputades sõrmega meelekohta, andes selle žestiga mõista, et ainult rumalad lahkuvad poole etenduse pealt. Seda ka tegime, mispeale ülessõitjad naeratasid meile rõõmsalt ja lehvitasid (neile anti sel hetkel siis selline

Üha sügavamale pähe tungiv sünteetiline hääl selgitas monotoonselt, et me oleme Hord, igaüks meist on osa sellest ja Hord peab hoidma kokku.

soov kogeda, mis edasi juhtub. Järgnes muuhulgas ühistantsimine muusikapoe akna taga ja finišilähedane kogunemine Viru keskusse, kus meil paluti kassade vaateväljas võtta sisse publikule kohane positsioon ja asuda etendust jälgima.

„Näitemängu etendasid“ kassapidajad/ostjad. Kommentaarideks kõlas kõrvus, et kassapidajad kui staažikad näitlejad ei pööra publikule ilmselt märkimisväärselt tähelepanu, aga ülejäänud näitlejad-statistid (ostjad)

käsklus).

Kui nad olid jõudnud teisele korrusele, kamandati meid omakorda lifti ja kui olime neist korrus kõrgemale jõudnud, kostis klappidest mõtte-tera, et need, kes esimesena minema hakkavad, ei pruugi alati hilisematest tulijatest kõrgemale jõuda. Ja tuleb tunnistada, et pimedapoolseil tänavail meie robotliku Hordi vastu väga elavat huvi üles ei näidatud, aga Viru keskusel ilmutati ikkagi silmnähtavat uudishimu. Oli nii imestunud

kui ka muigvel nägusid, ka neid, kes meile kõigile mõttes näpuga meelekohta koputasid.

Kas oleme marionetid?

Ja ootamatult saabuski kulminatsioon – taas Hääle suunamise järel sammudes leidsime end Viru keskuse mingilt kõrgelt platvormiärelt. Kui olime sealt, taas käsu peale, alla vaadanud, öeldi, et oleme nüüd rännaku lõpus, piisavalt kõrgel, tundmaks oma hinge vabadust ja võime vaba hingena lennata. Tõe huvides tuleb märkida, et Hääli tõi meid üksiti tagasi maa peale, mainides, et keegi alla hüppama ei pea.

Maailmalinnadega võrreldes pisikeses, talvses ja sel kellaajal mitte ülearu tiheda liiklusega Tallinnas tundus ettevõtmine igati ohutu ja ei oska ette kujutada, kuidas sellist ettevõtmist teostada improviseeritud liikluskultuuri harrastavates maades, näiteks Taimaal, Indias või Filipiinidel, kus jõuad üle tee nii kuis jumal (mitte valgusfoor) juhatab. Aga eks võrreldes maarjamaiste vaoshoitud inimestega on mujal ka kohalike elanike reaktsioon sellisesse linnapildis liikuvasse Hordi teine.

Näiteks São Paulos, kui grupp hakanud kõrvaklappidest kostnud käskluse peale tantsima, teinud möödunud tänaval otsemaid sedasama, ehkki nad ei saanud muhvi aru, mis tegelikult toimub, lihtsalt äge oli kaasa teha. Ja Indias olnud inimesed väga uudishimulikud, nähes pooltsada kõrvaklappides inimest, astunud pärast paariminutilise jõllitamist ligi, et mis toimub – miks need inimesed teevad kõike ühtemoodi ja kas nemad tohiks ka kaasa lüüa.

Ülaltoodu oli kogetu kirjeldav osa, mõtisklevas osas võiks öelda, et kuivõrd „Remote Tallinn“ näol oli tegemist tehnoloogilise teatri eheda näitega, on see üksiti ka tõdemus, kuidas oleme tavaluski tegelikult tehnikast läbi põimunud ja kui manipuleeritavad me selle kaudu oleme, endale aru andmata.

Mulle meeldib selle etenduse kohta kuskilt kuulnud väljend – linnameditatsioon paralleelreaalsuses. Sa ei saagi enam aru, kus lõpeb reaalsus ja kust algab mäng. Aga see ongi selle asja iva – et inimesed tajuksid ümbrust kui mänguväljakut, oleks Mängus sees, nähes tuttavaid paiku ja tuttavlikku elu sootuks teistsuguse pilguga, teise nurga alt. Et see aitaks mõista, kui palju on elus teatraalsust – olles oma elu(etenduse)s peategelane, oleme samas ka pealtvaataja rollis.

www.metsaamet.ee

Teenused erametsaomanikule:

- Metsakinnistute ost.
- Raieõiguse ost.
- Metsa ülestöötamine ja vedu.
- Metsamajandamise kavade koostamine TASUTA.

Teave e-post: info@metsaamet.ee, tel 5615 0680, Karl Lister

Juristi nõuanne

Õppepuhkuse andmisest keeldumiseks on ainult üks võimalus

Lugeja küsib: Kas tööandja saab töötajat mitte lasta õppepuhkusele, kui rohkem kui 10% töötajatest on korralisel puhkusel? Seadus sätestab ainult, et tööandja saab keelduda, kui 10% töötajatest viibib õppepuhkusel. Samas, kui töötaja tegelikult ei kasuta õppepuhkust õppimiseks, vaid välisreisiks, siis mida saab antud juhul ette võtta tööandja?

Vastab Tööinspektsiooni tööinspektor-jurist Ülle Kool: Täiskasvanute koolituse seaduse § 9 annab tööpoolest tööandjale ainult ühe võimaluse soovitud ajal õppepuhkuse andmisest keeldumiseks – kui üle 10% tema töötajatest on samal ajal õppepuhkusel. Töötajate põhipuhkusele lubamist saab tööandja korraldada puhkuste ajakavas. Kui tööandja on lubanud üle 10% töötajatest korraga põhipuhkusele, ei ole see aluseks, et keelduda töötajale õppepuhkuse andmisest. Õppepuhkuse eesmärk on anda töötajale vaba aega õppimiseks. Töötaja õigusele õppepuhkust kasutada vastab tööandja õigus küsida andmeid selle kohta, kas õppepuhkust kasutatakse eesmärgipäraselt. Eesmär-

gipärase õppepuhkuse kasutamise tõendamiseks saab töötaja küsida koolitusasutusest teatise, millele palub märkida näiteks õppetöös osalemise, eksamiperioodid, lõpetamise ajakava vms informatsiooni. Aga seaduses ei ole piiratud aega, millal võib õppiv töötaja puhkust võtta. Töötaja on vaba otsustamaks, millal soovib õppepuhkust kasutada. Õpe ei koosne ainult eksamisessioonidest ja loengutest koolis ja tööandja ei saa keelata töötajale õppepuhkust, kui jäädakse seaduses ettenähtud piiridesse. Õppepuhkuse puhul tuleks arvestada töötaja ja tööandja kohustust käituda üksteise suhtes heauskselt, arvestades vastastikuste huvidega.

Miks on Eesti Postil vaid üks teenindustelefon?

Mariliis Vest

Eesti Posti ehk Omniva teenus on sel sügisel tekitanud paljudes klientides pahameelt. Ettevõtte on pidanud silmitsi seisma eelkõige kan-

deprobleemidega ja sellest tingitud klientide pahameelega.

Paljud inimesed nurisevad peamiselt selle üle, et kliendi

probleemide lahendamiseks ja informatsiooni saamiseks on ettevõtte avalikustanud vaid keskkontori telefoninumbri, kus liinile pääsemiseks tuleb tihti peale oodata lausa tunde ja mingisugusegi vastuse saamiseks võib kuluda veel pikem aeg. Kuigi tegemist on Eesti Posti keskkontoris oleva kõnekeskusega, kus klientide kõnede le vastab korraga palju inimesi, ei tundu sealne telefonivastajate arv ja info voog olema piisavalt kiire. Põhiline mure, mis inimesi vaevab, on see, et oma probleemi ärarääkimiseks peab ootama väga pikalt, vahel isegi tunde.

Varasematel aegadel oli informatsiooni saamiseks võimalik helistada ka kohalikkude kan-

dekeskusesse ja probleemi sai enamasti sedakaudu ära lahendada. Enam see võimalik ei ole. Eesti Posti kommunikatsioonispetsialisti Erik Varma sõnul ei levitata neid numbreid enam eelkõige selletõttu, et neile numbritele helistades ei pruugi alati olla inimest vastamas. “Kandekeskuse vahetuse juhi töö on liikuv ning ta ei pruugi olla alati laua taga. Sellel numbril helistades võib inimene jääda vastuseta ning tema mure lahenduseta,” väidab ta. Teise põhjusena

nimetas Varma aga seda, et ettevõtte huvides soovivad nad keskkontoris saada ülevaade-

t kõikvõimalikest klientide probleemidest. „Nii on meil ülevaade, kus milliseid probleeme esineb ning me saame leida parimaid lahendusi – vajadusel teha sisemisi ümberkorraldusi ja nii edasi,“ ütleb Varma. Klientide rahulolematus ja muude teenuste pealetulek jätab jälje ka Eesti Posti eelarvesse. Varma sõnul tõi universaalse postiteenuse osutamine Eesti Postile mullu ligi 2,6 miljonit eurot kahjumit ning tänavu on see number isegi veel suurem.

Pürotehnika kasutamisel tuleb järgida ohutusnõudeid

Tehnilise Järelevalve Amet

Seoses aastavahetusega tuletame meelde, et pürotehnika kasutamisel tuleb järgida ohutusnõudeid ja tegutseda vastavalt kasutusjuhendis toodule.

Pürotehnika väärkasutamine võib põhjustada tõsiste taga-

järgedega õnnetusi - põlenguid ja vigastusi (põletusi, kuulmis- ja nägemiskahjustusi jms). Pürotehnilise toote ostmisel ja kasutamisel tuleb tähelepanu pöörata järgnevale: * Pürotehnilist toodet osta ainult selleks vastavat luba omavast müügikohast. Ära osta tooteid turult või suvaliselt isikult tänaval * Tooteid hoia kuivas, ohutus ja lastele kättesaamatus kohas * Kontrolli enne toote kasutamist, et sellel poleks mehaa-

nilisi vigastusi, vigastatud toode tagasta müüjale * Vali toote kasutamiseks õige aeg ja koht, arvestades nii öörahu, ilmastikuolude kui ka toote ohutu kaugusega inimestest, hoonetest ja sõidukitest * Ära kasuta tooteid alko-

holijoobes * Ära viska toodet tulekoldesse ega inimeste või loomade suunas * Kasuta toodet üksnes kasutusjuhendis ettenähtud viisil (ohumaa, süütamise viis, vanusepiirang)

* Ilutulestiku tegemisel ära hoia toodet käes ega kumardu selle kohale * Kui toode ei rakendu, oota vähemalt 10-15 minutit enne selle üleskorjamist. Ära jäta sellist toodet vedelema ega viska prügikasti, vaid tagasta müüjale. Lisaks on oluline selgitada lastele pürotehniliste toodetega seotud ohtusid, vanusepiiranguid ning näidata eeskuju ilutulestiku ohutul käsitsemisel.

Eesti Töötukassa

www.tootukassa.ee Töötukassa Raplamaa osakond Tallinna mnt 14, 79513 Rapla

VABAD TÖÖKOHAD

Raplamaal seisuga 30.12. 2014

TÖÖPAKKUMISE NIMETUS	TÖÖKOHTI	ASUKOHT
Ööpäevaringe hooldustöötaja	1	Rapla linn
Remonditööline	1	Rapla linn
Müüja	1	Kehtna alevik
Remondispetsialist	1	Rapla linn
Karjak-söötja	1	Inglise küla
Konstrueerija	1	Rapla linn
Hooldaja-koristaja	1	Tolli küla
Automaaler	1	Prillimäe alevik
Müüja (põhikohaga töötajate asendamine)	1	Kohila alev
Kokk	1	Rapla linn

Lisainfot tööpakkumiste kohta leiata töötukassa iseteenindusportaalist: <https://iseteenindus.tootukassa.ee>.

Hinnavõrdlus

Katri Reinsalu

Jõulud koos verivorstide ja sealihaga on möödas. Vana-aastaõhtul võiks siis toidulauda hoopis kalaga rikastada. Kalaroog on maitsev ja teeb oma vürtsikusega olemise seest soojaks. Retsept on paindlik ning valmistaja võib kasutada mistahes valge kala fileed. Värsket kala on kaubandusvõrgust paraku natuke keerulisem leida. Külmutatud kala valik on see-eest mitmekesine. **Vaja läheb:** 1 sl oliivi-õli, 2 küünt küüslauku, 1 tl jahvatatud köömneid, 0,5 tl jahvatatud paprikat, 200 g purustatud tomateid, 1 punane paprika, 450 g valge kala fileed, värsket koriandrit, 1 sidrun ja soola. **Tee nii:** Kuumuta kastruli põhjas õli. Lisa purustatud

Vürtsine kalaroog

	Pangafilee (1 kg, külmutatud)	Punane paprika	Küüslauk	Sidrun
Rapla Konsum	2,99	2,49 (Iisrael)	3,49 (Eesti)	1,49 (Türgi)
Rapla Karman	-	2,63 (Holland)	3,68 (Hiina)	1,99 (Hispaania)
Selver	3,99	2,49 (Hispaania)	7,99 (Eesti)	1,49 (Hispaania)
Ristiku pood	4,60	2,45 (Holland)	4,75 (Hiina)	-
Rapla	3,18	2,49 (Hispaania)	2,69 (Hispaania)	1,45 (Hispaania)
Säästumarket				
Maxima	2,69	2,69 (Hispaania)	2,69 (Hiina)	1,45 (Türgi)

Hinnad seisuga 30. detsember 2014

küüslauk, köömned ja jahvatatud paprika ning kuumuta 1 minut. Vala juurde 1 dl vett ja purustatud tomatid. Lase keema ja keera kuumus nõrgemaks. Lisa viilutatud paprika, hauta 5 minutit ja maitsesta

soolaga. Lisa tükeldatud kala ja hauta veel 5 minutit. Serveeri värske hakitud koriandri ja sidrunisektoriga. *Allikas: „100 rooga“, Pille Enden*

Talupoest saab Eesti küüslauku. Valida saab Valtu Aia (5,50 €/kg) ja Niine talu (4,50 €) küüslaugu vahel. Kalaletist leiab näiteks soolatud peipsi räabist (26,80 €/kg). Täna on lootust ka angerjat saada.

Saarlase omapärane kunstinäitus Varbolas

Piret Linnamägi

Saaremaalt pärit Maria Evestuse juured on Raplamaal Põlli külas. Varbola rahvamajas on jaanuaris avatud tema näitus.

Märjamaa vallavanem Villu Karu ütles näituse avamisel, et rahvamajas pole selle peaaegu 55 tegevusaasta jooksul professionaalse kunstniku töid varem väljas olnudki. Maria, kes on lõpetanud Tartu kõrgema kunstikooli maali erialal, on välja pannud kümme kummitööd.

“Loomingus on minu lemmiktemaks kontrastid ja nendevahelise tasakaalu leidmine. Kohtuvad lapsikus ja küünilisus, pinnapealne ilu ja sügav mõtisklus, magus ja mõru, kits ja kunst. Töid loon ma mänguliselt ja intuiitiivselt, tihti hakkavad töös leiduvad võimalikud lood minu jaoks täielikult lahti rulluma alles pärast viimase lakikihi kuivamist,” rääkis Maria.

Maria isa on tuntud karikaturist Erki Evestus, kuid tütar seda žanri eriti ei harrasta. Tema töodes on oma koha leidnud küll ta lemmikud: muhedad kassid

Maria Evestus oma töödest rääkimas.

Foto: PIRET LINNAMÄGI

ja muinasjutulised tegelased. Kunstnik Kadri Asmer ütleb Maria kohta: “Tema looming püüab tähelepanu niivõrd isikupärase tehnika ja lähemise, et praktiliselt on võimatu tõmmata paralleele ühe ja teise autoriga. Samuti võib garanteerida, et näitusesaali astudes tunneb publik tema tööd ära hetkega. Evestuse teoste süžee aluseks on värvikad karakterid,

segunenud on fantaasia ja reaalsus. Kunstnik kasutab kollaaži, mis lakkide mõjul omandab kumavad ja soojad toonid. Sellise tehnikaga võtavad kujutatud kummalised tegelased pühakulaadse positsiooni, mida tuleks eelkõige tõlgendada koos teatava annuse absurdusega.”

Rahvamajas näitusel olevad tööd on talviselt rikkalikud, fantastiliselt säravad

visuaalsed jutukesed, kus leidub nii melanhooliat kui ka kihinaid.

Alates 2007. aastast on kunstnik osalenud enam kui kahekümnel grupinäitusel Eestis ja Soomes ning korraldanud viis isikunäitust. Kuues isikunäitus on ühtlasi esimene tema tööde eksponeerimine Rapla maakonnas.

Aasta viimane pühapäev printside ja printsessidena

Kersti Mäevälja, MTÜ RLPÜ

28. detsembri pärastlõunal täitus Järvakandi kultuurihall üle 300 pisikese ja suure printsi-printsessiga, käes oli aeg pidutseda lasterikastel Raplamaa peredel.

Kohaletulnuid tervitasid ja rääkisid oma töödest-tegemistest Rapla Rotary klubi liikmed Tiit Tammsaar, Ain Täpsi, Raivi Juks ja Väino Sassi. Kaasas olid neil igale perele kingitused, mille nad oma partnerite AS-i Rey ja Rapla TÕ abiga kokku olid pannud.

Kohe pärast kõnesid oli aeg vaadata etendust „Kulda väärt“ teatrilt Mikud-Mannid. Järgnes multifilmi „Lumekuninganna“ vaatamine ning siis ühine söömaaeg. Kõhud täis, oli aeg hakata kingitusi jagama.

Ühes kingikotis olid kommipakid, mille meie ühing suutis

koguda kommikogumispäeval detsembrikuu algul. Need kommikotid täitsid heade inimeste abiga, kes 12. ja 13. detsembril külastasid Rapla, Järvakandi või Kohila Konsumit ja ostsid sealt magusat lasterikastele peredele korvi panekuks. Neid inimesi oli palju ja seetõttu tuli ka kommikott maitsev ja sisukas.

Jõulupeol hüüti välja ka ühingu aasta 2014 vabatahtlikud pered: Noorveli ja Sarapuu-Velbaum. Pered just seetõttu, et kui üks vanematest on vabatahtlikult abiks ühingu, peab teine vanem jääma vabatahtlikult laste järele valvama.

Väga suure üllatuse tegid aga ühingu liikmed juhatusel, kinkides neile ühe puhkepäeva Pärnus.

Sellised sündmused liidavad peresid, tekitavad küünarnukitunde ja koostegutsemise tahte.

Lasterikkad pered said üllatuse osaliseks

Piret Linnamägi

Rapla Tarbijate Ühistu ja Raplamaa Lasterikaste Perede Ühenduse eestvedamisel koguti suurperede lastele maiustusi 1320 ühikut. Annetati nii kahekümnegrammiseid šokolaade kui ka kiloseid

pakke. Lisaks kommidelle oli palju piparkooke. Kõige enam koguti 150-grammiseid kommipakke.

Iga inimene, kes oma annetuse tegi, toetas ja oli abiks, et kõik ühinguks kuuluvad 99 peret jõuludeks suu magusamaks saaksid kui tavaliselt.

Jõulurõõmu jagus rahvamajja terveks kuuks

Piret Linnamägi

Varbola rahvamajas algas jõuluhooaeg teisel advendil, kui mõnusa meeleolu lõi pooleteisetunnise kontserdiga pereansambel naabervallast Kohilast - Kaupo, Merit ja Märten Männiste.

Kontserdil kanti esimest korda ette Tallinna muusikakeskkooli abiturienti Merit Männiste laul „Jäääingel“. Merit saatis selle „Eesti Laulu“ konkursile, kuid kahekümne edasipääseja hulka ei õnnestunud tal saada. Publik võttis aga esituse soojalt vastu ning pidas lugu igati eurolikuks.

Varbola rahvamaja oma

naiskoor Astra viis teise advendi pärastlõunal aga juba kolmeteistkümnendat korda muusikalist külakosti Saue kirikusse. Solistidena astusid seekord üles noorim Astra kollektiivi liige, Märjamaa gümnaasiumis õppiv Kersti-Kaisa Tarnamaa ja Varbola kooli laululaps Keiti Lomp.

Esmakordselt olid sel aastal rahvamajas kolmel päeval avatud jõulutöötoad ja olgugi osavõtt kesine, lasksid kohaletulnud näppudel käia. Jõuluturul oli õpitubades juba rohkem rahvast ning Nissi valla käsitöömeistrite Kristel ja Priit Orutalu puidutöötoas valmisid kaunid kuuseehed.

Juba teist aastat järjest pidas Varbola koolipere oma jõulupidu rahvamajas. Eelmisel aastal esitati vahva jõuluetendus Varbola linnuse teemadel, sel korral heideti pilk esivanemate jõuluaega.

Vahva, ligi tunniajase muusikalise etenduse lavastas Gaili Ilisson ja muusikalise poole oli loonud muusikaõpetaja Marju Plamus. Etenduse käigus haarati kaasa ka saalitäis publikut.

Nädal hiljem kogunesid jõulupeole piirkonna eakad, keda tervitasid Märjamaa valla sotsiaalnõunik Marge Viska ja vallavanem Villu Karu. Meelelahutust pakkusid maja naiskoor Astra ja linetantsijad. Ja loomulikult näitasid memmed ise, millised tantsud nad on selgeks õppinud.

Sügisese lilleõie ja hea sõnaga pidas eakate klubi esinaine ja peo peakorraldaja Maie Kork meeles ringijuht Marju Teekivi, Eleri Hannust ja Marju Plamust ja uue tantsijana Kanarbiku tantsurühmaga liitunud Pille Vankerit ning sama rühma talvekuu sünnipäevalapsi.

Aasta 2014 on rahvamajas üldiselt korda läinud. Kahjuks ei tegutse enam populaarne sõutantsurühm, kuna juhendaja Liis Pärn läks mujale, kuid sügishooajal alustas tegevust naisrahvatantsurühm, keda juhendab Ääsmäelt pärit Piret Kunst.

Lustakad Lelle sõumehed aastalõpupeol.

Foto: PIRET LINNAMÄGI

Kaotsiläinud medalid

Heino Laiapea,
spordivaatleja

Kuus pronksi ja kaks hõbedat jäid ühel maikuu jooksuvõistlusel põhidistantsil osavõtjate puudusel välja andmata. Üldse osales sellel võistlusel 32 jooksjat 11 vanuseklassis.

Selline väljamängimata medalite arv on üsna tüüpiline meie kergejõustiku-, jooksu-, suusa- ja teiste alade võistlustel. Medaleid püüavad aga korraldajad ikka ja jälle pakkuda. Valtu spordimaja juhataja Kalju Kalda on hea sportliku mäluga ja teab hästi ligi viiekümne aasta medalijagamisi.

“Uudekülli ajal (Oskar Uudekülli - Rapla rajooni spordijuht*) oli reegel, et rajooni meistrivõistlustel sai sportlane ainult ühe medali. Võisin olla 100 meetris esimene, kauguses teine ja kuulis kolmas, aga anti ainult üks kõige kõvemal värvi medal. Niisugune kokkuvõtte ja väärtus oli medalil,” meenutab aastakümneid erinevatel aladel medaleid võitnud ja ise võistlusi korraldanud mees.

Ökonoomne rehendus on Uudeküllist Kaldalegi külge jäänud. Kui võimalik, ei lase ta medaleid raisku minna.

“Meil on see võimalus, tubli

graveerija Helle on kohapeal. Hommikul on selge, palju võistlejaid vanusegruppides on ja laseme just sellisele arvule medalitele kirjad peale,” selgitab Kalju Kalda. Valtu spordimajas peetakse võrkpalli, lauatenise, jalgpalli, ujumise, laumängude mitmevõistluse, tennise ja teiste alade võistlusi. Korraldajana peab ta säästlik olema. Medalid hind võrreldes mõne esemelise auhinnaga on suhteliselt väike. Saab alla kahe euro hakkama. Vaata medalite hindu <http://www.sarkasport.ee/medalid>.

Mis saab jagamata medalitest?

Suur osa valmisgraveeritud medaleid tõstetakse lihtsalt korraldajate kappi. Üks osa läheb taaskasutusse. Näiteks koolispordivõistlustel saab medalil klepsu asendada teisega. Juhul, kui aastaarv on graveeritud. Medalil, mille pole kirjas, mille eest antud, pole saajale sellist väärtust.

Iga soliidne võistluste korraldaja hoolitseb selle eest, et kirjed (võistlus, toimumisaeg ja saavutatud koht) oleksid fikseeritud.

Taaskasutus

Staažikas jooksuvõistluste korraldaja (Viljandimaal ja mujal) Hanno Priks on sõlminud medalitegijatega kokkuleppe, et jagamata medalid saab tagasi anda. Graveering on õhukesel vasekihil ja selle oskavad spetsialistid kustutada.

Foto on illustreeriv.

Foto: erakogu

Loogiline taaskasutus. Veel hiljaaegu kehtis reegel, ehk kehtib siin-seal veelgi, et kolme või vähema osavõtja puhul anti välja ainult kuldmedal. Nüüd on sellest enamikel juhtudel loobutud.

Piirkondlikel võistlustel, näiteks Sakala ja Võrtsjärve mängudel, jääb hulk medaleid jagamata. Suhteliselt suure osavõtjate arvuga Jõu valdade ja linnade mängudel on samuti medalite ülejääk. Võistlusalasid on lihtsalt nii palju, et

igale poole ei jätku osalejaid. Prognoosida on aga peaaegu võimatu. Eriti kahju on vaadata, kui noortevõistlustel napib osalejaid.

Veteranidele kaks medalit korraga

Augusti alguses peeti Viljandis Eesti Spordiveteranide Liidu kergejõustiku meistrivõistlused koos Balti riikide esimese spordiveteranide võistlusega. Osalejaid oli üle 320. Kolmesajast individuaal-

alade medalist jäi Balti riikide arvestuses välja andmata ligi 60 hõbedat ja 110 pronksi. Eestlastele pandi kaela kaks medalit: Balti riikide ja Eesti meistrivõistluste medal. Tänu arvukale Läti esindusele oli kasutamata medalite arv “normi piirides”.

Mida teha, et meie arvukatel võistlustel jätkuks kõikjale osalejaid?

Paar lihtsat ettepanekut. Ka väiksemate võistluste juhendid

avaldata vähemalt kolm kuud enne võistlust. Kõik võistlused erialaliidu kalendrisse selle koostamise ajal. Eelreklaam ja info on eeldused, et huvilised leiavad tee. Uute võistluste algatajad, küsige nõu asjatundjalt! Peale selle on veel teised tegurid, mida võistluste korraldajad peaksid ja võiksid ise paremini teada.

Kasutamata medalite üle võiks aga arvet pidada või isegi pingerea koostada. Üks variant on need annetada spordimuuseumile.

*

Uudeküll, Oskar (15. II 1909 Tamsalu – 14. XI 2007 Tamsalu), sporditegelane. Lõpetas 1930 Rakvere ühisgümnaasiumi ja 1932 Tondi sõjakooli. Hakkas sportima Rakveres õpetaja Theodor Andressoni juhendamisel. Pärast sõjaväeteenistust juhtis ÜENÜ Porkuni ja Tamsalu osakonna tegevust. 1937–40 töötas ÜENÜ üldinstruktoriga ja Eesti Võimlejate Liidu juhatuse sekretärina, 1941–43 oli spordiseltsi Järvapojad sekretär. Oli 1946–55 Kemero-vo ja Džezkazgani vangilaagris, töötas vasekaevanduses. 1958–63 oli Juuru KK kehalise kasvatuse õpetaja ja 1963–81 Rapla rajooni spordikomitee esimees. Lisaks oli ta Rapla Spordiveteranide Koondise asutajaid (1981) ja eestvedajaid. Eesti Spordiveteranide Liidu auliige. Eesti Punase Risti IV klassi teenetemärgi omanik (2005).

TYCO Rapla otsib uut mängijat, ent ei ole veel leidnud

Siim Jõgis

Käesoleval hooajal on TYCO Rapla ridadest lahkunud kaks mängijat – Kristers Zeidaks ja Žiga Fifolt. Mõlemad on korvialused mängijad, mis tähendab, et Rapla meeskonnas esiliin on jäänud hõredaks.

Klubi mäenedžer Jaak Karp rääkis enne jõule, et plaanis on juurde tuua kaks mängijat ning üks neist enne 30. detsembril toimuvat võorsilmängu TTÜ vastu. Nüüd on selge, et see plaan ei õnnestunud.

Karp rääkis, et klubi tegeleb uute mängi-

jate otsinguga intensiivselt, kuid tulemust pole see töö veel andnud. Mitu mängijat on tema sõnul silmapiiril ning isegi läbirääkimised käivad. Leitud on ka üks mängija, kellele tahetakse lepingut pakkuda, kuid see võib aega võtta.

Karbi sõnul on korvialusesse tsooni täiendusi tarvis ning võimalikult ruttu. “TTÜ mängu peame kuidagi üle elama, aga uusi mängijaid on kindlasti vaja,” sõnas mäenedžer. TYCO Rapla ridadega on hooaja jooksul liitunud Sander Saare, kes on tagamängija.

Kohila/Eesti Telekom/Webware lõpetas aasta alagrupi viiendana

Siim Jõgis

2014. aasta kevadel võitis Kohila korvpallimeeskond Eesti esiliigas meistritiitli. Uus hooaeg pole samas vormis jätkunud ning praegu asub Kohila/Eesti Telekom/Webware esiliiga A-alagrupis seitsme võistkonna konkurentsis viiendal kohal.

Kaheksast kohtumisest on Kohila meeskond kogunud kolm võitu ja viis kaotust. Tõsi küll, osa võistkondi on alagrupiturniiril pidanud kümme ja isegi üksteist kohtumist. Koha tabelis annab võiduprotsent ja mitte võitude arv. Võistkonna peatreener Jüri Pritšin ütles, et raskesse seisuga vajuti meeskonna koosseisu muutumise tõttu. “Kõik ei saa treeningutel ja mängudel käia. Kes peavad tööl käima või kuskil mujal,” rääkis treener. Ta lisas, et praegu näitavad märgid, justkui läheks meeskonna

Eelmise hooaja lõpetas Kohila/Eesti Telekom/Webware tiitlivõiduga. Tänavune hooaeg ei ole nii helgetes toonides kulgenud.

Foto: SIIM SOLMAN

seis paremaks.

“Usun, et tuleme raskest seisust välja. Põnev väljakutse ootab ees,” sõnas Pritšin. Tabeli keskossa langemine ei ole muut-

nud hooaja plaane tervikuna, ütles treener. “Me tahame võita. Ma ei tea ühtegi treenerit ega mängijat, kes ei tahaks,” ütles Pritšin.

Kiireim hindamine turuliidrit!

Telli hindamine Pindi Kinnisvarast

rapla@pindi.ee

482 1408

Kiire hindamisteenus

Suurima kogemusega hindajad

Põhjalik tehingute infobaas

Sinu heaks loodud!

Rapla JK Atli sai aastalõputurniiril teise koha

Siim Jõgis

Alates 17. detsembrist on Tallinnas Kalevi spordihallis toimunud Eesti jalgpalliliidu traditsiooniline aastalõputurniir. Rapla JK Atli saavutas 22. detsembril kolmanda liiga esimesel turniiril teise koha. Finaalis jääd 1:2 alla Tallinna SK Dnipro meeskonnale.

Rapla JK Atli mängis B-alagrupis koos JK Kernu Kadaka, Kiviõli FC Irbise teise ja Tartu JK Welco Elektri teise meeskonnaga. Esimeses alagrupikohtumises läks Atli vastamisi JK Welco Elektri II-ga ning kaotas 0:1. Vastaste värava lõi Hans Maasikmäe. Teises kohtumises alistati tänu Oliver Andrese väravale Kiviõli FC Irbis II 1:0. Alagrupi

viimases kohtumises oli Rapla meeskond kindlalt 4:0 üle JK Kernu Kadakast. Väravate autorid olid Teet Kallaste, Oliver Andres, Madis Nurmik ja Tanel Oesalg.

Kaks võitu ja üks kaotus andsid Atlile B-alagrupi võidu. Poolfinaalis läksid nad vastamisi D-grupi võitja Koeru jalgpalliklubiga. Normaalaeg jäi 0:0 viiki, ent Atli võitis penaltitega 3:1 finaali. 1:2 kaotusega lõppenud esikohamängus lõi Atli ainsa värava Raigo Noode. Rapla JK Atli mängis koosseisus Kristjan Pallav, Mikk Maltsar, Ken Krister Maalinn, Martin Maltsar, Raigo Noode, Tanel Oesalg, Janar Soomre, Madis Nurmik, Teet Kallaste, Oliver Andres ja Taavi Tüvist. Kristjan Pallav valiti ühtlasi turniiri parimaks väravavahiks.

Samal turniiril osales ka FC Lelle meeskond, kes alagrupist edasi ei pääsenud. Avakohtumises alistati Lihula JK 3:0. Lelle väravad löid Alar Einamaa, Märt Meresmaa ja Ott Madisson. Teises kohtu-

mises jääd 0:2 alla turniiri hilisemale võitjale Tallinna SK Dniprole. Alagrupi viimane kohtumine lõppes FC Lellele samuti 0:2 kaotusega. Vastane oli FC Otepää. Üks võit ja kaks kaotust andsid Lellele alagrupis kolmanda koha. FC Lelle mängis turniiril koosseisus Roland Kulli, Rainer Emberg, Elar Jürimäe, Allan Einamaa, Ott Madisson, Alar Einamaa, Artur Lindegren, Märt Meresmaa, Mati Lume, Eigo Ois, Karl Lindegren. Treeneri ülesandeid täitis Roland Kulli.

Maakoolid ja D1

Reedel, 26. detsembril peeti sama võistluse raames maakoolide turniir. Rapla maakonnast osalesid seal Valtu põhikool ja Märjamaa gümnaasium. Mõlemad mängisid A-alagrupis koos Saku gümnaasiumi ja Laagri kooliga. Valtu põhikool kaotas kõik kolm kohtumist. Laagri koolile jääd 0:5, Märjamaa gümnaasiumile 0:4 ja Saku gümnaasiumile 0:5.

Märjamaa gümnaasium sai lisaks võidule Valtu üle ühe väravateta viigi Laagri kooli vastu ning 0:3 kaotuse Saku gümnaasiumilt. Seega sai Valtu alagrupis neljanda ning Märjamaa kolmanda koha. Saku gümnaasium võitis terve turniiri, alistades finaalis Nõo gümnaasiumi 4:0.

Pühapäeval, 28. detsembril toimunud D1 vanuseklassi turniirist võttis osa Raplamaa JK meeskond. A-alagrupis mängisid lisaks Raplamaa jalgpallikoolile veel JK Tallinna Kalev II, JK Tabasalu Sinine ja Tallinna JK Legion. Oma esimeses kohtumises alistas Raplamaa JK 2:1 Tallinna JK Legioni. Seejärel jääd 0:3 alla JK Tabasalu Sinisele ning kaotus tuli vastu võtta ka alagrupi viimases kohtumises JK Tallinna Kalev II vastu. Skoor jäi 1:2. Raplamaa JK poolt lõi värava Erlend Pettai.

Kolme punktiga jäi Raplamaa JK alagrupis kolmandaks. Turniiri võitis FC Elva, kes alistas finaalis JK Tallinna Kalev II 3:0.

AmEst Rapla võidukas naiskond.

Foto: erakogu

Rapla korvpallikooli U19 tüdrukud said karikavõistlustel hõbedad

Rapla korvpallikool

Sel aastal harukordselt tihedas konkrentsis peetava neiude U19 vanuseklassi karikavõistlustel jõudis Rapla esindus finaali.

Kõrge asetuse tõttu ei pidanud Rapla neiud veerandfinaale

pidama. Poolfinaalis alistati Tartu Kalev ja liiguti edasi finaali. Teiselt poolt tuli Rapla vastaseks BC Kalev/Cramo, kes oma teekonnal alistas BC Kalev Stari ja Tallinna Kalevi. Kuigi AmEst Rapla esindust peeti üldiselt finaalis favoriidiks, teadsid nii mängijad kui ka treenerid, et tuleb kõva lahing ning vaid endast maksimum andes on võimalik karikavõit koju tuua. Kiirelt läks Rapla 5:0 juhtima, kuid seejärel lagunes mängurütm

täielikult ning avaveerandi järel oldi kaotusseisus 9:18. Teisel neljandikul harjus Rapla vastase maa-ala kaitsega ning poolajaks vähendati vahe viie silmani.

Kohtumise teises osas jätkus võrdsete heitlus. Kuigi Kalev/Cramo neiud olid enamasti eduseisus, oli Rapla tihedalt kannul. Viimase vaatuses keskel jõuti viigini, kuid pikkuses suurt ülekaalu omanud Cramo liidrid tegutsesid kindlalt ning karikavõit viidi pealinna

numbritega 67:63.

AmEst Rapla parimaks mängijaks tunnistati Marie Roosalu, kes lõi omade kontosse 24 silma ja 12 lauapalli, tema takistamiseks tehti kaheksa viga. Mitmekülgset hea esituse tegi Laura Marleen Reissar, kelle statistilised näitajad olid 19 punkti, 4 lauapalli, 7 korvisöötu, 5 vaheltlöiget. Hästi sekkus otsustavatel momentidel mängu Erle Jaanus, kes lõi 8 punkti. Kaari Kamp lisas samuti 8 silma.

RAPLAMAASõnumid

TELLIMISHINNAD

ERAISIKULE	
Raplamaa Sõnumid:	
1 kuu	7.15
2 kuud	14.20
3 kuud	20.25
4 kuud	26.45
5 kuud	33.80
6 kuud	40.55
7 kuud	47.25
8 kuud	54.00
9 kuud	60.80
10 kuud	67.55
11 kuud	74.25
12 kuud	81.10

Raplamaa Sõnumid + Kodumaja:	
1 kuu	7.45
2 kuud	14.50
3 kuud	20.55
4 kuud	26.75
5 kuud	34.10
6 kuud	40.85
7 kuud	47.55
8 kuud	54.30
9 kuud	61.10
10 kuud	67.85
11 kuud	74.55
12 kuud	81.40

JURIDILISELE ISIKULE	
1 kuu	8.05
3 kuud	24.10
6 kuud	47.85
12 kuud	96.25

Otsekorraldus:
eraisik 6.45
firma 6.75

Tellida saab:
• tel 489 2130
• e-post: kuulutused@sonumid.ee
• www.sonumid.ee
• kõigist postkontoritest
• Raplamaa Sõnumite toimetusest: Viljandi mnt 6, Rapla (teisel korrusel)

trE Raadio
Rapla 91,3

Rapla
hää! **24/7**

www.treraadio.ee

**Plastikaknad
aastalõpu
hindadega!**

Amves ☎ **489 7306**

Ostame metsamaterjali,
raieõigust ja metsakinnistuid.

Tel 514 8238, 523 7944, 503 8777
e-mail: eesti@metsagroup.com

Metsäliitto Eesti AS on nüüd Metsä Forest Eesti AS

Kallis Liivi!
Palju, palju õnne!
RS

Elve ja Tiit Klementi!

**Õnnitleme
kuldpulmade puhul!**

Pojad peredega

TÖÖPAKKUMISED

MTÜ Elupuu Lokuta Ühiskodu pakub tööd
PERENAISELE (ASEDAJANA). Töö graafiku alusel.
Täpsem info: 5301 5141 või
direktor.elupuu@gmail.com

Kui vana sõiduk vajab väljavahetamist
või firmale on vaja uut töömasinat

Euroopa suurim sõidukite online veebiturg!

www.DOCS.ee

Telli oma sõiduk Euroopa
suurimalt online sõidukite turult!

- Garantiiga
- Turvaliselt
- Kontrollitud taustaga
- Finantseerimisvõimalustega

Võta meiega ühendust
ja uurime asja koos!

mobile.de

DOCS Baltic OÜ
Mustamäe tee 6B, Tallinn, 10621

Telefon: 660 8271, 5553 8178
Faks: 660 6723. E-post: info@docs.ee

DOCS
Direct Ordered Car Service

**ÕIE ja VALTER
MEISTER**

On aastad seljataha
jättnud
kuldse pulma läike,
ent hinge soojuse
ja sära silmadesse
poetab 55.
aastapäevapäike.

Südamest õnnesoovid
smaragd-pulmapäevaks
ja ühist jaksu
briljandi püüdmiseks!

Teie pere

MITMESUGUST

Raplamaa Naiste Tugikeskus
abistab TASUTA perevägivalda
all kannatavaid naisi. Paku-
me psühholoogilist ja juriidilist
nõustamist, vajadusel turvalist
pelgupaika. Info ja eelregistreeri-
mine tel 5336 5027 24 h

MÜÜAKSE

Kanarbiku talu müüb korralikke
küttepuid (lepp, haab). Pikkused
37, 40, 50, 75 cm. Tel 5373 7294

maja Märjamaal Niidupargi 5.
Tel 5553 9222

Küttepuid müük, alati hea
hinnaga. Holmes&Meyers. Küsi
hinda! Tel 600 5323, 5550 5574

toores lehtpuu al 50 cm, Rapla-
maal al 26 €, metsakuiv okaspuu
al 35 €, 50 cm kuiv lehtpuu al 40
€; tarne al 10 rm. 3-meetrised
küttepuid, tarne al 30 tm, hind
kokkuleppel. Tel 502 4895

turba- ja puidubriketti. Kuivad
kütteklotid. Vedu. Tel 5359 2794

Rapla küttekontoris lõhutud,
saetud lepa küttepuid 30, 40,
50, 60 cm, ka võrkkotis. Vedu.
Tel 516 6305

kuivi pakitud kütteklotse ja kami-
napuid, pelleteid ning puidu- ja
turbabriketti alusel. Vedu tasuta.
Tel 433 3130, 523 8503

kütteklotse 40 l võrkkotis.
Tel 5683 0454

kuivi puid võrkkottides. Mer-
ling OÜ. Tel 5694 4474

kütteks kase saepindu (pakitud 3
m pikkustesse pakkidesse). Hind
15 € ruumimeeter. Kohaletoomi-
ne Rapla valla piires tasuta. Tel
5332 8453

saunaahjusid, kaminaid, pliite.
Soodsalt. Tel 505 4355

suitsuvorsti ja maasinki väike-
hulgi, kohaletoomisega. Info tel
505 9151

soodsa hinnaga talusealiha. Info
tel 505 9151, 5354 3002

vähekasutatud 4 talverehvi R15,
kokku 100 €. Tel 527 0002

EvoX kasutatud, kuid heas korras
amordid ja vedrud. Hind 600 €. Tel
5635 4851

sokud, esivanemad toodud
Leedust ja Saksamaalt. Üks täis-
vereline Saane sokk (6 kuud) ja
teine rist. sokk. Tel 5451 0539

TEENUS**OÜ KÜLMALINE**

Soojuspumpade remont, müük
ja paigaldus, kodumasinat
ja sõiduki kliimaseadmete
remont. Tel 5330 1720 www.kulmaline.ee

Bussiteenus. Sõit Tallinna alates
50 €. Tel 5330 7447, antsraismaa@hotmail.ee

KAARDID ENNUSTAVAD 24 H.
Tel 900 1727, h. 1,09 €/min

Veo- (4 t), tõste- (2,3 t) ja bob-cat
teenus. Tel 527 1344, 509 4884

Raamatupidamine, aruanded.
Tel 505 9669, info@holopoint.ee

Multilifti veo- ja tõsteteenus, mini-
laaduriteenus. Tel 5818 9969

Aitan müüa Teie kinnisvara
(korter, maja, suvila). Kiire ja pro-
fessionaalne tehing. Soodsaim
vahendustasu! Tel 5682 7044,
Arvin Varad OÜ

Katuse, fassaadi ja üldehi-
tustööd. www.artellehitus.ee
Tel 5352 9476

Õigusabi konsultatsioonid.
www.lexlegis.ee. Tel 5329 2975

Üldehitustööd, katused, fassaadi-
ja soojustustööd. Tel 5333 8705

Vannitubade ehitus www.topruut.ee.
Tel 5566 6155

OSTETAKSE

Vanametalli kokkuost Raplas
Järna 2. E-R 9-17, L-P 10-14.
Tel 5818 8986 www.rauaspets.ee

Vanametalli kokkuost Agrovaru
territooriumil E-R 9-17, L 9-14.
Tel 505 8637, www.feralmet.ee

PROMETS OÜ ostab metsamaad
ja kasvava metsa raieõigust.
Tel 5591 9930, info@promets.ee

**OÜ ETEST PR ostab põllu-
ja metsamaad. Tel 504 5215,
514 5215, info@est-land.ee**

metsakinnistuid ja kasvavat
metsa. Tel 502 4895; info@pajakapuit.ee

kasvatavat metsa. Merling OÜ.
Tel 5622 2254

ANNAN ÜÜRILE

1-toalise korteri Raplas.
Tel 514 2920

Vinge RAPLAMA KALENDRI saad Raplamaa poodidest või RS toimetusest.

Viljandi mnt 6, Rapla
Info tel 489 2130

Lisana kaasas PABERNUKUD!

Sügav kaastunne
Andres Jõgisalule

EMA

surma puhul.
Perekond Lips

Avaldame kaastunnet
lähedastele kauaaegse
jahimehe

EERI VALLERI
surma puhul.

Vigala Jahimeeste Selts

Kallis Elbe lastega!
Avaldame sügavat
kaastunnet

ISA
kaotuse puhul.

Sinu keraamikaring

Mälestame

LILLI JÕGISALU.

Meie sügav kaastunne poja
perele.

Keava eakate selts Videvik
ja alevikuvanam

Meie hulgast on
lahkunud kallis ema ja
vanaema

VALVE ROSS
12. VII 1929 -
27. XII 2014

Ärasaatmine
Tallinnas Pärnamäe
Krematooriumis
2.01.2015 kell 15

Südamlük kaastunne
Ennule ja Ritale abikaasa
ja ema

ALLI MOORI

kaotuse puhul.

Helgi M., Kalle S., Mare
ja Jaan, Maie ja Vambola,
Reet ja Ants, Laine,
Saima, Malle M.,
Uustalu pere, perekonnad
Ruut, Raiksoo,
Liivar ja Maiste

Sügav kaastunne Andres
Jõgisalule ja omastele ema

LILLI JÕGISALU

surma puhul.
Perekond Ringeveld

Südamlük kaastunne Elbe
Künnapääle lastega kalli
isa ja vanaisa
ARNOLD PÕDERI
kaotuse puhul.
Töökaaslastes Rapla
Maavalitsusest

*Las küünlatuli
mälestusi paitab
ja kaotusvalu
leevendada aitab...*

Südamlük kaastunne
Marjule

EMA

kaotuse puhul.

Linda tantsunaised ja
Peeter

*Mälestust Sa hella pälvil,
pälvil austust, sõnu häid.
Mälestuste kauneid jälgi
meile hinge Sinust jäi...*

Kallis

ALVIINE AASAMÄE
(29. XII 1919 - 10. II 2006)

95. sünniaastapäeval on
meenutustes Sinuga neli
järeltulevat põlve

Avaldame kaastunnet
Marjule kalli

EMA

kaotuse puhul.

AS Projekt E

Südamlük kaastunne Marju
Susile perekonnaga armsa
ema

ILSE PENTMA
kaotuse puhul.

OÜ Alu Õmblus pere

KINO

MÄRJAMAA KINO HELK

„Pettson ja Findus – väike tüütus, suur sõprus“
(Rootsi-Saksamaa, eesti keeles)
4. jaanuar kl 15

„Hectori õnneotsingud“ (UK-Saksamaa-Kanada-LAV)
4. jaanuar kl 17, 19, 21

„Grace: Monaco vürstinna“ (Prantsusmaa-USA-Belgia-Itaalia-Šveits)
7. jaanuar kl 17, 19, 21

MUUSEUM

JÄRVAKANDI KLAASIMUUSEUM

“Tehase Tarbeklaas peakunstniku Helga Kõrge klaastooted aastaist 1953-1992”
Püsväljapanek “134 aastat Järvakandi klaasitööstust”
“Tindipotid ja -pudelid Järvakandi klaasimuuseumi kogudest”
Muuseum avatud K, N, R kl 11-18, L 11-15, tel 518 2610 ja 5390 4677

MAHTRA TALURAHVAMUUSEUM

Näitus Raplammaa kunstniku Inga Sule loomingust ja hobidest
Püsinäitus “Eesti talupoja elu 19. sajandil ja Mahtra sõda”
Haridusprogramm “Jõulud rehetares”, 11.-19. detsember (ainult ettetellimisel)
Muuseum avatud T-L kl 11-16

SILLAOTSA TALUMUUSEUM

Näitus etnograafilistest ülesmõõtmisjoonistest (näituseküünis)
Püsinäitus “Märjamaa ja Vigala kihelkonna inimeste ning aja lugu”
Avatud E-R kl 10-17, L-P ettetellimisel, suletud riiklikel pühadel

HAGERI MUUSEUM

Tsaariaegsetest koolitarvetest tänasesse päeva – näitus eri ajastute koolitarvetest

Hageri kihelkonnast kirjasõnas
Püsinäitus “Lõuna-Harjumaa talupojakultuuri tarbeesemeid 19. sajandi lõpust, 20. sajandi algusest”
Püsinäitus “Maa-apteek”, püsifotonäitus “Kihelkonnakeskus Hageri”
Avatud T, K, N kl 11-16

NÄITUS

Näitus Raplammaa kunstniku Inga Sule loomingust ja hobidest
Mahtra talurahvamuuseum

Liisimari Randjärve tööde näitus „Hiina maal“
Kehtna kunstide kool, II korrus

„Jaanipäev ja jõuluõhtu, see on aeg, mil täidad kõhtu“. Toite jõululauale
Kehtna raamatukogu

Euroopa Parlamendi liikme Tunne Kelami fotonäitus “Eesti tee vabadusele”
Kohila koolituskeskuse fuajee

“Isetegemise ilu läbi mitme põlvkonna“. Hageri küla Kopli talu pere käsitöö (kuni 31.dets)
Hageri naistetoa näitus „Lõbus lapimaailm“ (kuni 31.dets)
Kohila raamatukogu

Urve Rukki fotonäitus „Jõulust jaani“
Kohila Tornigalerii (Viljandi mnt 1), avatud kiriku lahtioleku aegadel või leppida kokku tel 5623 0741 (alates 24. detsembrist)

Eesti kirjanduse näitus “Mida Eestis hetkel avaldatakse ja loetakse (jankauslik vaatenurk)”
“Sepis - jõuline ja õrn“, Aira ja Alvar Heiste sepised
Märjamaa kunstikooli õpilaste näitus “Maalid ja joonistused Märjamaa kirikust”
„Meie SAMSIMM kunst“ Märjamaa muusika- ja kunstikooli II kursuse õpilaste tööd (lastekogu)
Anne Aaspõllu näitus „Akvarellisuvi 2014“
Märjamaa valla raamatukogu

Kristine-Kristi Kasaku fotonäitus „Keenia ja masaid“
Märjamaa rahvamaja Ly galerii

Näitus “Põnevad kogumised... 700 lipsu”
Raikküla kultuurikeskus, näituse külastamiseks helistada tel 516 0783

Saima Randjärve maalide näitus “Värvimärgid” (saalis)
Helju Väli niplipsistsist esemed (vitriinis)
Sirkka Lasneri ja Ingrid Tederi näitus “Kas värv on oluline?”(fuajees)
Tarvo Aro Meti vitraažinäitus „Talvised aknad“
Rein Berlokko "Ajahammas" (saalis, jaanuaris)
Rändnäitus Islandi jõuluvanad (vitriinis, 5.-17. jaanuar)

Rapla keskraamatukogu

SPORT

Eesti MV saali jalgpallis, II liiga: JK Kohila vs JK Kalju
Kohila spordikompleks, 3. jaanuar kl 17

Paarisvõrkpalliturniir Kohila Noortekap 2015
Kohila spordikompleks, 4. jaanuar kl 11

KoMo suusasari, I etapp: lühidistantsid vabatehnikas, eraldistart
Järvakandi terviserada, 4. jaanuar

Eesti MV korvpallis U16 poistele: United Loggers Rapla vs KK Paulus
Rapla korvpallikool, 6. jaanuar kl 17

Meeste I liiga korvpallis: Kohila/Eesti Telekom/ Webware vs Betoonimeister/Tskk/Nord
Kohila spordihoone, 6. jaanuar kl 20

KOOLITUS

Perehommik – uus aasta, uued ootused
Piilupardi mängutuba (Rapla, Sulupere 7),

2. jaanuar kl 10

MITMESUGUST

Aastalõpugala
Rapla kultuurikeskus, 31. detsember kl 21 (sissepääs broneeringuga)

Aastavahetuspidu. Ansambel MaMa-ga uude aastasse
Järvakandi kultuurihall, 31. detsember kl 21.30

Aastalõpupidu
Kabala koolimaja, 31. detsember kl 22

Aastavahetuse ilutulestik
Rapla, hollivuudi plats, 31. detsember kl 23.59

Uusaastapidu
Märjamaa rahvamaja, 1. jaanuar kl 00.30-3.30

Uusaastapidu
Hageri rahvamaja, 1. jaanuar kl 00.30-9

Kohtumisõhtu „Saame tuttavaks“ - külas Kati Saara Vatmann
Haimre rahvamaja, 2. jaanuar kl 15

Loovuslaager lastele ja noortele
Mahtra seltsimaja, 2.-3. jaanuar

Muinasjutuõhtu mudilastele
Rapla keskraamatukogu, 6. jaanuar kl 17.30

Õdus õhtupoolik Märjamaa löötsanaistega
Valgu külakeskus, 6. jaanuar kl 19

Loe ja meisterda algklassiõpilastele
Rapla keskraamatukogu, 7. jaanuar kl 17

KIRIKUTEATED

RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KIRIK

Aastavahetuse vigiilia
Rapla Maarja-Magdaleena kirik, 31. detsember kl 23.30

Ootame teateid sündmuste kohta iga nädala reedeks meiliaadressil kuulutused@sonumid.ee. Tel 489 2130. Järgmine "KUHU MINNA" ilmub 7. jaanuari lehes.

Sinu tehtud huvitav ootab lehes avaldamist!

FOTOTABAMUS

Saada pilt foto@sonumid.ee

KESKKONNAAMET

KIK KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS

LOODUSÕHTU Valtu Jahimajas

Eesti ulukeid tutvustab metsa- ja loodusemees VAHUR SEPP

8. jaanuaril kl 17.30- 20.00

Tasuta! Toetab SA KIK

Info ja registreerimine: Tel. 53285846 Imbi.koiv@keskkonnaamet.ee

Ceres ja Astra soojendasid Jõuluturul hingi

Piret Linnamägi

Tallinnas Raekoja platsil avatud Jõuluturul pakuti lisaks käsitööle ka mitmekesist kultuuriprogrammi. Ühtekokku käis laval üle 80 kollektiivi, mida on veidi rohkem kui mullu. Raplamaad esindasid Märjamaa valla lauljad.

Pühade ajal võis Raekoja platsi laval näha kuulda mees- ja naiskooride laulu, õpetajate kapelle, flamenco-, mustlas-, kantri-, sõu- ja rahvatantse, esinesid solistid ja ansamblid. Ainsa professionaalse lauljana astus üles Jaanika Sillamaa.

Eelmisel aastal esines Raekoja platsil teisigi Raplammaa kollektiive, seekord ja-gasid laulurõõmu vaid Märjamaa segakoor

Ceres ja Varbola naiskoor Astra. Varbola koor tegi eelmisel aastal debüüdi nii suure kuulajaskonna ees ning sai tänavu personaalse kutse esinemiseks.

Ceres esitas oma kontserdil 12 laulu. Hiljuti kolmekümnendat sünnipäeva pidanud koori repertuaar oli väga mitmekesine. Kuulda sai nii spirituaale kui ka jõuluviise. Esmakordselt oli Raekoja platsil koori ees nende uus dirigent Kadri Jüriado.

Astra koor esitas kuus laulu. Oma lavariistsed sai Varbola kooli lauluneiu Keiti Lomp, kes oli koori solist. Solistina astus üles ka kooris laulev Kersti Kaisa Tarnamaa. Naiste juhendaja on Marju Plamus.

Publik võttis mõlema koori esinemise soojalt vastu ning tagasiside oli positiivne. “Astra üllatas tõeliselt. Nii kokkusuulanduvaid hääli ei kohta vahel ka linnakooride puhul. Ka repertuaar on väga südamluk ja hingesoovendav ning hoopiski erinev jõulude ajal kuuldavast.” avaldas oma arvamust Märjamaalt pärit Tiit Arras.

NELJAPÄEV 1.01	REEDE 2.01	LAUPÄEV 3.01	PÜHAPÄEV 4.01	ESMASPÄEV 5.01	TEISIPÄEV 6.01	KOLMAPÄEV 7.01
ETV						
07.50 Head mõtted 08.30 Neli aastaaega. Duetid 08.55 Kaitseinglid 09.25 Talvelaulud Valgamaal (ETV 2013) 09.45 Vana ja kitsas (ETV 1987) 10.15 See vana hea dixi 10.30 Draamasari Õnne 13* 11.00 Don Juan Tallinnas (Eesti 1971) 12.05 Eesti Vabariigi presidendi uusaastatervitus* 12.15 Viini Filharmoonikute uusaastakontsert 2015 14.50 Mängufilm Vallatud kurvid (Eesti 1959) 16.25 Igihaljas vaatemäng (ETV 1981) 17.20 Võrno ja Oja aastavahetuse pidu 18.00 Eesti Kontserdi ja Hennessy uusaastakontsert 20.00 Kohutumine Roman Toiga 20.55 Riigikogu esimehe uusaastatervitus 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.20 Mängufilm Kertu (Eesti 2013) 22.55 Elton John. Miljonidollariline klaver 00.45 TV orakel (ETV 1991) 01.13 ERR.ee uudised	06.55 Tagamõtsa 07.25 Jaapan nõudmiseni 08.25 Virulased. Virumaa Rahvaulikool 08.50 Talvelaul 09.20 Ringvaate aasta 10.30 Loomade karneval 11.05 Kirjandusministeerium 11.35 Aja jälg kivis. Pariisi kunstkohvikud* 12.05 Anima tsoon. Sarja kokkuvõte 12.30 Mängufilm Kertu 14.10 Ajavood. Ärimehed. Teed ja sil-lad 14.40 Tõuse ja sära muusikavalik 15.35 Meie inimesed. Kaisa 16.05 Holby City haigla 17.05 Õnne 13 17.40 Ilus maa. Uustalu piimalambad 17.55 2014 Aktuaalses kaameras* 18.30 Aktuaalne kaamera 18.40 Riigimehed 19.10 Kahe korruse rahvas 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.20 Edeka-bel 2014* 21.50 Free Range 23.30 Vanamehe multikas* 23.45 Langus. Seiklusterohke laul 00.40 Jõulutunneli laulud 2014 01.16 ERR.ee uudised	07.30 Animasarjad 08.10 Suursilm 08.20 Arva ära, kui palju ma sind armastan 08.30 Maša ja karu 08.40 Lassie 09.00 Juuksuribuss 09.30 Saada sõber Euroopasse 09.55 Kihnu lapsed pool sajandit hiljem* 10.25 Eesti aja lood 10.55 Õnne 13 11.25 Võrno ja Oja aastavahetuse pidu 12.50 Sajand kunstilülikooli 13.45 Kodu 14.30 Kahe korruse rahvas 15.25 Balletietendus LAC (Luikede järv) 17.00 Võrno ja Oja aastavahetuse pidu 18.00 ENSV 18.30 Aktuaalne kaame-ra 18.45 Suur maalritöö 19.00 Eesti Laul 2014 laulud. Birgit ja Ott 19.10 Kahe korruse rahvas 20.00 Võrno ja Oja aastava-hetuse pidu 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.20 Sport. Sport 21.35 Lilyhammer 22.20 Nori inspektor Morse 23.50 Kuritegu 00.50 Talve-laul* 01.24 ERR.ee uudised	07.30 Näh 07.35 Pimmi ja Pammi 08.00 Väike printsess 08.10 Mesilane Maia 08.25 Arva ära, kui palju ma sind ar-mastan 08.35 Belka ja Strelka 08.40 Eesel, heeringas ja nõia-luud 09.00 Kohtumine Roman Toiga* 09.55 Ballettmeister 11.00 Jõulutunneli laulud 2014 11.30 Tareq Taylori Põh-jamaade kokakunst 12.00 Loodusdokk Merehõbe 12.30 Šamaan 12.50 Elton John 14.40 Kahe korruse rahvas 15.35 Veripunane väli 16.30 Nori inspektor Morse 18.00 Riigimehed 18.30 AK 18.40 Laulukarussell 2015 19.40 Teater laulab 19.55 Rahvasaa-dik Pius* 20.05 Kuningapere 20.30 ENSV 21.00 AK. Ilm 21.20 Sport. Sport 21.40 Roh-ke Debelaki vanad libauudi-sed 22.00 Langus 23.00 Kodu 23.45 Eplik ja Randalu 00.55 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Draa-masari Paks boss. Ohtlik mäng 09.55 Terevisioon* 11.55 Sajand kunstilülikooli 12.50 Tareq Taylori Põhjamaade ko-kakunst. Soome lõunarannik 13.20 Saada sõber Euroopas-se 13.50 Take That. Progress. Kontsert Manchesteris 15.05 Kahe korruse rahvas. Kägu 16.00 Holby City haigla. Õn-netusi ikka juhtub 17.00 Ak-tuaalne kaamera 17.10 Õnne 13 17.40 Paks boss. Ohtlik mäng 18.30 Aktuaalne kaame-ra 19.00 Äratust! 19.10 Kahe korruse rahvas. Maa, millest me ei tea midagi 20.05 Osoon 20.35 Meie inimesed. Nora 21.00 AK. Ilm 21.30 Sport 21.40 Dokfilm Aasia surmatsunami 22.30 Rahva Tujurikkuja* 22.55 Draamasari Lilyhammer 23.45 Võrno ja Oja aastavahetuse pidu 01.12 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Draa-masari Paks boss. Raske otsus 09.50 Minuscule 09.55 Terevisioon* 11.55 Osoon (subtiit-ritega)* 12.25 Dokfilm Aasia surmatsunami 13.20 Suusa-ajakiri 13.50 Katsetatud val-getel eestlastel 14.15 Teledis-ko laulud 14.35 Saada sõber Euroopasse 15.05 Draamasari Kahe korruse rahvas 16.00 Draamasari Holby City haigla. Fassaad 17.00 Aktuaalne kaame-ra 17.05 Õnne 13 17.40 Paks boss. Raske otsus 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ära-tust! 19.10 Kahe korruse rahvas 20.05 Vabariigi kodanikud 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 OP! Kunst 22.10 Draamasari Veripunane väli 23.00 Komöödiastari Ku-ningapere 23.25 Plekktrumm. Jüri Reinvere 00.10 Võrno ja Oja aastavahetuse pidu 01.12 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Paks boss. Suletud uste taga 09.50 Minuscule 09.55 Terevisioon* 11.55 Meie inimesed. Nora* 12.20 OP! kunst* 12.50 2014 Aktuaalses kaameras* 13.25 Eesti aja lood. Vabastamine 13.55 Ära karda mind 14.35 Dokfilm Merehõbe 15.05 Kahe korruse rahvas 16.00 Holby City haigla. Loe mu huulilt 17.00 Aktuaalne kaa-mera 17.05 Õnne 13 17.40 Draamasari Paks boss. Suletud uste taga 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Äratust! 19.10 Draamasari Kahe korruse rahvas. Naissoo musternäidis 20.05 Pealtnägija 21.00 Ak-tuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Foorum 22.30 Eesti lood. Kahe maailma vahel 23.00 Draamasari Võimu kants. Viimane tööline 23.55 Võrno ja Oja aastavahetuse pidu 01.03 ERR.ee uudised

ETV 2

07.00 Cedric **07.10** Indiaani-poiss Yakari **07.25** Samsam **07.30** Mukk ja Tšavapa **07.45** Stella ja Sam **07.55** Džung-liraamat **08.05** Rüütel Rooste **08.20** Muumide maailm **08.30** Nääriõhtu viperused **09.00** Stella ja Oriendi täht **10.30** Lumebeebid **11.20** Meeletu **13.00** Uus Maailm **14.25** Liis Lemsalu **14.30** Monte Carlo tsirkusefestival **15.30** Lumemees ja lumekoer **15.55** Kevad südames **17.00** Lumekuninganna **18.50** Hei, kelgule! **19.05** Lammast Shaun **19.10** Tiiger Engelbert **19.20** AK (viipekeeles) **19.30** AK (vene keeles) **19.40** Üks lugu **19.45** Helen Adamson **19.50** Minuscule **20.00** Väikelinna detektiivid ja Valge Daami saladus **21.30** Noortebänd 2014 **22.00** Kunstitoode **23.40** Karikakramäng II **00.55** Curly Strings. Kättemaks **01.04** ERR.ee uudised

07.00 Animasarjad **09.00** Hol-landi kõige tugevam mees **10.20** Tugitoolisport **10.30** Nukitsamees **11.45** Druus ja Fatkin **12.05** Eesti Kontserdi ja Hennessy uusaastakontsert* **14.05** Sügis **15.30** Minu kodu laul **16.25** Talvekummitus **16.50** Cedric **17.00** Indiaani-poiss Yakari **17.15** Vahva Roosi **17.25** Stella ja Sam **17.40** Siilipoiss Alfredi seiklused **17.50** Fiksikud **18.00** Lassie **18.20** Klumpsud **18.30** Tiiger Engelbert **18.35** Tugitoolisport **18.45** Väike printsess **18.55** Rüütel Rooste **19.05** Vahva Roosi **19.20** AK (viipek) **19.30** AK (vene k) **19.45** Üks lugu **19.50** Tanel Padar & The Sun **19.55** Minuscule **20.00** Üks kass Pariisis **21.00** Eesti lood. Kelly **21.30** Metsiku lõunamaa asukad **23.05** Roosa kampsun **23.40** Take That **00.55** Sibyl Vane **01.05** ERR.ee uudised

09.00 Rallipörsas Ruudi **09.30** Belka ja Strelka **09.35** Vahva Roosi. Täheke **09.45** Baleriin Angelina. Angelina õõpidu **10.00** Laulukarusselli 15 aastat **10.50** 37. rahvusvaheline Monte Carlo tsirkusefestival **11.50** Noortebänd 2014* **12.15** Metsiku lõunamaa asukad **13.45** Kunstitoode **15.30** Paraadi lõpp **17.00** Nu-kitsamees **18.15** Laulukarussell 2010 võitja Violeta Osula **18.30** Lammast Shaun **18.35** Joona jutud **19.00** Mesilane Maia. Unetu Sass **19.10** Näh **19.20** AK (viipekeeles) **19.30** Aktuaalne kaamera (vene k) **19.45** dokkaader Doris Payne'i elu ja kuriteod **21.00** Armastu-se võimalikkusest **21.15** Tallin-na legendid **21.30** Kes kardab Virginia Woolf? **00.00** Eesti lood. Rist ja viletsus **00.30** Kali Briis. Mean Lady **00.38** ERR.ee uudised

09.00 Üks kass Pariisis **10.00** Baleriin Angelina **10.15** Tu-gitoolisport **10.25** Huviiline filmikaamera **10.35** Okaspead **11.00** 37. rahvusvaheline Monte Carlo tsirkusefestival **11.55** Uus Maailm **13.25** Kosmos '68 **14.30** AegRuum Suhkru või rasv **15.20** Teaduspalavik **15.55** Maastiku mustrid **16.25** Loomaaiast loodusesse **16.55** Naised kõõgis **17.00** Talvelau-lud Valgamaal **17.25** Mis mõt-tes? **17.30** Rallipörsas Ruudi **18.00** Putukate suvemängud **18.20** Silver ja Viki **18.25** Arva ära, kui palju ma sind armas-tan **18.50** Suursilm. Imeline soovide puu **19.00** Mesilane Maia. Lahke herilane **19.10** Näh **19.20** Aktuaalne kaamera (viipekeeles) **19.30** Aktuaalne kaamera + **20.00** Suusaajakiri **20.30** Eesti TOP 50 **00.30** Ees-ti lood. Pastacas **01.06** ERR.ee uudised

07.00 Animasarjad **09.05** Suusaajakiri **09.35** Holby City haigla **10.35** Tsirk, tsirk, tsir-gukene **11.05** Ela sajani **11.35** Evald Hermaküla **12.20** Viini Filharmoonikute uusaasta-kontsert 2015 **15.00** Looma-aiast loodusesse **15.30** Hunt Kriimsilma 9 ametit **15.55** Lotte **16.00** Arva ära, kui pal-ju ma sind armastan **16.15** Joona jutud **16.40** Baleriin Angelina **16.50** Loomaaiate 64 **17.05** SimsalaGrimm **17.30** Pipi Pikksukk **17.55** Leon **18.00** Peeter Paani uued seiklused **18.20** Milly murrab pead **18.30** Lastetuba **18.45** Džungliraamat **18.55** Rüütel Rooste **19.10** Muumi-de maailm **19.20** AK (viipekeeles) **19.30** AK (vene keeles) **20.00** Paraadi lõpp **21.30** Muusika-film. Teekond õndsusse **22.20** Free Range **00.00** 3 hitti. Filmi-muusika töötlused **00.19** ERR.ee uudised

07.00 Animasarjad **08.40** Muumide maailm **08.45** Indiaanipoiss Yakari **09.00** Ringvaate aasta **10.05** Holby City haigla **11.00** Eesti TOP 50* **15.05** Talvelaulud Valga-maal **15.30** Hunt Kriimsilma 9 ametit **15.55** Lotte **16.00** Lastetuba **16.15** Cedric **16.30** Indiaanipoiss Yakari **16.40** Baleriin Angelina **16.55** Loo-maaiate tee 64 **17.05** Simsala-Grimm **17.30** Pipi Pikksukk **17.55** Leon **18.00** Peeter Paa-ni uued seiklused **18.20** Milly murrab pead **18.30** Lastetuba **18.45** Džungliraamat **18.55** Rüütel Rooste **19.10** Muumi-de maailm **19.20** AK (viipekeeles) **19.30** AK (vene k) **20.00** Kui-das valmis "Derek" **20.25** Mi-nuscule **20.30** Sofi Oksanen - kirjanikuks sündinud **21.30** AegRuum **22.20** Sada prot-senti **23.00** Doris Payne'i elu ja kuriteod **00.15** Lewis **01.48** ERR.ee uudised

07.00 Animasarjad **08.45** Indiaanipoiss Yakari **09.00** Ring-vaate aasta **10.05** Holby City haigla **11.05** AegRuum **11.55** LAC (Luikede järv) **13.30** Eesti muusikavideod **14.02** ERR.ee uudised **15.30** Hunt Kriimsil-ma 9 ametit **16.00** Lastetu-ba **16.10** Lotte **16.20** Cedric **16.30** Indiaanipoiss Yakari **16.45** Samsam **16.55** Mukk ja Tšavapa **17.05** Hiirelabor **17.10** SimsalaGrimm **17.35** Väike printsess **17.45** Siili-poiss Alfredi seiklused **18.00** Väike prints **18.20** Maša ja karu **18.30** Lastetuba **18.45** Džungliraamat **18.55** Rüütel Rooste **19.10** Muumide maa-ilrm **19.20** AK (viipekeeles) **19.30** AK (vene keeles) **20.00** Meie inimesed **20.25** Mi-nuscule **20.30** Idapiiril **21.00** BFM esitleb **21.30** INXS. Ärge lahutage meid **22.55** Teekond õndsusse **23.50** R2 Live **00.24** ERR.ee uudised

KANAL 2

06.00 Anne Veski juubelikont-sert **08.15** Reporteri aastalõpp **09.40** Tom ja Jerry kohtavad Sherlock Holmesi **10.40** Oota sa! Maraton. Legendaarne joonisfilmide sari hundi ja jä-nese igipõlisest vastasseisust **13.30** Mr Beani puhkus **15.05** Aasta hitid 2014* **2014** oli muusikaliste elamuste aasta! **16.25** Legend - Tõnis Mägi **65** **19.00** Mida toob aasta 2015? **20.00** Viking Lotto aastaloos **21.30** Mängufilm Pohmakas **23.25** Mängufilm Valel ajal vales kohas **01.10** Mängufilm Vana-aastaõhtu **03.05** Vanga* Vanga isa teine naine sureb ja Vanga ei saa abielluda Dimit-riga, vaid peab minema koju lapsi hoidma ja majapidamise eest hoolitsemata **04.00** Eestlane, venelane ja Moskva miljardär **04.50** Krimi* **05.25** Doktor Oz. Rosie O'Donnell

06.10 Klikitähed. Ülimad meistrid **06.35** Kass Oggy ja kurjad prussakad **06.45** Warneri multimaania **07.15** Eskimotüdruk **07.25** Mr Beani puhkus **09.00** Keelatud armastus **10.00** Taltsutamatu süda **11.00** Viking Lotto aastaloos **12.30** Heeringa vana-aastaõhtu **13.00** Vanad tori-sejad **15.00** Väsimatud vanad torisejad **17.00** Taltsutamatu süda **18.00** Keelatud armastus **19.00** Reporter **20.00** Eetriap-sud 2014 **20.30** Reporteri aastalõpu parimad palad **21.30** Mängufilm Unejutud **23.20** Mängufilm Tee **01.20** Pohma-kas **03.00** Reporter* **03.50** Re-porteri aastalõpu parimad pal-lad **04.35** Puhast kuld - Kanal 2 aastavahetus **05.25** Doktor Oz. Rasvapäev. Täna annab doktor Oz kõige šokeerivamat nõu: võite dieediga sohki teha ja ikka alla võtta

06.15 Ma ei teadnud, et olen rase **06.40** Metskassid **07.25** Reporter* **08.20** Hubert ja Takako **08.45** Eskimotüd-ruk **08.55** Top Shop **09.10** Animafilm Aeroautod **10.45** Mängufilm Saatjata lapsed. Kamp üksi reisivaid lapsi jääb jõuluõhtul lennujaama tormi-vangi. Tugeva lumetormi tõt-tu on kõik lennud tühistatud ja ehkki ülejäänud reisijatele on see väga halb uudis, os-kavad lapsed selle pööraseks seikluseks muuta! **12.25** Täna-päeva Tuhkatriinu **14.10** Nero Wolfe. Ükskell helises **16.00** Selfridge'i kaubamaja **17.00** Rosamunde Pilcher - Tund-matu süda **19.00** Reporter+ **19.35** Mida toob aasta 2015? **20.35** Aastavahetus Kanal 2ga **22.50** Mängufilm Artist **00.45** Vennad **02.30** Uneju-tud **04.05** Reporter+* **04.35** Vanad torisejad

06.10 Klikitähed **06.35** Mets-kassid **07.20** Daltonid **07.45** Warneri multimaania **08.10** Barbie - Pärliprintsess **09.25** Moonacre'i saladus **11.15** Unustamatu 2014 **13.15** Üks õhtu Jaan Tätttega **14.15** Naab-riplika aastalõputrall **15.15** Armastusest sinu vastu **17.05** Emilie Richards - Paradiis maa-ilma lõpus **19.00** Reporter+ **19.35** Sajandi armastus. Hür-remile selgub, kes on ta riival sultani juures. Mahidevran saabub koos pojaga paleesse, kus kunagi algas ta armastus sultaniga **21.25** Selfridge'i kaubamaja. Maailmakuulus baleriin Anna Pavlova saabub Londonisse ja Harry meelitab teda oma kaubamaja külasta-ma. Kas see õnnestub? **22.25** Seadusekuulelik kodanik **00.25** Allatulistatud Black Hawk **02.45** Artist **04.20** Re-porter+* **04.50** Nero Wolfe

06.20 Klikitähed **06.48** Kass Oggy ja kurjad prussakad **06.55** Eskimotüdruk **07.05** Warneri multimaania **07.35** Timon ja Pumba **08.00** Re-porter* **09.00** Keelatud ar-mastus **10.00** Taltsutamatu süda **11.00** Sajandi armastus **13.00** Heeringas Veenuse õlal **13.30** Everwood. Ida kohtub Läänega **14.30** Süütu süüdlane **15.30** Süütu süüdlane **15.30** Lastega kodus. Kala nimega Martin **16.00** Külade-tektiivid. **17.00** Taltsutamatu süda **18.00** Keelatud armastus **19.00** Reporter **20.00** Saladu-sed. Kodune väljaõpe **20.30** Naabriplika aastalõputrall **21.30** Vanga **22.35** Jüngrid. Armastus teeb haiget **23.30** Mõrvaennetajad. Kõik mängu **00.25** Alcatraz. **01.15** Seadu-sekuulelik kodanik **03.00** Re-porter **03.50** Piinlikud kehad **04.40** Küladetektiivid **05.25** Doktor Oz

06.10 Lastega kodus **06.35** Kass Oggy ja kurjad prus-sakad **06.55** Eskimotüdruk **07.05** Warneri multimaania **07.35** Timon ja Pumba **08.00** Reporter* **09.00** Keelatud ar-mastus **10.00** Taltsutamatu süda **11.00** Kodus ja võõrsil **12.00** Saladused **12.30** Naab-riplika aastalõputrall **13.30** Everwood. Issi väike tütar **14.30** Süütu süüdlane **15.30** Lastega kodus. Pulmad **16.00** Küladetektiivid **17.00** Taltsuta-matu süda **18.00** Keelatud armastus **19.00** Reporter **20.00** Krimi **20.30** Dokfilm Venemaa impeeriumi-igatsus **21.35** Vice. Afganistani rahaauk ja Rio rahustamine **22.15** Must nimekiri. **23.10** Lõpp-punkt **5** **00.55** Sisse-murdjad. Titaan Cash **01.20** Barrikaad **02.40** Reporter* **03.30** Saladused **03.55** Jüngrid **04.40** Külade-tektiivid **05.25** Doktor Oz

06.10 Lastega kodus **06.35** Kass Oggy ja kurjad prussakad **06.55** Eskimotüdruk **07.05** Warneri multimaania **07.35** Timon ja Pumba **08.00** Repor-ter* **09.00** Keelatud armas-tus **10.00** Taltsutamatu süda **11.00** Kodus ja võõrsil **12.00** Dokumentaalfilm Venemaa impeeriumi-igatsus **13.00** Krimi **13.30** Everwood **14.30** Süütu süüdlane **15.30** Lastega kodus. **16.00** Küladetektiivid. Peaegu täiuslik mõrv **17.00** Taltsutamatu süda **18.00** Kee-latud armastus **19.00** Reporter **20.00** Suur lotokolmapäev - Rooside sõda **21.00** Avameel-selt. Liina Raud räägib saates suhte algusest Mihkel Rauaga **21.30** Südamate seadus **23.20** Southland **00.15** Vanga **01.15** Vampiirpäevikud **02.00** Vice* **02.30** Krimi **02.55** Reporter* **04.40** Küladetektiivid **05.25** Doktor Oz

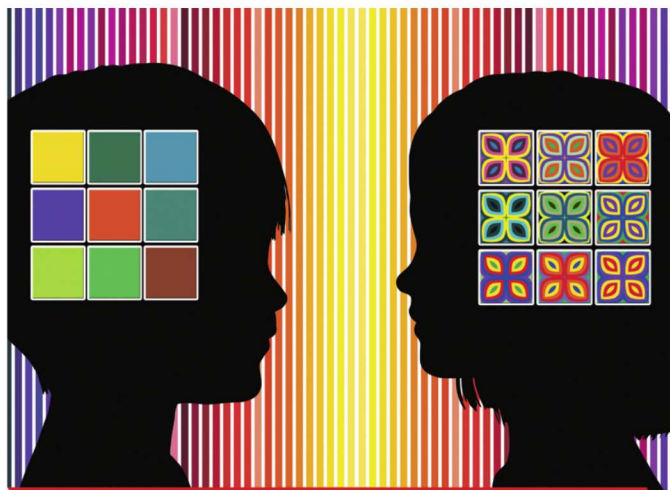
TV3

06.15 Redakai **06.40** Beyblade: metalli raev **07.05** Nõiad **07.30** Beyblade: metalli raev* **07.55** Horton **09.30** Män-gufilm Väike noid Lilli 2: reis Mandolani **11.10** Mängufilm Grease **13.15** Mardi ja Jani parimad näod* **13.45** Mängufilm Prints Zamundast **16.00** Mida toob aasta 2015* **17.00** Män-gufilm Helisev muusika **20.25** Mängufilm Suured pulmad. Komöödia pikalt lahutatud olnud abielupaarist Donist ja Elliest, kes peavad oma poja pulmade jaoks teesklima, et elavad ikka veel õnnelikult koos **22.00** Neli pulma ja matus. Lugu krooniliselt hilinevast briti poissmehest Charlesist, kes tihti osaleb pul-mades, kuid ise abielluda ei taha **00.15** Mängufilm Prints Zamundast **02.20** Popkoor 2014 **04.35** Mida toob aasta 2015 ***05.20** Star FM suvetuur 2014*

06.15 Redakai **06.40** Beyblade: metalli raev **07.05** Nõiad **07.30** Beyblade: metalli raev* **07.55** Animafilm Ivan Tsare-vits ja Hall Hunt **09.35** Love-struck: muusikal. Elus pet-tunud naine, kelle unistus Broadwayl laulda ei saanud kunagi teoks, õhutab oma tü-tart seda unistust teostama. Kuna see polnud tüdruku unis-tus, põgeneb ta kodust ja sõi-dab Itaaliasse abielluma. Ema jõub selle peale noorendavat välujooki ning sõidab oma-korda pulmi rikkuma **11.15** Aastamaraton 2014 **14.10** Mängufilm Libe liug **16.00** Faktuaalse kaamera parimad naljad**16.45** Kuningas Arthur **19.00** Seitsmesed uudised **20.00** Me armastame Eestit **22.00** KINO3: Mängufilm Ilu-sad olendid **00.15** Mängufilm The Commitments **02.30** Aas-tamaraton 2014 **04.50** Seits-mesed uudised

05.40 Kirgedes torm **07.25** Madagaskari pingviinid **07.45** Käsna-Kalle Kantpüks **08.10** Väike merineitsi **08.30** Ma-dagaskari pingviinid **09.00** Simpsonid **10.00** Heimari kokaklubi **10.30** Multifilm Ulakad vanurid **11.00** Män-gufilm Helisev muusika **14.20** Hambahaldjas 2 **16.00** Män-gufilm Neli pulma ja matus **18.10** Sind otsides: Natalja otsib isa **19.00** Seitsmesed uudised. Nädalalõpp **19.30** Autod 2 **21.35** Padjaklubi näärid* **23.00** Totaalne muu-tumine. Hannah Higgins otustab teha tavalisest Bostoni ollemüüjast Elliot Doolittle'ist härrasmehe, et see kandidee-riks valimistel **00.50** Mängu-film Kõik võivadvad **02.40** Uus tüdruk: Kooliikusaaja **03.26** Su nägu kõlab tuttavalt: parimad esitused **04.50** Lauri ja Uku parimad näod **05.10** Seitsmesed uudised. Nädalalõpp

05.40 Kirgedes torm **07.25** Madagaskari pingviinid **07.45** Käsna-Kalle Kantpüks **08.10** Väike merineitsi **08.30** Ma-dagaskari pingviinid **09.00** Simpsonid **09.55** Autod 2 **11.55** Eestimaa uhkus 2014* **13.50** Lauri ja Uku

Varajane teismeiga, poiste ja tüdrukute erinevused ning nende õpetamine.

Korraldab:
Kohila Mõisakool
Tööstuse 17, Kohila
Info:
Eha Sepping
tel 56 234 428
eha@kohilamõisakool.ee

LOENG KOHILA MÕISAKOOLIS
8. jaanuaril kell 18:00

Vanalinna Hariduskollegiumis (VHK) õpivad poisid ja tüdrukud juba üle 25 aasta eraldi klassides. Kogu selle aja vältel on laste arengut jälgitud, saadud kogemused on talletatud uuringutes.

VHK asutaja ja direktor Kersti Nigesen jagab kogemusi ja vastab teie küsimustele.

Peale loengut toimub eelkooli lastevanematele koosolek.

Oodatud on kõik huvilised!

- Ostame METSAKINNISTUID, ka raiutud ja hüpoteegiga
 - Ostame PÖLLUMAAD
- Küsi hinda! Teeme pakkumise!**

Lai 10, 80010 Pärnu
Tel 447 7900, 528 5263
Faks 447 7903, metsagrupp@hot.ee

pm
PRIIMO METS

OÜ Priimo Mets ostab:

- metsakinnistuid,
- kasvavat metsa,
- kasepakku, okaspuu palki,
- paberipuitu, küttepuid,
- võsa hakkeks.

Pakub:

- saematerjali,
- metsaveoteenust.

Tel. 506 9966; 489 0696
E-post priimo.mets@priimo.ee

Müüa korter Paide kesklinnas

Jalutuskäigu kaugusel Selver, bussijaam, spordikeskus, polikliinik. Korteri on võimalik soetada järeelmaksuga, sisetulekut tõendama ei pea. Hind: 19 900 €, sissemaks 5000 €. Hind sisaldab kogu sisustust, köögi-, vannitoa- ja audio-video tehnikat, lepingutasu ning intresse. Vannitoas massaaži ja helisüsteemiga dušikabiin. Võimalus vahetada maja või talu vastu.
Otse omanikult. **Tel 505 3697**

Metsa
HARVENDUSE

www.metsaharvenduse.ee

**Metsa ja põllumaa ost;
Raieõiguse ost;
Metsamaterjali ost;
Metsamaterjali raie ja väljavedu;
Metsamaterjali transport;
Kasvava võsa ost ja lõikus;
Hakkepuidu tootmine ja müük;
Metsamajanduskavade koostamine;
Ettemaksu võimalus**

+372 5138 029
+372 51 60 843

metsaharvenduse@gmail.com

+372 51 32 772 ; svenpluss@gmail.com

VEXON AUTO
autode keretööd

www.vexonauto.com

Metsakinnistute ja raide ost
(sobivad ka osaliselt raiutud ja hüpoteegiga koormatud metsakinnistud).
Aitame metsakavade koostamisel ja paberite vormistamisel.

Tel 525 9788, harry@grundar.ee
faks 443 0376, Tehnika 15, Paikuse

OSTAB

- metsakinnistuid
- hüpoteegiga ja läbiraiutud kinnistuid

Tel 511 0415, 517 9866, 489 4055. www.landeker.ee

TEBOLAR
AUTOTEENINDUS

**UUSAASTA
PAKKUMINE!**

**Jaanuaris töötund
vaid 15€ ja sildade
reguleerimine 20€**

Tebolar autoteenindus: Tebolar OÜ
Vahtra 8, Rapla 79512, Raplamaa
tebolar@hot.ee • Mob 5660 0280

Kas sul on leht uueks aastaks tellitud?

3 kuud 20.25
6 kuud 40.55
12 kuud 81.10

Otsekorraldus:
eraisik 6.45
firma 6.75

TELLIDA SAAB:

- tel 489 2130
- e-post: kuulutused@sonumid.ee
- www.sonumid.ee
- kõigist postkontoritest
- Raplamaa Sõnumite toimetusest: Viljandi mnt 6, Rapla (teisel korrusel)

Katri Reinsalu

Täna keskööl tõmmatakse joon alla 2014. aastale. Mitte küll samal ajal, kuid veebruari keskpaigas lõpeb Hiina kalendri järgi puuhobuse aasta. Kuidas on siis selle aasta kangelaste - hobuste kabi käinud? Sellest teab hästi rääkida Juuru mees Vello Tamm.

Vello tervitab meid oma talli juures, mille lähedusest on kuulda meie loo peategelaste hirnatusi. Vello teatab kindlal ja rõõmsal toonil, et aasta on väga hea olnud. Kõik on sujunud ja lausa väga hästi läinud.

Sel aastal õnnestus Vellol endale rootsi ardenni tõugu hobune osta. Mees ütleb, et hobuse ostmine ja Eestis arvele võtmine oli üks peavalu, kuid tehtud see sai. Maakonnale toob see omajagu uhkust, sest hobune on ainuke rootsi ardenni tõugu loom Eestis.

Rootslane pakub oma suure ja turske olemisega korraliku vaatepildi. Vello ütleb, et see rootslane on meie raskeveohobuste esimese. Tema suurusest ei tasu end aga petta lasta, sest teda on äärmiselt kerge juhtida. Päitsetest kinni võttes on ta sõbralikult nõus ka siinkirjutaja kõrval edasi jalutama. Rootsi ardenni pidamine on aga üsnagi kulukas, sest ta on väga hea söögiisuga. Sööta kulub tema peale palju rohkem kui teistele hobustele.

Enne Juuru kolimist oli hobusel ette näidata uhke CV. Nimelt oli ta varem Turu linnapargi hooldushobune. Eestis on Vellol plaanis aga juba jaanuaris hobune metsa viia ja seal temaga tööd tegema hakata. Suur loom jõuab lausa 2,5 tonni enda järel vedada. Lisaks elukoha ja ameti vahetamisele on rootslane jõudnud ka ühe Eesti takuga tutvust sobitada. See tähendab, et järgmise jaanipäeva paiku tuleb tal hoopis ühe varsa eest hoolt kandma hakata.

Tegus aasta on loomulikult olnud ka novembris oma esimest sünnipäeva tähistanud varsapoisi Lurichil. Lurich on uudishimulik ja inimsõbralik. Ta laseb end hoolega paitada ja tahaks võimalusel ka märkmikku või

Hobused omanimelise aasta üle kurta ei saa

Suur ja sõbralik rootsi ardenni tõugu hobune müksab hellalt oma peremeest Vello Tamme.

fotoaparaati naksata. Ilmselt loodab ta porgandit saada, sest Vello ütleb naerdes, et jõudsalt kasvaval hobusel on väga hea söögiisu. Pärast pisikest noomimist jääb ta aga oma suurte heatahtlike hobusesilmadega inimesi vaatama.

Lurichit treenib Vello näituste jaoks. Õppeväljakul on sel aastal õpitud nii pööramist kui ka tagurdamist. Tal on hobusega suured plaanid. Praegu ütleb ta naljatades Lurichi kohta, et loom hakkab juba natuke eesti keelt mõistma. Kuna tegemist on takupoisiga, tuleb Vellol temaga ikka teinekord natuke võimuvõitlust pidada. Oma oskusi saab Lurich lihvida veel tükk aega, sest avalikkusele plaanib Vello teda näidata alles 2016. aastal. Teine eesmärk on kolme

aasta pärast Prantsusmaale võistlema minna. Seal toimuvad võistlused ilma ohjadeta, mis tähendab, et loom peab sõnadele kuuletuma. Maailmaga tutvumise eesmärgil on Lurich kaasa võetud ka siis, kui tema ema Hämarik kuskil sõitu teeb.

Hämarik ongi talli ees ree ette rakendatud. Hämarikul on sellest aastast ette näidata näiteks Ida-Virumaal peetud XX Eesti raskeveohobuste päeva parima mära tiitel. Suvel toimunud ohustatud tõugude päev Kurgjal oli samuti edukas. Seal võeti võit vigursõidus. Lauulupeo rongkäigu ajal oli just Hämarik see, kes dirigente ja koorijuhte sõidutada aitas.

Rahumeelne Hämarik teeb meile väikese reesõidu lumise

Juuru vahel. Pärast seda on tema tööpäev läbi ja Vello laseb ta ilusa friisi hobuse Marleeni seltsi. Hobuseid paitades tekib tõesti tunne, et Hiina kalender on neile õnne toonud.

Lurich on uudishimulik ja inimsõbralik. Ta laseb end hoolega paitada ja tahaks võimalusel ka märkmikku või fotoaparaati naksata.

Fotod: SIIM SOLMAN

ISSN 2228-1886

RAPLAMAASõnumid

Rapla 79511, Viljandi mnt 6, tel 489 2133, 5567 3260 Tellimise, reklaam ja kuulutused 489 2130, 5551 1084 faks 489 2135, e-post: info@sonumid.ee, kodulehekülg: www.sonumid.ee

Peatoimetaja: Tõnis Tõnisson.
Tegevtoimetaja: Inge Põlma (489 2244)
Ajakirjanikud: Vivika Veski (489 2132), Siim Jõgis (489 2139), Katri Reinsalu (489 2246), Stina Andok, Haldi Ellam

Tehnilise toimetuse juhataja: Siim Solman (489 2138). **Fototoimetaja:** Jaak Kadarik (489 2138). **Kujundaja:** Ulvi Blande (489 2138). **Keeletoimetaja:** Liivi Jegorov (489 2138)
Reklaamitoimetuse juht: Ulvi Salumäe (489 2130). **Reklaamijuht:** Kadri Paju (489 2131)
Raamatupidaja: Juulija Rüsse (489 2136, 489 2133)

Toimetusel on õigus kirju ja kaastõid nende selguse huvides toimetada ning lühendada. Kaastõid ei tagastata ega retsenseerita. Honoreeritakse tellitud kaastõid. Raplamaa Sõnumeid on võimalik tellida Eesti Posti sidejaoskondadest, raamatukogudest, toimetuse reklaamiosakonnast ja internetis Raplamaa Sõnumite koduleheküljel.

Toimetust võtab vastu ka telefonitsi esitatud tellimusi. Kuulutuste ja reklaami vastuvõtt tööpäeviti 8.30 - 17 Viljandi mnt 6, Rapla. Tel 489 2130, faks 489 2135.
Väljaandja: OÜ Nädaline. Trükk AS Printall. Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võite pöörduda Pressinõukogusse: pn@eall.ee või tel 646 3363